

מחברים

גליון רנ"ו
פרשת ניצבים
- ר"ה תשפ"ו

הגליון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

עמ' כ"א
ספר ויהי ערב ויהי בקר
היום הראשון
היום השני
היום השלישי
היום הרביעי
היום החמישי
היום השישי
היום השביעי
היום השמיני
היום התשיעי
היום העשירי
היום האחד עשר
היום השנים עשר
היום השלוש עשר
היום הארבע עשר
היום החמש עשר
היום שש עשר
היום שבע עשר
היום שמונה עשר
היום תשעה עשר
היום עשר

עמ' כ"ה
ובחרת בחיים
מלך סבילי בשנת מ"א וארבע חמשים ושלשה

עמ' כ"ט
מכתלי בית ההוראה
המלך סבילי בשנת מ"א וארבע חמשים ושלשה

חדש בהיכל <<<

מילתא חדתא ירח האיתנים

ירח האיתנים "מילתא חדתא" - מאמרי קודש ודברי חכמה וחיזוק בענייני עבודת ה' והליכות חיים, מסודרים על סדר ימי ירח האיתנים חודש אלול ימי הרחמים, והימים הנוראים ר"ה עשי"ת יו"כ וחג הסוכות.

בספר מובאים דברי תורה אשר נאמרו במשך השנים מפ"ק כבוד קדושת מרן אדמו"ר רבי דוד חי אביחצירא שליט"א. המאמרים נכתבו ונערכו בשפה שווה לכל נפש על ידי השומעים, תוך שמירה על מקורם הטהור. הספר מוגש בשילוב יסודות תורניים, פנימיות התורה על פי תורת הסוד והחסידות. בספר מתבארים ענייני הימים ברובד הפשט, הדרש, הרמז והסוד, מתוך אורם של רבותינו הקדושים, ומחזק את ההתבוננות במעלת הימים מתוך דבקות שמחה ויראת הרוממות.

פרי צדיק שמות ג (תרומה-פקודי)

'פרי צדיק' להרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זיע"א, על התורה ומועדים, עם ביאור משולב בתוך דבריו הק', במהדורה חדשה מוגהת ע"פ דפיו" עם תיקונים רבים, בעריכה חדשה בכתב מרובע ובניקוד מלא, ובחלוקה לקטעים, עם סימני פיסוק, רבבות מראי מקומות, עם כותרות משנה לכל קטע, ועם תולדות המחבר.

סט זכרון זאת המבואר (כ"ר)

סט זכרון זאת המבואר על התורה מאת רבי יעקב יצחק מלובלין הנודע בשם החוזה מלובלין. מהדורה מבוארת בביאור נרחב להבנת דבריו, ובתוספת הערות וצינונים, הספר כולו הוגה ע"פ דפוסים ישנים עם הוספות ותיקונים רבים, ונערך מחדש ונוקד בניקוד מלא, עם חלוקה לקטעים, סימני פיסוק, נוספו כותרות ביאור לכל קטע, מפתחות המקורות ומפתחות עניינים ופרקי תולדות. כל אלו נסדרו בכלי מפואר, כמיטב ספרי 'ממלכת התורה עוז והדר'.

להזמנות ספרים עד הבית: 1800-22-55-66

→ השבוע בגליון: ← **אקטואלי:**

חשיפה:

פגישתו של בעל המגן אברהם עם הש"ך

האור החיים הק':
גודל מעלת המברך את חבירו בברכת השנה
| עמ' ב' |

פניני אביר יעקב
| עמ' ה' |

קניית מקום לימים נוראים ממעות מעשר כספים
| עמ' ט' |

ולפי"ז יש לומר ג"כ בנידון דידן, דהרי כל השוגגין צריכין תיקון וכפרה, אלא שהתיקון הוא בקל ע"י קרבן, והנה זה שעושה אח"כ במזיד הרי הוא מבטל את התיקון לשגגות, שהרי עתה אינו שב מידיעתו אינו מביא קרבן על שגגתו, ושוב הו"ל כמו שעושה עתה העבירה הראשונה מחדש, אלא שבראשונה עשה אותה בשוגג ועתה הוא עושה במזיד, ע"כ נפרעין ממנו בצירוף המזידין.

(שם משמאל - בפרשתנו - שנת תרע"ב)

במה שנהגו ישראל קדושים ליתן צדקה בכל ערב שבת ויום טוב

וְשֵׁב ה' אֱלֹקֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶךָ (ל. ג.).
בספה"ק 'תשואות חן', להרה"ק רבי גדליה מליניץ זיע"א, תלמידו של הרה"ק המגיד ממעזריטש זיע"א, ביאר את הפסוק כך. כי הנה, כל חטא שעושה האדם חלילה, גורם לו חיסרון בכל מהותו, ומתוך כך נעשה האדם מרוחק מן המידות של מעלה, ואינו יכול להיות רחום וחונן כראוי. וממילא מתקלקלים בזה צינורות השפע העליונים, ואינו יכול לקבל השפעה אלוקית כראוי.

אך אם יתאמץ האדם להתרחק מן החטא, ובפרט במה שבין אדם לחבירו, ויתדבק במידותיו של הקדוש ברוך הוא להיות רחום וחונן, ממילא הוא מתקן את צינורות השפע ומשפיע גם על עצמו רחמי שמים מרובים.

והנה בכל שבת ויום טוב ניתן שפע לישראל מי"ג מידות של רחמים. אך בכדי לזכות לקבל את השפע צריך האדם לנהוג במידת הרחמים בעצמו. ומשום כך נהגו ישראל קדושים ליתן צדקה בכל ערב שבת ויום טוב, כדי להיות מרחמים על הבריות, ולזכות בזה לרחמי שמים. אמנם זאת צריכים ישראל לפעול בכח הרבים המשתתפים יחד בדבר זה ומעוררים את מידת הרחמים בכח ההטבה והצדקה שעושים.

ועל זה אמר הכתוב בריש הפרשה (כט ט-א):
אַתֶּם נִצְבִּים הַיּוֹם כָּלְכֶם לִפְנֵי ה' אֱלֹקֵיכֶם וְגו',
לְעִבְרָךְ בְּבְרִית ה' אֱלֹקֶיךָ וְגו'.

כי כאשר ניצבים ישראל 'כולכם' ביחד, ועוברים בברית - רמז לברית מילה שנכרתו עליה י"ג בריתות (ראה נדרים לא), וזהו רמז ל"ג מידות של רחמים - אז זוכים שיתקיים בהם 'ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך' - כלומר, שישב ה' את הסדר הנכון על תיקונו, ולא יהיה שום קלקול בצינורות השפע, וממילא ירד שפע רחמים על ישראל.

(עיניים מאירות - להגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

פנינים ואמרות

פנינים חכמים ואמרות נפלאות על פרשת השבוע

הניצוץ היהודי לעולם אינו כבה!

אם יִהְיֶה נִדְחָךְ בְּקֶצֶה הַשָּׁמַיִם מִשֶּׁם יִקְבְּצֶךָ ה' אֱלֹקֶיךָ וּמִשֶּׁם יִקְחֶךָ (ל. ד.)

הגאון רבי צבי הירש פרבר, מרבני לונדון, הגיע פעם לבית מדרשו בראש השנה והתרגש לראותו מלא מפה לפה ביהודים רבים שהגיעו לשפוך שיח ביום הדין, וביניהם גם יהודים הרחוקים מאד משמירת תורה ומצוות, שבמהלך השנה לא רואים אותם פוקדים את בית הכנסת.

נענה ואמר: מה מביא יהודים שהתרחקו משמירת תורה ומצוות לבוא לבית הכנסת בימים הנוראים, וכי השלטונות כופים זאת עליהם?! לא! אין זאת אלא שמתעורר בליבם הניצוץ היהודי, אותו ניצוץ שגם אלפי שנות גלות, נדודים קשים וייסורים מרים, לא יצליחו לכבות.

עובדה פלאית זאת נרמזת כאן בפסוק: "אם יִהְיֶה נִדְחָךְ בְּקֶצֶה הַשָּׁמַיִם" - גם אלו שנדחו מקיום התורה והמצוות, וחפצי שמים ממוקמים אצלם בסוף סדר עדיפותיהם, מכל מקום "מִשֶּׁם יִקְבְּצֶךָ ה' אֱלֹקֶיךָ וּמִשֶּׁם יִקְחֶךָ" - רוח ה', שְׁעוּדָה מפעמת בהם, תקבצם ותקחם לבוא לפניו ולעבדו.

(ומתוך האור - להגאון רבי שלמה לינשטיין שליט"א)

מדוע כשעושה עבירה במזיד נפרעים כבר על השוגג

לְמַעַן סְפוֹת הָרָוָה אֶת הַצִּמְצָמָה (כט. יח).
וברש"י למען ספות הרווה את הצמאה - לפי שאוסיף לו פורענות על מה שעשה עד הנה בשוגג והייתי מעביר עליהם וגורם עתה שאצטרם עם המזיד ואפרע ממנו הכל.

ואינו מובן למה תהי' כך המדה.
ונראה לפרש עפ"י שפירש כ"ק אבי אדמו"ר [הגה"ק בעל האבני נזר] זי"ע דברי הש"ס (ב"מ מג. א) האי מאן דגול חביאת דחמרא מחבריה, מעיקרא שויא זוזא ולבסוף שויא ד' זוזי, תברא או שת"י משלם ד' דהשתא הוא דגזיל לה [=מי שגול חבית יין מחבירו, שהיתה שוה זוז אחד בשעת הגזילה, ועכשיו בשעה שנשברה שוה היא ארבעה, אם שבר את החבית בידים ונשפך יינה, או ששתה את היין, הרי זה משלם ארבעה זוז, כפי שהיא שוה בשעה זו].

ואמר הוא ז"ל הטעם בקיצור עפ"י דברי הש"ס (ב"ק מח. א) כל היכא דהו"ל למלווי' ולא קא מליי' כמאן דכריי' דמי, וה"נ מאחר שנחתיב בהשבה ובמה שתברה או שת"י הרי ביטל בידים מצות עשה ד'והשיב' הוי ליה כמו שגולה מחדש.

מ' פסוקים בפרשתנו - לבב"ז סימן

לְאֶהֱבָה אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ לְשֹׁמֵעַ בְּקוֹל וּלְדַבָּקָה בּוֹ וּגְוִי לְתַת לָהֶם (ל. כ.).

בסיום הפרשה יש סימן: מ' פסוקים, לבב"ז סימן ע"כ. והביא בקובץ **כרם שלמה** (שנה י"ז קו"ט עמ' מ"ז) בשם הרה"ק רב"צ **מבובוב זצ"ל** בעל הקדושת ציון הי"ד, הדנה עפ"י רוב יש לסימנים המוזכרים בסוף הפרשה קשר עם הסדרה או עם ההפטרות, והנה בפרשתנו מצינו תיבת לבבו, דכתיב: **פֶּן יֵשׁ בְּכֶם אִישׁ וְגו' אֲשֶׁר לִבּוֹ פֶּנֶה הַיּוֹם מֵעַם ה' א וְגו', אולם לא מסתבר שבעלי המסורה התכוונו על פסוק זה, שהרי הפסוק מיירי במי שלבבו פונה ח"ו מעם השי"ת, וכי יעלה על הדעת שנתנו סימן רע על מספר הפסוקים. ואמר הרה"ק הנ"ל זצ"ל דיתכן לומר, דהמקור לסימן אינו הפסוק: אשר לבבו פונה היום, רק הוא נוסריקון של התיבות: **לְשֹׁמֵעַ בְּקוֹל וּלְדַבָּקָה בּוֹ** שבפסוק האחרון שבפרשה, וא"כ הוה שפיר סימן טוב לישראל, לשמוע בקולו ולדבקה בו עכ"ד"ק ודפח"ח. (פרדס יוסף החדש - בפרשתנו)**

מה היתה הקושיא החמורה?!

הָא בְּבִזְתָּא הָא בְּשִׁבְתָּא הָא בְּמִלְקִיּוּתָא (פיוט 'מחי ומסי' בסוף הסליחות).

הגה"ח **רבי מרדכי ראקובער ז"ל** היה משמש בקודש אל הרבי [החזוה] **מלובלין**, ובשניגותו וחריפותו היה משמח את הרבי. לאחר הסליחות ניגש לרבי מלובלין ושאלה בפיו: דרך הגמרא היא, באם ישנה סתירה בין שני מקומות, מיישבים: 'הא' באופן זה, 'והא' באופן אחר, אולי יכול הרבי לומר לי מה היתה הקושיא החמורה, שעליה הוצרכו ליישב 'הא בבזתא', 'הא בשביתא'?!...! (היינו, על מה ולמה באים עלינו צרות אלו...)

(שיח הפרשה - סליחות אות ה)

קבלה קטנה "במזמון"

שִׁפְרוּ מַעֲשֵׂיכֶם וּבְרִית לֹא תוֹפֵר. נֶאֱקַחְתֶּם יָאֲזִין שְׁחָקִים שִׁפֹּר

יש "סגולה" שכדאי לנו לאמץ לקראת יום הדין. כדי להבין את מהותה של הסגולה נביא תחילה משל של המגיד מדבונא:

לאדם אחד היתה חנות ס'טונאית גדולה, והיו בעלי החנויות באים לקנות אצלו סחורה, שאותה ימכרו בחנויות שלהם. יום אחד הגיע חנווני מעיירה קטנה, וביקש לקנות כמות נכבדה של סחורה.

"האם יש לך מזומן לשלם עבור הסחורה?" שאל אותו הסיטונאי.

אמר לו החנווני: "מבקש אני לקנות בהקפה,

משום שאין ברשותי כרגע הסכום הנצרך. כשאבוא בפעם הבאה, אשלם גם עבור הקנייה הזאת."

"לא", סירב הסיטונאי, "אינני יכול למכור לך בהקפה, כי רשום אצלי בפנקס שכבר כמה פעמים קנית בהקפה. בכל פעם הבטחת לשלם את החוב 'בפעם הבאה', אבל לא שילמת את חובותיך, ולכן שוב אינך נאמן עלי."

התחנן בעל החנות ואמר: "אכן, רציתי בכל פעם לשלם את חובותי, אבל מחמת כל מיני סיבות לא עלה בידי לעשות זאת. אנא, עשה עימי חסד ומכור לי רק עוד פעם אחת סחורה בהקפה, כדי שלא אפול לגמרי ולא אגיע לפשיטת רגל ממש!"

הסיטונאי ריחם על החנווני, אך חשש לסכן את סחורתו. באותה שעה נכנס סוחר חכם אחד, ואמר לחנווני: "אתן לך עצה טובה, שתניח את דעת שני הצדדים. אם תקנה בהקפה כמות גדולה של סחורה, אולי לא יהיה ביכולתך לפרוע את החוב שתחייב עבורה. מוטב שתקנה כמות קטנה, שיש באפשרותך לשלם עליה במזומן. לך תהיה סחורה למכור, והסיטונאי לא יסכן את כספו. תמכור את הסחורה שלך ברווח, ובפעם הבאה תוכל לקנות כמות גדולה יותר של סחורה במזומן, ואותה שוב תמכור ברווח, עד שתעמוד בעז"ה על רגליך."

והנמשל: לקראת ראש השנה אנחנו מגיעים עם הרבה הבטחות טובות וקבלות חשובות. זה באמת יפה מאד, אבל בשנה שעברה ולפני שנתיים כבר הבטחנו את ההבטחות האלו, ולא כל כך הצלחנו לקיים.

העצה היא, לבוא ולומר: ריבוננו של עולם, אני לוקח על עצמי קבלה קטנה, ואני עושה כל מה שאני יכול כדי לקיים אותה, ולאחר שאקיים אותה אמשיך בעז"ה לתקן את שאר מעשי ואת מידותי, ולהתקדם עוד ועוד.

הקבלה הקטנה היא פתח להתקדמות גדולה, ובזכותה זוכה האדם לסייעתא דשמיא גדולה.

(הגאון רבי שלמה לוונשטיין - ומתוך האור סדר תפילתנו סליחות ראש השנה)

ווארט מהאור החיים הק'

גודל מעלת המברך את חבירו בברכת השנה

בסידור צלותא דאהרן הביא בשם הרה"ק רבי אהרן הכהן רוזנפלד מפינסק קארלין ז"ע וזה לשונו: מטו משמיה דהרה"ק **הצמח צדק מליובאוויטש ז"ע**, כי בשעה שיהודים מברכים זה את זה בליל ראש השנה באהבה אחווה ורעות "לשנה טובה תכתב ותחתם לאתער לחיים טובים", נבראים מזה מלאכים והם מליצים יושר למעלה שיתקיימו הברכות.

ואיתא באור החיים הקדוש על הפסוק (דברים לג, א) "וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלקים את בני ישראל" וגו', שזכה משה להיקרא בתואר גדול "איש האלקים" רק בגלל שבירך את ישראל עכ"ל.

מחברים

העלן השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

ניתן להשיג את הגיליון
מדי שבוע בכל סיפי
"ספרי אור החיים"

ירושלים: ירמיהו 13 | שאולזון 49 | הפסגה 45 | בר אילן 4 | חבקוק 2 • בית שמש: שדרות האמוראים 63 | נחל יצבים 3 | יהודה הנשיא 6 • בני ברק: רבי עקיבא 152 | רבי עקיבא 68 | הרב שך 8 | אהרונביץ 12 | נחמיה 28 | כהנמן 64 • מודיעין עילית: שד' יחזקאל 2 | תפץ חיים 7 • אלעד: יהודה הנשיא 94 • אשדוד: יהודה הנשיא 8 | אלעזר בן הורקנס 8 • ביתר עילית: הרן 9 • חיפה: מיכאל 27 • נתיבות: הרב"ם 10 • נתניה: 18 • פתח תקוה: רוטשילד 75

ספרי אור החיים
מרכז הספר והיהודי הגדול בעולם

מחברים
אתר האינטרנט: www.mechubarim.com
newsletters.mechubarim@gmail.com

קו מענה הלכה
שע"י ממלכת עוז והדר
02-803-9999
או במייל: rav@abiryaakov.com

קו השיעורים - קול הלשון: 03-6171077

לתגובות ולהצטרפות לקבלת הגיליון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com

קול השופר חזק מאד:

"אני חייב לכם את הולדתי מחדש בראש השנה": סיפור על קבוצת יהודים שהסתכנו בתפילת ראש השנה, וגילו כי קול השופר לא רק שהציל אותם מעונש חמור, אלא גם החזיר בתשובה את המפקח הקומוניסטי.

לדודו, עת היה שומע קול שופר בראש השנה. הוא לא הצליח לעמוד מול הקול הפשוט והמהדהד כל כך, ונותר מסומר על עומדו, מתקשה להמשיך בכוונתו לכלות את זמנו ביהודים האומללים...

הוא רצה לברוח מהמקום, אולם נותר קפוא. "קול השופר העלה בי זכרונות וגעגועים בלתי נשכחים", העיד על עצמו, "לא יכולתי לעצור את דמעותיי. הבטתי בכך - יהודים מוכים ומושפלים כביכול, עבדים לעריצות הסובייטית, אולם זוהרים ונוצצים בחווה, מלאי רגש ותעצומות נפש, שופכים לב ושיח לפני מלך העולם. ואני, שכבר התנתקתי מכל אלה, מה אני ומה חיי, זולת מלאכה מפרכת בפיקוח עליכם וכוס וודקה בסוף היום..."

היהודים האזינו משתאים לסיפורו של המפקח, והוא המשיך בדבריו: "באותו רגע החלטתי שאני נשאר שם, שומע את התקיעות והתפילה עד הסוף. ולא זו בלבד, אלא שהחלטתי שאת חובתי להעמידכם למשפט, אבצע במינימום הנדרש - אבקש להאשים אתכם רק בהיעדרות מהעבודה, תוך בקשה לעונש קל. כי אני חייב לכם את הולדתי מחדש בראש השנה, בזכות תקיעת השופר שלכם!" המפקח סיים את דבריו המרטיטים, ואוזני השומעים התמלאו דמעות...

סיפור זה, אשר סיפר הרב רויטבלאט ונכתב בספר זכרונותיו "אלוקי אבי בעזרי", מחדד ומאיר את משמעות תקיעת השופר. הנה כי כן, נשמה יהודית תועה, טועה ואבודה, שבה ונולדה מחדש ברגעי תקיעת שופר. כי פשוטה של תקיעת שופר, הכוללת קול בלבד ללא מילים או שפה אך בוקעת מעומק הנפש, יש בה "צביטת התעוררות" טהורה וזכה, המטלטלת כל נפש יהודית!

אחים יקרים, תיכף נזכה לשמוע קול שופר. גם אנו נזכה לרגעי ההוד שבהם נשמתנו תתעורר. בל ניתן לרגעים הללו לחלוף בלי הרהור תשובה עמוק, בלי הפנמת הרצון והתשוקה לזכות לקרבת אלוהים כל השנה. הבה ניתן לקול השופר לחולל בליבנו את המהפך, לעורר את נפשנו, להצית בעוצמה את הנשמה היהודית הבוררת בנו, ולקבל משמיעת קול שופר כוחות ואנרגיות לחיים רוחניים עשירים ומאושרים!

(גליון פניני פרשת השבוע)

היה זה באחת התקופות האפלות של העם היהודי, שלהי שנת תש"ה. מלחמת העולם השנייה הלכה והסתיימה, ומאורעות השואה האימה החלו לחלוף. ברוסיה הקומוניסטית שהו אז פליטים יהודים רבים, וחלק ניכר מהם הורשע ב"עבירות" של הפצת יהדות והוגלה למחנות עבודה בסיביר הקפואה. למרות התקופה הקשה, העינויים היומיים והקור המקפיא, גם במחנות העבודה בערה גחלת היהדות. יהודים מסרו את נפשם לקיים תורה ומצוות ככל יכולתם, ולא הסכימו לוותר על החיבור והקשר עם בורא עולם. וכך, בימים שלפני ראש השנה תש"ה, החלה קבוצת יהודים קטנה בראשות הגאון רבי אליעזר פלטיאל רויטבלאט זצ"ל להיערך לקיים את תפילות החג.

למזלם, הם שהו במחנה "קל" יחסית. היה ברשותם ספר תורה כשר, ואפילו שופר הצליחו להשיג. בעיה אחרת עמדה בעוכריהם - והיא החובה להתייצב לעבודה כל יום, כל היום. לא שבת ולא חג, לא ראש השנה ולא יום הכיפורים. אין תירוצים ואין סיפורים - איש איש על משמרתו. האחד במתפרה, השני במפעל הנעליים, השלישי בריחוק הברזל. מה גם שעצם קיום תפילה יהודית הוא דבר אסור וחמור במיוחד!

אבל את הרוח היהודית אי אפשר לנצח. הרב רויטבלאט ארגן מניין אי שם בצריף בשולי המחנה, והעביר את הבשורה ליהודי המחנה. ביום הראשון של ראש השנה כולם נעדרו מהעבודה ובאו לתפילה, תוך מסירות נפש של ממש. התפילה עברה בשלום, והיהודים גילו שכנראה אפשר לחמוק מהעבודה ואיש לא ישים לב. לפיכך קבעו גם למחרת להתפלל בצוותא באותו צריף בשולי המחנה ולאבד יום עבודה נוסף. אלא שהפעם -

בעיצומה של תפילת מוסף, בין התקיעות, לפתע נפתחה הדלת בתנופה חדה. המפקח על עבודת הפועלים במחנה נכנס, ועל פניו ארשת זעם. כל המתפללים נאלמו דום, וחששו מפניו מאוד. הרב רויטבלאט - שהיה החזן, היה האחרון להבחין בכניסתו של האורח הבלתי קרוא והמסוכן כל כך, אולם כאשר חש כי "הקהל לא אתו" - הסתובב לאחור. אז גילה אדם שאינו מהמתפללים המזומנים, דמות מאיימת למדי, ניצב ליד הדלת בשתיקה מחרידה...

הרב רויטבלאט הרהר לרגע, והחליט כי אם הדבר כבר נחשף - מה יש להפסיד מהמשך התפילה? אמנם חלק מהמתפללים ברחו, אבל חלקם נשארו. התפילה המשיכה כמתוכנן, אם כי קשה לומר "כסדרה". האיש שעמד בפתח הכניס את הציבור לחרדה ולמתח, אבל התפילה המשיכה עד סיומה. אז עזב את המקום האיש שעמד בפתח, וגם המתפללים עזבו איש איש לדרכו ולצריפו, כשהם חרדים מפני הבאות...

כצפוי, כבר למחרת נקראו כל הנעדרים מהעבודה למשפט. בחיל ורעדה שמעו "הנאשמים" את כתב האישום, שהוקרא מפיו של אותו איש שהתייצב אתמול בפתח בית הכנסת המאולתר. להפתעת הרבה, האישום לא כלל "עבירות יהדות", ואף לא עסק בעצם העבירה החמורה של התפילה. העבירה שבה הואשמו היתה היעדרות מהעבודה בלבד, והמאשים - הלא הוא המפקח על העבודה שהתייצב ביום האתמול בבית הכנסת - ביקש להשית עליהם עונש קל יחסית...

המשפט ארך דקות ספורות. כמו ברוסיה הסובייטית, לא היה טעם להתווכח. השופט קיבל את עובדות המפקח המאשים כתורה מסיני, וגם גזר את העונש כפי שביקש - הפחתה של רבע מהשכר הזעום שקיבלו מדי חודש, למשך חצי שנה. היהודים הנאשמים, שידעו כי היה עלול להיגזר עליהם עונש מוות או הגליה לארץ גזירה קפואה בהרבה, תמחו על ההתפתחות המפתיעה לטובתם והודו לה' על חסדו...

רק כעבור תקופה מה, התבררו הפרטים לאשורם, כפי ששמעו היהודים מפי המפקח בעצמו: ביום הראשון של ראש השנה הוא הבחין בהיעדרותם, אך לא ייחס לכך חשיבות רבה. ביום השני, כשהיעדרות חזרה על עצמה, הוא נזכר שהימים הם ימי חודש ספטמבר הלועזי, ובימים אלה חל ראש השנה היהודי. לפיכך החליט לחפש אחריהם...

הוא עבר במחנה מרחוב לרחוב, עד שלפתע הגיעו לאוזניו הדיו העמומים של קול שופר. הוא הלך בעקבות הקול, עד שהגיע למקום ההתכנסות. כשהבין שהיהודים נעדרו מהעבודה לטובת תפילה - חמתו בערה בו עד להשחית. ואז הגיע לשערי הצריף שבו התפללו, ופתח את הדלת כשרוך זעם מפעמת בו... ואז נשמע קול השופר!

ברגע אחד, המפקח - שגדל עשרות שנים בקרב גויים ערלים; שכבר מכר את נשמתו לשטן הקומוניסטי; שכבר חש מנותק מכל רגש יהודי - נזכר בימי

שנה טובה ומתוקה:

"הדבש של ראש השנה" שהציל את הילד: כיצד דבש שנשאר מראש השנה של הרבי רבי יואליש מסאטמאר, הצילה את בנו של החסיד בדרך פלאית ובלתי נתפסת.

לאחר שקיבל האיש את ברכת קודשו של הרבי, נאלץ בלית ברירה להקדים מיד את תאריך כרטיס הטיסה, ועל פי הוראתו המפורשת של הרבי מצא את עצמו עוד באותו יום של צום גדליה על המטוס בחזרה לארץ הקודש. הילדים ששהו בביתו שבבני ברק, התפלאו לראות פתאום את אביהם שב הביתה מאמריקה בהפתעה, הלא הוא אמור היה לחזור רק בסוף החודש... אך בטרם פצו את פיהם הקדים הוא לשאול מהם: "און אווי איז מאמי?" [והיכן היא אמא?]. תיכף נפלו פניהם ואמרו שהיא נסעה ממש לפני כמה שעות עם אחד הילדים לבית החולים 'תל השומר' בעקבות איזה חפץ זר שבלע התינוק בטעות!

סיפר הגה"צ רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א: סיפר לי הרה"ח ר' משה אהרן מושקוביץ הי"ו, על אביו הזקן מחשובי חסידי סאטמאר שבעיר בני ברק יצ"ו. מנהגו היה מדי שנה בשנה לערוך 'נסיעה' לקראת הימים הנוראים לאמריקה, לשהות בחצר הקודש בצילא דמהימנותא של רבו בעל 'יואל משה' מסאטמאר זצוק"ל. הוא היה נוסע משבת סליחות עד לאחר ראש השנה, ובימים של עשרת ימי תשובה נטל ברכת פרידה, וחזר לקראת יום הקדוש לביתו שבבני ברק.

שנה אחת חשקה נפשו להישאר בחצר הקודש שביויליאמסבורג גם ליום הקדוש ולהושענא רבא ושמחת תורה ולשבת בראשית, כאשר נודע עוצם עבודת הקודש שראו אצל רבינו הקדוש בימים נוראים הללו. באותה שנה הוא רכש כרטיס טיסה עם תאריך חזרה ארצה לאחר שבת בראשית, וכן סידר את מקום אכסנייתו שבארצות הברית עד לאחר שבת בראשית. והנה ביום צום גדליה אחר תפילת שחרית, מגיע אליו הגבאי הנאמן הרה"ח ר' יוסל אשכנזי זצ"ל, בקריאה מיידית לקודש פנימה. "דער רבי רופט דיר!" [הרבי קורא לך], אמר בנחרצות.

החסיד דגן לא היה בטלן, והבין מיד שהרבי כנראה הרגיש בו ברוח קודשו שברצונו להישאר השנה גם לכל ירח האיתנים בחוץ לארץ, וכאשר לא שאל ולא התייעץ בדבר עם הרבי, כנראה ייתן לו כעת ברכת פרידה ויפטרנו לצאת לדרכו לשלום... ולכן לא מיהר לגשת אל הקודש פנימה, ברצותו להישאר עוד עד אחר שבת בראשית. אך לאחר זמן מה שלא נכנס אל הרבי, יצא שוב הגבאי ר' יוסל והאיץ בו: "מדוע אינך נכנס? הרי הרבי קורא לך!" "יודע אני בדיוק מה יאמר לי הרבי!" ענה החסיד, "אבל נפשי משתוקקת להישאר כאן!" אך ר' יוסל הגבאי הנאמן נתן בקולו עליו: "וכי מה כל זה קשור? הלא שמעת במו אוזניך שהרבי קורא לך להיכנס בקודש פנימה, כשהרבי קורא לא עורכים שום חשבונות! עליך להתייצב מיד בפני הרבי!" בלית ברירה נכנס החדר ונעמד בפני הרבי.

תיכף כשראה אותו הרבי הושיט לו את ידו הקדושה לפרידה וברכת שלום, ואמר בלשון ברורה שאינה משתמעת לשני פנים: "פאר געזונטרהייט! זאלסט האבן א'גוט יאהר!" [סע לחיים ולשלום, שתהא לך שנה טובה]. ברם החסיד התקשה להיפרד, ואמר: "רבי, ברצוני להישאר השנה לכל הימים הנוראים, עד אחר שבת בראשית!" קם הרבי מכסאו, ניגש אל המטבח הקטן והצר שבדירתו ושאל את הרבנית הצדקנית ע"ה: "אפשר איז נאך געבליבן א'פעס פון דעם האניג פון ראש השנה?" [אולי נשאר משהו מן הדבש של ראש השנה]. הרבנית ענתה שניתן עוד 'לגרד' מעט דבש מן הצלוחית, 'שיריים' שנשארו מן הדבש של ראש השנה. הרבנית הצדקנית שהבינה היטב ללב בעלה הגדול, ארזה למיידעו החסיד באריזה קפדנית בתוך כוסית קטנה את מעט הדבש והעניקה אותו לחסיד בתור 'צידה לדרך'...

לאחר שקיבל האיש את ברכת קודשו של הרבי, נאלץ בלית ברירה להקדים מיד את תאריך כרטיס הטיסה, ועל פי הוראתו המפורשת של הרבי מצא את עצמו עוד באותו יום של צום גדליה על המטוס בחזרה לארץ הקודש. הילדים ששהו בביתו שבבני ברק, התפלאו לראות פתאום את אביהם שב הביתה מאמריקה בהפתעה, הלא הוא אמור היה לחזור רק בסוף החודש... אך בטרם פצו את פיהם הקדים הוא לשאול מהם: "און אווי איז מאמי?" [והיכן היא אמא?]. תיכף נפלו פניהם ואמרו שהיא נסעה ממש לפני כמה שעות עם אחד הילדים לבית החולים 'תל השומר' בעקבות איזה חפץ זר שבלע התינוק בטעות!

מיד הבין היטב החסיד מדוע שלחו הרבי בדחיפות כזו לארץ הקודש! הוא עלה מיידית על מונית, והאיץ בו לנסוע במהרה היישר לתל השומר. בהגיעו שמה נדהמה האשה לראות פתאום את בעלה נוחת היישר מווייליאמסבורג למסדרונות בית החולים... אך לא היה הרבה זמן לתהיות ודיבורים, היא הראתה לפניו את המסמך הרפואי שבידה, בו שולח אותם הפרופסור מנהל המחלקה היישר לחדר ניתוח! כדי לשלוף מתוך גרונו של התינוק את החפץ התקוע שם! - היא סיפרה לו בקצרה שכנראה בלע התינוק חפץ קטן בלא משים, והוא תקוע עתה בתוך צינור הוושט שבגרון, וחיייו נתונים בסכנה גדולה, והיא עמדה ממש בזה הרגע לחתום על מסמך הסכמתה לעריכת הניתוח הדחוף! "רגע, רגע!" צעק החסיד, "עצרו את הכל! אין עכשיו שום ניתוח!" - הוא הוציא מיד מציקלונגו את כוסית הדבש שארזה לו הרבנית הצדקנית, ובעזרת כפית קטנה החל לטפטף אל תוך פיו של התינוק מן הדבש הקדוש! הרופאים עם האחיות כולם נחרדו למעשיו, וצעקו עליו: "מה אתה עושה? הרי אין התינוק מסוגל לאכול כעת כלום! זה מסוכן מאוד עבורו!" אבל החסיד היה בטוח. לא בחינם ביקש הרבי לתת לי מן הדבש הזה! לא בחינם טרחה הרבנית הצדקנית לארוז עבורי את השיירים הללו! "כרגע", הכריז האיש בבטחה, "אין שום ניתוח! אין אנו חותמים על מסמך זה בשום אופן! ונוטלים את כל האחריות הכרוכה בכך על ראשנו!"

האב המסור המשיך לטפטף עוד כמה טיפות של דבש לפיו של הילד, תוך שהאם הרחמנית עומדת מן הצד ושופכת דמעות כמים בספר התהלים שבידה. לאחר שנגמר כל הדבש מן הכוסית עד הטיפה האחרונה, ביקש האב לערוך צילום נוסף בטרם יחליטו על ביצוע הניתוח הקשה והמסוכן! והנה מה מאוד השתוממו כל רופאי המחלקה ופרופסוריה לנוכח התוצאה המדהימה, שהוכחה בבירור בצילום, שהוושט 'נק' לגמרי, אין שם ולא כלום! - התברר שלפתע ביחד עם הדבש 'התגלש' לו גם החפץ הזר פנימה אל המעיין, וביציאה הראשונה שהוציא התינוק יצא גם הוא החוצה מעצמו! כעבור שעה קלה היה כבר הילד בחזרה בביתו בריא ושלם, בחסדי השם יתברך המאזין לקול תפילת עבדיו הצדיקים!

(פניני בית הלוי)

קצובים מראש השנה לראש השנה:

**השוכר שהזכיר לי על הצדקה:
סיפור מופלא על הקשר שבין
צדקה לפרנסה, וכיצד אדם
שהפסיק לתרום לקרן הבניין,
התחיל לחוות בעיות עם השוכר
שלו, ורק אחרי שחידש את
הצדקה, הכל הסתדר.**

אני מתגורר בשכונה שמתפתחת כל הזמן. אנו מתפללים בקרונו, וכבר בונים בית מדרש של קבע. לשם כך הוקמה עמותה לקרן הבניין, וחברי הקהילה תורמים בהוראת קבע לקרן. אף אני נמנית עם הציבור לדבר מצווה, ואני תורם לקרן הבניין מדי חודש בחודשו.

יום אחד ניגש אליי הגבאי ואומר: "בגלל עניינים טכניים, הוחלט לשנות את שם העמותה של קרן הבניין. תעשה טובה ותתקשר לבנק, תבקש לשנות את שם העמותה של קרן הבניין, כדי שהתרומה שלך תמשיך לעבור אלינו." באופן כללי אני נוהג לעשות טובות בשמחה, אבל כאן התעצלתי, ואחר כך שכחתי. בחשבונות הבנק לא בדקתי, ולא חשבתי שיש שינוי כלשהו עם התרומות שלי לבית המדרש. מי שהזכיר לי זאת, היה בן אדם שאני בקושי מכיר: השוכר שלי.

יש לי דירה באחת מערי הארץ, ואני משכיר אותה למשפחה שמתגוררת שם כבר כמה שנים. פעמיים כבר העליתי את מחיר השכירות, וההעלאה התקבלה בהבנה. הם היו משלמים בזמן, וכולם היו מרוצים. פתאום לאחרונה, התחילו להישמע מהם זמירות חדשות. השוכר הגיע עם כל מיני תלונות, וביקש שיתקנו לו כל מיני נזקים שנגרמו לאחרונה. הוא גם אמר שהוא מתכנן לעבור דירה. חשבתי, מה פשר השינוי? אולי אני צריך לבדוק מה קורה עם המעשרות שלי? בדקתי את חשבון הבנק, ואז גיליתי שכבר כמה חודשים לא יורד כסף לקרן הבניין, כי לא שיניתי את שם העמותה. הסכום של הצדקה לקרן, היה נמוך יותר מכל ההוצאות סביב הדירה המושכרת. לא הרווחתי כלום מכך שהסכום של הצדקה 'נחסך', רק הפסדתי.

מיד שיניתי את שם העמותה, הצדקה חזרה להיגבות, והשוכרים נרגעו. כשיהודי נותן, הוא חוסך מעצמו הרבה עוגמת נפש.

(גליון השנה פרטית)

עצות וסגולות:

ירח האיתנים (א')

ימים אלו הם חסד ה'

ואומר דוד המלך עליו השלום, שחסד גדול עשה עמנו הקדוש ברוך הוא שהורנו דרכיו לעשות תקון לעצמנו בימים הנוראים האלה כדי לכפר לנו על חטאתינו ועונותינו ופשעינו שעברנו בימות השנה, והתקון הוא על ידי מה שצונו לשוב בתשובה בימים האלה ולהתפלל תפלות כראוי, ונזכיר בתפלתנו מלכיות וזכרונות שופרות ותקיעות שופר, והנה על ידי השופר מאירים ש"ע נהורין, וכשמאירים ש"ע נהורין הו"א מחילה וסליחה וכפרה כראוי.

(מעגלי דק, אות למ"ד)

בכל ראש השנה אנו מקבלים מלכותו ית'

בראש השנה יום הכפורים אנו אומרים בנוסח התפלה 'לדור ודור המליכו לאל', והכוונה משום דבכל ראש השנה חוזר העולם לקדמותו למעשה בראשית, ואנו חובים להמליך עלינו מלכנו שברא העולם ולקבל מלכותו עלינו, וזהו 'לדור ודור המליכו לאל', דהינו בכל דור ודור בכל ראש שנה צריכים להמליך לאל בכל ראש שנה.

(מעגלי דק, אות למ"ד)

יחקור מעשיו שעשה השנה, וישב עליהם

העקר בזה הוא, שצריך האדם לדרש ולחקר במעשיו שעבר עליהם בימות השנה ולשמר עצמו מהם מכאן ולהבא, דהשתא נעשה ככריה חדשה (מדרש תהלים קכ), שעל ידי שיחקר ויודרש במה שחטא בימות השנה וישב עליהם בתשובה כראוי, בזה מנקה ומטהר הנפש רוח נשמה שלו ולא ישאר בהם רשם. כי החטא עושה רשם ופגם בנפש, והעון עושה פגם גם ברוח, והפשע עושה פגם גם בנשמה, וכשעושה תשובה כראוי נטהרים כל הנפש רוח נשמה ולא נשאר בהם שום רשם, ונקרא חלק אלוה ממש וחבל ונחלתו, ולא יש לסטרא אחרא תפיסת יד בו. (מעגלי דק, אות ז)

גם על עבירות החמורות, הכל נסלח בתשובה

ואפשר לומר דמשה רבנו עליו השלום בא להודיע לישראל מעלת התשובה וסגלת פעולתה, שלא תעלה טינא בלב האיש העובר עבירות חמורות שלא תועיל לו תשובה, והואיל ואדחי אדחי ויעשה כי אם תאוות היצר כיון שאין תשובתו מתקבלת, ובה יתירש לא יעשה תשובה, לזה בא משה רבנו עליו השלום להודיע הדבר הזה מלכת ולהודיעם שאין שום דבר העומד בפני התשובה, ואפלו אם חס ושלום נתקבצו כל העבירות החמורות באדם והתמיד בהם, כשיעשה תשובה הכל נמחל לו, שהרי אפלו אלישע דשמע כרוזא קרי בחיל ואמר 'שובו בנים שובבים' (ירמיה ג כב), חוץ מאחר' (תהלים טו), אמרו רבותינו זכרונם לברכה (מדרש א"ש) אם עשה תשובה היה מתקבל, שאין שום דבר עומד בפני תשובה.

(מחשוף הלבן פרשת נצבים, ד"ה אתם נצבים)

תשובה מועילה גם בעת זקנה

אף על פי שרוב ימיו של אדם עברו בעבירות ונתעורר כבן ששים שנה או שבעים לשוב, כל יסתפק לומר שאין תשובתו מועלת, ואפלו אם תרצה לומר מועלת לא מהניא כל כך להורישו גן עדן מאחר שכבר נכתב ונחתם למעלה בספר רשעים, אל ידמה כן, כי אם בשובו בתשובה שלמה, ובפרט אם שב מאהבה, כל עונותיו וכל פשעי לו יזכרו, ואזכרה העונות שעברו עליו יחשבו לו כאלו עשה אותם מצות, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (יומא פה) השב מאהבה הודונות נעשות לו כזכיות.

(פיתוחי חותם פרשת נח, ד"ה מה הארץ ההיא)

פנינים על הפרשה:

גימטריא 'זה השופר' שהוא תהלה לאלהינו. ועל ידי תקיעת השופר יראו רבים וייראו, שתכנס בהם חרדה, ויבטחו בה' לשוב בתשובה:

(שערי ארוכה אות ק)

תקיעת שופר בראש השנה רק בפה טהור

וכי תבאו מלחמה בארצכם על הצר הצר אתכם והרעתם בחצוצרות ונזכרתם לפני ה' אלקיכם ונושעתם מאיביכם, בא לרמוז על יום ראש השנה שהוא יום הדין, והשטן מקטרג ומביא עונות בני ישראל לפני ה' למשפט, ואותו היום צריכים לתקע בשופר ממש, צריך שהשפטים התוקעים השופר יהיו מתקנים ונקיים, דאי לא הכי אין כאן תפלה ואין כאן שופר, וזהו שאמר וכי תבאו מלחמה בארצכם, הוא יום ראש השנה שאנו חוגגים כלי מלחמה נגד השטן, וכלי המלחמה הם התפלה ותקיעת השופר (ראש השנה טו). כשיהיו שפוחיתים מתקנים כראוי, והרעתם בחצוצרות, דהינו השפטים שלכם שהם החצוצרות, כיון שהם מתקנים כל מה שתעשה בהם רצוי ומקבל, וזהו שאמר ונזכרתם לפני ה' אלקיכם ונושעתם מאיביכם, הוא השטן המקטרג עליכם:

רק תפילה בפה טהור היא במקום

קרבן

וכן נמי ביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשכם, שאתם מתפללים מוסף ומזבירין בו הקרבן, צריכים שיהיו שפוחיתים שלמים כדי שיהיו במקום קרבן, כמו שנאמר (הושע יד ג) 'ושלמה פרים שפתינו' (במדרש יח כא), וזהו שאמר והי לכה לזכרון לפני אלקיכם, ולא תשנו ותאמרו, מאחר שאתם מתקנים שפוחיתים אין קפידה בתקון הלב, לזה אמר כי אני ה' אלקיכם הוודע מחשבות הלב, וחובה להיות התקון בשניהם, ועל זה אמר דוד המלך עליו השלום (תהלים יט טו) 'יהי לדבון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגאלי':

פיו של אדם צריך להיות כשופר

שאינו נעשה אלא למצוה

ותקעו בהן ונעזו אליהם כל העדה אל פתח אהל מועד, ואם באחת יתקעו ונעזו אליהם הנשיאים ראשי אלפי ישראל, אחר שאמר 'והי לך למקרא העדה' שבה נרמו, שכשישמר גדול העם את פיו כראוי, בהכרח יהיו דבריו מקבלים להם וישמעו לו וילמדו ממנו ויעשו כמעשהו, וכשיהיו יחד כל העדה פיהם שלם ומתפללים אל ה', בודאי שתקבל תפלתם ותעשה רשם למעלה, וזהו שאמר ותקעו בהן, דהינו כשתקרא העדה וגם הם שמרו את פיהם מדברים בטלים, דלהכי נקט רמז הדבור בלשון תקיעה, לרמוז דהשומר את פיו ואינו מדבר כי אם בדברים הגונים, הוי דבורו דומיא דשופר דלא נתקן כי אם לתקיעת מצוה, לפיכך נקרא השומר שפתי תוקע, והכי קאמר קרא, אם גם הקהל שמרו שפוחיתים, והינו ותקעו בהן דקאמר, דהינו שאינם מדברים כי אם בדברים הגונים דומיא דתקיעת שופר, וכיון דהכי הוא, ראויים הם, ולפיכך ונעזו אליהם (כל העדה) אל פתח אהל מועד שהוא בית הכנסת:

(פיתוחי חותם פרשת בהעלותך)

התפילות והתקיעות בר"ה ויוה"כ

רננו צדיקים בה' (תהלים לג א), הם בני ישראל, דרננו צדיקים בה' עם האותיות גימטריא בני ישראל, לרמוז דעל בני ישראל מדבר דלא שייך למקרי צדיקים רק לבני ישראל שיש להם תורה ומצות, ועוד צדיקים במלוי צד' דל"ת יו"ד קו"ף יו"ד מ"ם, המלוי עם האותיות והכולל גימטריא בני ישראל, הרי ישראל נרמוז במלת צדיקים, ואומר להם דוד המלך עליו השלום, אתם בני ישראל צריכים להיות צדיקים, דשם צדיקים לא נקרא כי אם עליכם כמו שרמזנו במלת צדיקים, וצריכים להזהר לקים שנקרא שמכם, לכן רננו צדיקים בה' עשו עצמכם צדיקים כדי שתהיו ראויים לרנן לה', לישרים נאנה תהלה, הנה 'ישראל' אותיות 'ישר אל', וכיון ששמכם גם ישר, צריכים להיות ישרים כדי שתהיה לכם נאנה תהלה להלל לאל, כי על זה נחר אתכם מכל האמות כדי שתהיו צדיקים וישרים:

וזהו שכתוב רננו צדיקים בה' לישרים נאנה תהלה דהינו בראש השנה וביום הכפורים כמו שרמזנו לעיל, צריכים אתם בני ישראל שתהיו צדיקים וישרים כדי שתקבל תפלתכם, והודו לה' בכבוד וכו' (שם פסוק ב) היא תקיעת השופר כמו שכתבנו וכו', ודעו לכם כי ה' אוהב צדקה ומשפט (שם פסוק ה) להיות בארץ משום דרצה להשירות שכירתו בארץ, וזהו חסד ה' מלאה הארץ (שם) דעל ידי חסד ברא הארץ, כמו שכתוב (תהלים פט א) 'אמרת' עולם חסד בנך', והשרה שכירתו בתוכה על ידי שתעשו אתם בני ישראל צדקה ומשפט:

(שערי ארוכה אות ז)

בתקיעת שופר נשבר כל חסר

ועתה ירום ראשי על איבי סביבותי ואזכרה באהלו זכתי תרועה אשירה ואמרה לה' (תהלים כו ג), חזר לדבר על החדש הזה שכל המזמור מדבר, הנה ועתה היא תשובה (בר כא ג), כלומר התשובה בחדש הזה היא מקבלת ומרצה מכל שאר ימות השנה, ואין קטרוג המקטרגים ויכול לבטלה, דבזה החדש כל החיצונים נכנעים, ואין להם פה להשיב ולא מצח להרים ראש, וזהו שאמר ועתה, דהינו התשובה בחדש הזה, בה ירום ראשי על איבי סביבותי שהם החיצונים הסובבים אותי ומקטרגים עלי כל השנה, עכשיו בחדש הזה ירום ראשי בתשובתי עליהם, ולא יהיה בהם כח לקטרג, זאת ועוד, ואזכרה באהלו זכתי תרועה הוא השופר שאני תוקע בראש השנה, דעל ידי זה מתערכבים ונשברים, ומתקים בהם 'תרעם בשבט ברזל ככלי יצר הנפצם' (תהלים ב ט):

(שערי ארוכה אות א)

תקיעת שופר מעוררת לתשובה

ויתן בפי שיר חדש תהלה לאלהינו יראו רבים וייראו ויבטחו בה' (תהלים מד), כאן בא לרמוז על תקיעת השופר שתוקעים בראש השנה, דתקיעת השופר היא לשבר לבבות בני אדם ולהכניס בהם חרדה כדי שיתעוררו לשוב בתשובה, כמו שכתוב (עמוס א ג) 'אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו', דהשופר מחריד העם לשוב בתשובה, וזהו ויתן בפי שיר חדש הוא השופר, בפי שיר עם הכולל

ארכיון 'עוז והדר'

הגה"צ רבי מיכל זילבר ראש ישיבת זוועהל: בזה יובן יותר שהביכורים הוא תכלית הכל, כי על ידי שמכיר את השי"ת שממנו הכל, מתעורר לשוב ולהידבק בהשי"ת, ולכן תיקנו לנו משה רבינו תפילה במקום ביכורים. ובימים אלו לפני יום הדין שהמקטרגים רוצים לקטרג שאנחנו שוכחים מהשי"ת בעולם הזה, יש לנו להתעורר לזכור את ה', ובזאת יתעורר ליבנו באהבה עזה לה' ובזאת נשוב אל ה'. ונכתב לחיים טובים.

אמרו 'לפני' מלכויות...

בתחילת פרשת נצבים, משה רבינו אמר לישראל (דברים כט, ט-יא): "אֲתֶם נִצְבִּים הַיּוֹם כְּלָכֶם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם". משמע כולם יחדיו, ואחר כך מבאר שיש דין קדימה קודם כל ל"רֹאשִׁיכֶם" ואחר כך ל"שְׂבִיטֵיכֶם" וכו', ומסיים: "מִחֻטָּב עֲצִידְךָ עַד שְׂאֵב מִיָּמֶיד". והרי החוטב עציץ עומד עשרה שורות בריחוק מראשי ישראל, ואיך אמר: "כְּלָכֶם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם" שמשמע בהשוואה אחת? אלא, בא להורות שכולם נצבים "לפני ה'", ואמנם אילו היה החוטב עציץ ושואב מימין נדחף לעמוד בשורה הראשונה היו שואלים אותו וכי הוא ראוי לעמוד קמי מלכא, אך כיון שגם הוא רוצה לעמוד לפני ה' - שפיר עבד.

וכן מנהג ישראל בכל מקום שהוא, בכל בית כנסת ראשי העדה יושבים ראשונה, ושאר כל העם לפי דרגתו, אך כולם ממש נמצאים 'לפני ה' אלוהים', כי עצם מציאות הבית כנסת הוא לפני ה'. והוא שאמר משה, שאפילו שמינה ראשים ושופטים לישראל, לא יאמרו שאותם ראשים הם לפני ה' ומכניסים לפניו דברי שאר עם ישראל, אלא: "אֲתֶם נִצְבִּים הַיּוֹם כְּלָכֶם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם", והוא: "לְעִבְרָךְ בְּבְרִית ה' אֱלֹהֵיךָ וּבְאֱלֹהֵיךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֵיךָ כָּתַב עִמָּךְ הַיּוֹם", שכתר ברית על קיום התורה עם כל אחד ואחד.

וכן הוא גדר התפילה ביום ראש השנה: "אמרו לפני מלכויות", שיש לקבל מלכותו לידע שאנחנו 'לפניו', ואם אין זה לפניו, אין זה המלכה.

וכן בהמשך הגמרא (ראש השנה לד, ב) אמרו: "זכרונות כדי שיבא לפני זכרונכם לטובה", והזכרונות הם לפניו ממש, וכדחתמינן בזכרונות: "זוכר הברית". והוא הברית המוזכר בפרשה: "לְעִבְרָךְ בְּבְרִית ה' אֱלֹהֵיךָ וּבְאֱלֹהֵיךָ", שעל ידי הזכרונות של הברית וקיומה עולה זכרוננו לטובה. ומסיימת הגמרא: "ובמה - בשופר".

והכא לא הוצרך לומר לפני, דהרי ידוע מדברי הגר"י סלנטר זצ"ל (אור ישראל אגרת ז) שאמר יסוד נורא: "והוא בעת הלזה נדמה לכהן גדול בעת שנכנס לבית קודש הקדשים כמאמר חז"ל (ראש השנה כו, א) שופר בראש השנה כיון דלזכרון הוא ככפנים דמי". והיינו, דהגמרא בראש השנה שם דנה האם קרן פרה ראויה לשופר של ראש השנה, אם לאו, ומסקנת הגמרא שלא, משום ד"אין קטגור נעשה סגור". והקשו: הרי כהן גדול היה הולך בבגדי זהב, בחוץ שאני. שואלת הגמרא: "שופר נמי מבחוץ הוא", ומתרצת: "כיון דלזכרון הוא ככפנים דמי".

והוא מבהיל על הרעיון, שהשי"ת נתן לנו זמן 'אחת בשנה' להיכנס לפניו, בדומה לכהן גדול ביום הכיפורים שנאמר בו (שמות ל, י): "אֶחָת בְּשָׁנָה". נמצא פירושה של הגמרא כך: "אמר הקדוש ברוך הוא: אמרו לפני בראש השנה מלכויות זכרונות ושופרות" - לפני דייקא, שהוא כלפני ולפנים. והוא קודש הקדשים, כדברי הגר"י מסלנט זצ"ל, שכן בבית המקדש יש את האולם ולפנים ממנו ההיכל, ולפנים מן ההיכל הוא קודש הקדשים. "מלכויות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיבא לפני זכרונכם לטובה". וכיצד נכנסים הזכרונות? "ובמה - בשופר", שהשופר שהוא בגדר קודש הקדשים, מכניס את הזכרונות לטובה לפני ולפנים.

(הגה"צ רבי מיכל זילבר ראש ישיבת זוועהל - בים דרך)

ארכיון 'עוז והדר'

הגאון רבי שלמה לוונשטיין: מיד החל הבן לצעוק: "יחי הצאר לעולם ועד! יחי הצאר לעולם!" הוא קרא את הקריאות מנהמת לבו, ואביו לא יכול היה להישאר שווה נפש. הוא זיהה כי בהכרזה זו מקבל על עצמו בנו את מלכותו, ומייסר את עצמו על מעשיו הקודמים. הוא שמע את החרטה העצומה על העבירה שנעשתה... באותו רגע ציווה לשחררו, והשיבו אותו אל חיקו ומשפחתו.

צעקה אחרונה לפני שנגזר דינו

המלך יושב על פסא רם ונשא.

מדי שנה בשנה, לפני תפילת שחרית של ראש השנה, נהג הרה"ק רבי משה מקוברין לספר את המעשה הבא:

לפני מאות בשנים שלט הצאר הרוסי על מדינת רוסיה וכל סביבותיה. עושרו של הצאר היה עצום, ואת כולו ייעד לבנו היחיד שנולד אחרי שנות ציפיה, ואשר עתיד היה למלוך אחריו. הילד שנעשה נער קיבל כל מה שרצה, ומעולם לא הושבה בקשתו ריקם.

כאשר חלפו הימים התברר כי הנער לא רק שלא הכיר טובה לאביו על כל מה שנתן לו, אלא גם החל לחתור כנגדו. הוא החל לאסוף סביבו אנשים שימרדו באביו, ודאג להבאיש בפניהם את אביו הצאר, ולדרבן אותם להפילו, כדי שיוכל לרשת את מלכותו בחייו. לא חלף זמן רב, והקשר המתארגן נחשף.

הצאר זעם על בנו, ובכעסו דן אותו למוות. הוא הודיע שזהו גזר דין סופי, ואף איים בעונש על מי שיעז לבקש חנינה עבור בנו.

ביום ביצוע גזר הדין הזדמן לשם גם הצאר ביחד עם פמלייתו. בתחילה ניסה להתעלם מבנו המובל אל מותו, אך לבסוף גברו רגשותיו. הוא הסתכל בעיני הבן ואמר לו: "מצטער אני שעשית את מה שעשית, וצר לי שצריכים להמית אותך, אך איני יכול לחון אותם בשום פנים ואופן!"

אמר הבן: "מבין אני שעברתי עבירה חמורה, וכבר לא אכפת לי מה שיעשו איתי. ובכל זאת, בטרם מבצעים בי את גזר הדין, יש לי משאלה אחת אחרונה: הנה, עד מקום ההוצאה להורג יש עוד כמה מטרים ספורים. הייתי רוצה לרוץ לפני המלך עד לשם, ולקרוא בכל לבי: יחי אדוני הצאר לעולם!"

מובן, כי משאלתו האחרונה ניתנה לו, כמקובל.

מיד החל הבן לצעוק: "יחי הצאר לעולם ועד! יחי הצאר לעולם!" הוא קרא את הקריאות מנהמת לבו, ואביו לא יכול היה להישאר שווה נפש. הוא זיהה כי בהכרזה זו מקבל על עצמו בנו את מלכותו, ומייסר את עצמו על מעשיו הקודמים. הוא שמע את החרטה העצומה על העבירה שנעשתה... באותו רגע ציווה לשחררו, והשיבו אותו אל חיקו ומשפחתו.

כשסיים הרה"ק מקוברין את הסיפור, נהג לומר לחסידיו: בראש השנה עומדים אנו כאותו בן מלך סורר ומורה לפני אבינו שבשמים. אין לנו במה להצדיק את מעשינו, אך אנו אומרים לו דבר אחד: נכון הוא הדבר שבמשך כל ימות השנה לא נהגנו בצורה טובה, ואמת שמגיע לנו עונש חמור על כך - אך אבא! אנא! לפני שאתה חותם את גזר דינו, אנו צועקים לפניך: המלך!! המלך יושב על כיסא רם ונישא! המלך הקדוש!

ובראות אבינו מלכנו כי אמת בפנינו, וכי אנו באמת ובתמים ממליכים אותו עלינו, ומתכוונים לשפר את מעשינו - הוא נוהג עמנו לפניו משורת הדין, וכותב אותנו לחיים ולשלום.

(הגאון רבי שלמה לוונשטיין - 'מתוק האור' - סדר תפילתנו סליחות ראש השנה)

הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א: משסיים געציל את סיפורו המעניין, נענה הרב ואמר לו: דע לך כי עשית מעשה נאצל במיוחד! ובוודאי שמעשה טוב זה יעמוד לזכותך בבית דין של מעלה. אכן, כפי שכבר הבטחת לך, אדאג שיאמרו קדיש אחרי פטירתך ואף יתפללו וילמדו לעילוי נשמתך. יחד עם זאת, יש לי גם בקשה שתחזיר לי טובה תחת טובה והואל נא להבטיח לי, שבאם יעלה בידך ויהיה באפשרותך הרי שתשוב ותספר לי כיצד התנהל משפטך בבית דין של מעלה. געציל הנדהם מבקשתו הלא שגרתית של הרב, הבטיח לו שהוא אכן יבוא לספר לו ככל אשר יהיה בדינו, והרב פנה לדרכו חזרה אל ביתו.

נפש אחת מישראל

האשה הבוכיה עמדה לפני רב העיר גרידונג, הגאון רבי יהודה, ואמרה כשדמעות חונקות את גרונה: בעלי שוכב על ערש דווי. זה כבר כמה שבועות שהוא חולה במחלה קשה והרופאים אמרו נואש לחייו, ועתה החמיר מצבו. הוא מרגיש כי ימיו עלי אדמות ספורים, וקרב הרגע בו יחזיר את נשמתו לאביו שבשמים. בודדים אנחנו לנפשנו, לא זכינו לזרע של קיימא, עריינים נותרנו, וכעת בעלי נמצא לבדו. אם עד כה הייתי לידו, הרי שכעת איש אינו נמצא עמו. עזבתי אותו לשעה קלה כי הוא ביקש ממני שאלך אל רב העיר ואבקש ממנו שיאיל נא להגיע אליו קודם מותו. האשה אמרה לרב כי היא אשתו של "געציל פושט העורות" וכי הם מתגוררים באחת הבקתות בקצה העיר גרידונג, סמוך לנהר. הרב הכיר את געציל וידע כי הוא איש תם וישר, ירא שמים ובעל מידות טובות. את פרנסתו היה מוצא געציל מפשיטת עורותיהם של הבהמות השחוטות בבית המטבחים. מדי יום ביומו היה געציל מגיע אל בית המטבחים, ולאחר שהשוחט היה מסיים את תפקידו, היה מגיע תפקידו של געציל.

בידיים מאומנות שנים רבות ובגופו הבריא והחסון היה מצליח לפשוט את עורו של פר שחוט ללא כל בקשת עזרה מאחרים, ובעיקר, העור היה נותר כמעט שלם, ללא קרעים מיותרים. העורות היו רווח צדדי של בעלי הבהמות, כך שמלבד הרווחים ההגונים אותם היו עושים ממכירת הבשר הטרי באיטליז, היו גם מוכרים את עורות אלו לאנשי בורסקי שהיו מעבדים אותם לשימושים שונים: אם לעשיית קלף כשר ומהודר שנועד לכתובת ספרי תורה תפילין ומזוזות, אם להתקנת כריכות, ואם לשימושי חול כמו לעשיית נעליים ומגפיים וכיוצא בזה.

התשלום אותו קיבל געציל עבור עבודתו לא היה גבוה, למרות שהיא הייתה לא נעימה בעליל. אך געציל שבטבעו היה איש טוב לב ומסתפק במועט היה שמח בחלקו ומעולם לא התלונן. ממעט הכסף שקיבל היה געציל מפרש מעשר לצדקה, ומהיתר היה חי הוא ואשתו, שכן ילדים לא היו להם. גם זה וגם צרות נוספות שהיו לגעציל בחייו האישיים לא הביאו אותו לידי מרירות ועצבות. אדרבה, תמיד היה חיוך על שפתותיו וניגון שמח היה נשמע ממנו.

סבור היה הרב כי געציל מבקש שיבוא אליו כדי שהוא יאמר איתו את הוידוי. אמנם זה היה תפקידם של אנשי החברה קדישא, אך הרב בטוב ליבו הסכים למלא את התפקיד. הוא לא התמהמה, קרא לשמשו האישי שיתלווה אליו, ושניהם יצאו אל הבקתה של געציל פושט העורות, כשהאשה נשרכת מאחוריהם, בוכה בקול חנוק.

עם הגיע הרב לבקתתו הדלה של געציל פושט העורות, הוא הושיט את ידו ופתח את דלת העץ

משלם על כך ככל שהייתי נדרש, אך לצערי, עני ואביון הייתי, ואין בידי לפורטה אפילו שווה פרוטה.

הרב שהקשיב לדברים העצובים שהשמיע געציל החולה, ורק לאחר שסיים את דבריו אמר לו ברגש רב: בוודאי ובוודאי שאעשה ככל אשר ביקשת ממני! אין לך כל סיבה לחשוש מפני בית דין של מעלה, כי ברור הדבר שעשית ככל המוטל עליך במצבך על הצד היותר טוב.

הלא תדע, המשיך הרב ואמר, את דברי חז"ל אשר קבעו ואמרו שאפילו אנשים ריקנים שבבני ישראל הרי הם מלאים במצוות כרימון, על אחת כמה וכמה, שגם לך יש מצוות ומעשים טובים שעשית בימי חיך. הנה, מבקש אני ממך שתואיל נא לספר לי שביבים ממעשיך הטובים עלי אדמות.

געציל היה נשמע מופתע ביותר מדברי הרב והוא אמר בפליאה: הלא הוא הדבר אשר אמרתי, שלצערי כי רב אני הולך לבית עולמי בידיים ריקות, וכי אין לי מעשים טובים שילוו אותי לעולם האמת... אבל הרב לא הניח לגעציל: בכל זאת אני בטוח שעשית משהו מיוחד, מבקש אני ממך, תנסה להיזכר ותספר לי על מצוה גדולה ומיוחדת שקיימת בחיך.

געציל עצם את עיניו ושתק. רק נשימותיו הכבדות נשמעו בחלל החדר. נראה היה כי גלגלי מוחו מעבירים מול עיניו את כל תחנות חייו. כעבור מספר דקות פקח געציל את עיניו ואמר: אילולי בקשת הרב לא הייתי מעלה בדעתי להחשיב זאת כמעשה טוב, בסך הכל עשיתי את מה שהייתי מחויב לעשותו, אך היות והרב שואל אותי הרי שאספר זאת, ומעשה שהיה כך היה:

היה זה לפני שנים רבות. בשעת בוקר של אחד מימות החול, הייתי בדרכי לעבודתי בבית המטבחים. הרב בוודאי יודע שבית המטבחים מצוי יחסית הרחק מהעיר, על אחד ההרים הנישאים, וכדי להגיע אליו יש ללכת ככרת דרך לא קטנה. איש צעיר הייתי והטיפוס על ההר היה קל עבורי.

מהלך אני בניחותא ולפתע פתאום אני רואה מרחוק עגלה רתומה לסוסים הדוהרת בפראות במורד ההר. העגלה היתה מלאה בנוסעים יהודיים, אנשים נשים וילדים, ויכלתי להבחין שהם לבושים כולם בבגדי חג נאים. הבנתי מיד שמדובר בנוסעים שהם בדרכם לשמחת חתונה משפחתית, וכי העגלון איבד שליטה על הסוסים. הסוסים הצוהלים פנו מצד לצד, עלו הרים וירדו בקעות כשהם שועטים במהירות עצומה. הנוסעים עצמם שהבינו את הסכנה העצומה בה הם מצויים צרחו בקול גדול, ואילו העגלון היה נראה שווה נפש לחלוטין. כנראה היה שיכור ולא הבין את הסכנה הנוראה בה הוא ונוסעיו מצויים. לא אבדתי את העשתונות ובאותו רגע קפצתי

בדרכו פנימה. אלא שבעמדו על המפתח, הרב נעצר בפתאומיות, כאילו הוא הופתע ממהו. מבט של השתוממות ופלא היה בעיניו, והוא חזר וסגר בחפזון את הדלת. השמש שעמד מאחורי הרב לא הבין את אשר לפניו, אך הוא לא העז לומר מילה. הרב עמד על יד הדלת, ידו אוזחת בידית, והוא נראה היה כמהסס: לפתוח או לא לפתוח. אחר רגע התעשת הרב, פתח את הדלת ונכנס אל הבקתה יחד עם השמש. גם האשה הגיעה אחריהם ועמדה בירכתי ביתה הקטן.

פניו החיוורות של געציל פושט העורות אורו למראה הרב שהגיע אל מעונו. בקול חלוש התנצל געציל בפני הרב על שהטריח אותו לבוא אליו, אך מה אעשה, נאנח געציל ואמר, שחולה קשה אני ואין בכוחי להגיע אל הרב.

הרב הנהן בראשו כמסכים, וגעציל החל לומר את אשר על לבו: יודע אני שיומי קרוב. רואה אני כי כוחותי אוזלים, ותיכף אדרש להתייצב בפני בית דין של מעלה. איני יודע אם מדובר ביום או יומיים או בשעות ספורות, אך מתקרב לו הזמן בו אעמוד לפני בורא עולם ואירש ליתן דין וחשבון על מעשיי. ומכך, אני מוטרד וחושש מאוד!

הלא הרב מכיר אותי, נאנח געציל ואמר, כאדם שהשתדל לעשות ולקיים את המוטל עלי. לצערי, לא עלה בידי ללמוד תורה. כבר בנערותי לא הצלחתי לקלוט את דברי המשנה והגמרא. עם זאת, יושב הייתי מדי יום ביומו בבית המדרש ומקשיב לשיעור המוסר שנאמר בין מנחה וערבית. מלבד התפילות אף הייתי מרבה באמירת תהלים. אחר חתונתי מצאתי לעצמי פרנסה כפושט עורות, מלאכה פשוטה אך עשיתי אותה באמונה ובישר.

קולו של געציל נחנק: עתה כששוכב אני על מיטת חליי ובמוחי אני מהרהר בחשבון נפש וחשבונות של העולם בו הייתי בעשרות השנים האחרונות, אני נעצב אל ליבי מאוד. רואה אני כי כמעט ולא עלה בידי לעשות מעשים טובים, וכי אילו מעשים טובים יכול הייתי לעשות, איש עני ופשוט כמוני? תורה כמעט ולא למדתי, ואין לי צידה לדרך כדי לקחתה אל עולם האמת.

ואם לא דיני בכל זאת, החל געציל לייבב, הרי שאני יודע כי אין אף אחד שיאמר אחרי קדיש ויתפלל לעילוי נשמת. לא זכיתי לילדים, ואין מי שיעשה לעילוי נשמת. וזו היא בעצם הסיבה, אמר געציל לרב, שבשבילה העזתי להטריח את כבוד הרב לבוא הנה: מבקש אנכי ממעלת כבודו, אנא ואנא, עשה עימי חסד ואמת, חסד שעושים עם המתים, ומצא עבורי אדם שיאמר קדיש אחר מותי ואף יתפלל וילמד משניות לעילוי נשמת.

מה אעשה, פשט געציל את ידיו ואמר, שאין בידי כל דרך לגמול על טובה נצחית זו שאני מבקש אותה כעת. הלא הרב רואה את מצבנו החומרי. אילו היה בידי כסף, בוודאי שהייתי

הניחו המלאכים בתוך הכף הימנית. אך עד מהרה ראיתי כי חששותי נכונות: הכף השמאלית, זו של העבירות, היתה כבדה יותר ונטתה כלפי מטה...

רגע לפני שנחרץ הדין נשמע קולה של עגלה דוהרת. מאי שם הופיעה עגלה רתומה לסוסים אבירים, ועליה עמדו כל אותם האנשים שהצלתי בזמנו. העגלה כולה, על כל יושביה, ואפילו העגלון השתי היה שם, עלתה על הכף הימנית של המאזניים, וזה הטתה את הכף לזכותי.

מיד נשמע קול שהכריז: פתחו שערי צדק לצדיק! אלא שאני אמרתי: בטרם אלך לגן עדן, רצוני למלא את ההבטחה שהבטחתי לך ולספר לך את אשר נעשה ביני. יותר מכך איני רשאי לספר, אך אנא פרסם ברבים עד כמה גדולים הם דברי חז"ל שאמרו על כל המציל נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא.

על הפסוק (דברים כט ט): **"אַתֶּם נִצְבִּים הַיּוֹם כָּלְכֶם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְאַשְׁכֶּם שְׁבִטֵיכֶם וְזִקְנֵיכֶם וְשִׁטְרֵיכֶם כָּל אִישׁ יִשְׁרָאֵל**" פירש הרה"ק רבי מרדכי מנשכין: "אתם נצבים היום כולכם - כל איש ישראל", כל איש ואיש מבני ישראל, יהיה מצבו הרוחני אשר יהיה, הרי הוא כלול מכל עם ישראל. זו מעלתו של כל אדם מישראל, אפילו אנשים פשוטים בהחלט, שכלול הוא למעשה מכל בני ישראל כולם (רשפי אש').

וכתב הרה"ק ה'באר מים חיים' זיע"א (פרשת משפטים): וכשהאדם ממליך הקב"ה על גופו ונשמתו כאילו ממליכו ממש על כל העולם כולו, שעל כן חייב אדם לומר בשבילי נברא העולם, והמקיים נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא... כי הוא באמת עולם מלא נכלל מכל העולמות וכל העולמות כלולין בו והמקיימו מקיים כל העולמות... ועל כן בזה שאדם ממליכו על עצמו שהוא יכנס תחת רשותו, ועבודתו שלא לעשותו דבר קטן שאינו נוגע לעבודתו, ממליכו על כל העולם כולו.

(הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א - ספיר ויהלום)

הרב הרצין את פניו וסיפר לשמש: אספר לך את אשר אירע. כשפתחתי לראשונה את דלת הבקתה והסתכלתי פנימה, ראיתי צורה של מנורה עם שבעה קנים הדולקת באש ומאירה באור יקרות למראשותיו של החולה. מנורת האש הזאת הייתה סימן עבורי שהיהודי הזה אינו עוד אדם מהשורה. הוא אינו יהודי רגיל, אלא צדיק גדול. לפיכך מיהרתי וסגרתי את הדלת, ברצוני להרהר כיצד עלי להתנהג בהיכנסי פנימה.

זו הסיבה שהפצתי בגעציל שיספר לי את סיפור חייו ואת המעשים טובים שעשה, כי הבנתי שחייבת להיות סיבה לכך שהוא זכה לאורה של מנורת אש בעלת שבעת קנים זו.

כעת, כששמענו את דבריו של געציל, הרי שאנו מבינים את גודל מעלתו: הוא סיכן את חייו שלו בכדי להציל יהודים אחרים, ואם חז"ל קבעו ואמרו (סנהדרין לו:): 'כל המקיים נפש אחת מישראל - מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא', הרי שאדם זה שקיים כמה וכמה נפשות מישראל, אנשים נשים וטף, מתוך מסירות נפש, בוודאי כאילו קיים עולמות מלאים.

לאחר מספר שעות כבר הודיע השמש לרב כי געציל פושט העורות נפטר וכי הוא יובא למנוחות בעוד שעה קלה בבית הקברות של העיר. הרב השתתף בהלוויה, ותיכף ומיד פנה אל אחד מבני העיר והטיל עליו לומר קדיש על הנפטר ואף להתפלל לפני העמוד וללמוד משניות לעילוי נשמת הנפטר. הרב נתן לו סכום כסף יפה כשכר על טרחתו.

חלפו שלשה ימים וגעציל התגלה בחלומו של הרב ואמר לו: באתי לקיים את הבטחתי לרב ולספר את אשר ארע עמדי בבית דין של מעלה. כשהועמדתי לדין הוצגו בפני מאזניים ענקיות. על הכף השמאלית הונחו כל העבירות שעשיתי, מהם גדולות ומהם קטנות, ואילו בצד הימני היו מונחים מצוות ומעשים טובים.

כלל לא האמנתי שיהיו לי מצוות ומעשים טובים, כך שמאוד התפלאתי לראות את אשר

אל מול הסוסים כשאני מנופף בידי להם כסימן שיעצרו. הסוסים הבחינו בי והאטו מעט את דהירתם, ובאותו רגע הצלחתי לנתר אל עבר מושב העגלון וליטול מידי את המושכות. הסוסים הרגישו כי יד חזקה מחזיקה את המושכות, החלו להרגע וחדלו מלהתפרע כאחוזי תזזית. בחסדי ה' הצלחתי לבלום את הסוסים המשתוללים והם נרגעו והאטו את מרוצתם.

הבנתי כי אין אני יכול להותיר את העגלה ונוסעיה בידי העגלון שהביט בי בעיניים מזוגגות ממשקאות חריפים שערפלו את מוחו, והחלטתי כי אני אקח את הנוסעים למחוז חפצם. הנוסעים שהיו המומים מסכנת המוות אליה הם נקלעו, לא הפסיקו להרעיף עלי שפע של תודות וברכות, אך אני עניתי ואמרתי להם בדיוק כפי שאני אומר עתה לרב: לא עשיתי כל דבר מיוחד או יוצא דופן. זו היא חובתו של כל אדם לעשות זאת.

משסיים געציל את סיפורו המעניין, נענה הרב ואמר לו: דע לך כי עשית מעשה נאצל במיוחד! ובוודאי שמעשה טוב זה יעמוד לזכותך בבית דין של מעלה. אכן, כפי שכבר הבטחתי לך, אדאג שיאמרו קדיש אחרי פטירתך ואף יתפללו וילמדו לעילוי נשמתך. יחד עם זאת, יש לי גם בקשה שתחזיר לי טובה תחת טובה והוא לא להבטיח לי, שבאם יעלה בידך ויהיה באפשרותך הרי שתשוב ותספר לי כיצד התנהל משפטך בבית דין של מעלה.

געציל הנדהם מבקשתו הלא שגרתית של הרב, הבטיח לו שהוא אכן יבוא לספר לו ככל אשר יהיה ביניו, והרב פנה לדרכו חזרה אל ביתו.

אחרי דקות ספורות בהם הלך השמש עם הרב, פקעה סבלנותו של השמש והוא החליט לבקש מהרב כי יסביר לו את אשר אירע בבקתתו של געציל. בחיל וברעדה הוא שאל את הרב: ימחל לי הרב אך רצוני לדעת מדוע הרב נעצר בהשתוממות על פתח הבקתה של געציל? מדוע הרב סגר את הדלת ושוב פתח? ובכלל, מדוע הרב התעקש שגעציל יספר לו את המעשים הטובים שעשה בחייו.

'סעודת אמנים' לרגל הילולת האשה החשובה מרת צילה טל ע"ה

סעודת אמנים נערכה בהיכל בית המדרש באר ישראל, לע"נ מרת צילה בת מאיר ודורה ע"ה, בליל ההילולא, אור ליום ט' באלול.

מורנו הרב שליט"א, נשא דברים בחשיבות לימוד התורה, והעלה על נס את בנה הרב עופר שליט"א, אשר מרומם תורה ולומדיה, מתוך אהבת תורה שיוקדת בלבו, וגורם במעשיו הטובים נייחא לנשמת אמו בעלמא דקשוס.

הרב משה חיים חנונו שליט"א, סיפר על מעלותיה של המנוחה מרת צילה ע"ה, שהייתה אשה אצילה מאוד, בעלת מידות טובות ואהבת חסד. הרב חנונו ציין לשבח את הארגון "בנות צילה" הפועל גדולות ונצורות בקרב נשי ובנות ישראל, ונושא את שמה הטוב.

במהלך ההתאספות נערך לימוד לעילוי נשמתה, ואמירת 'קדיש' ותפילת 'ק-ל מלא רחמים'. היה זה מעמד של חיזוק והתעלות, לעילוי נשמת מרת צילה טל ע"ה, תהא נשמתה צרורה בצרור החיים, ויהא זכרה ברוך.

השבוע במדור:

קיבל על עצמו לגמור בכל יום מעשרת ימי תשובה תהלים, האם יכול לאמרו בליל ר"ה | קניית מקום בבית הכנסת לימים נוראים ממעות מעשר כספים | כוונת השומע על דעת התוקע | מי שטעה בתקיעות דאורייתא ומכוון שהן דרבנן. האם יצא ידי חובה, שהרי סוף סוף כיוון | שומע רק תקיעות דמיושב

הגאון רבי משה בראנדסדארפער שליט"א גאב"ד היכל הוראה ובעל שו"ת היכל הוראה

ארכיון 'עוז והדר'

קניית מקום בבית הכנסת לימים נוראים ממעות מעשר כספים

שאלה: נשאלתי מאברך אחד, דהיות שמוכרים כעת מקומות בעזרת נשים לימים נוראים הבעל"ט, והוא רוצה לקנות מקום לאשתו ואין לו מעות, אם מותר לו לקחת הכסף ממעשר כספים, דבין כך אזיל המעות לצדקה להחזקת בית המדרש. עכ"ל.

תשובה: ועתה שאלה זו תלויה בשלוש שאלות:

אם מעשר כספים צריכים לתת דווקא לעניים או אפשר לתת אפילו לשאר מצווה.

על הצד שאפשר לתת מעשר כספים לשאר מצוות, אם החזקת בית המדרש נחשבת לדבר מצווה שיהא מותר להחזיקה ממעשר כספים.

אם נאמר שמותר לתת ממעשר לשאר מצווה, וכן שהחזקת בית המדרש נחשבת לדבר מצווה, אם מותר שתהיה לו טובת הנאה במה שנותן המעשר להחזקת בית המדרש.

הנה כתב הרמ"א ביו"ד סימן רמ"ט סעיף א': "אין לעשות ממעשר שלו דבר מצווה, כגון נרות לבית הכנסת או שאר דבר מצווה, רק יתנו לעניים" [ומקורו מהרי"ל הלכות ראש השנה]. עכ"ל. אלמא דמעשר כספים צריכים לתת לעניים דווקא ולא לשאר מצווה. אמנם בבאר הגולה שם פירש שלא בא [הרמ"א בשם מהרי"ל] למעט אלא מצווה שכבר נתחייב בה, אבל מצווה שלא נתחייב בה מכבר, מודה מהרי"ל שרשאי לעשות ממעות מעשר [ענין ש"ך ס"ק ג' מה שכתב המהרש"ל והדרישה בשם תשובת מהר"ם וענין שם בפ"ט ס"ק ב' מה שכתב על זה].

וכדברי הבאר הגולה משמע בט"ז ס"ק א', שכתב וז"ל: "ולענין לקנות מצווה בבית הכנסת במעות מעשר, נ"ל דאם בשעת קניית המצוות היה דעתו על זה, שרי. דהא המעות לצדקה אזלי, ואף שהוא נהנה במה דמכד לקרות לאחרים לס"ת, אין זה איסור, שהרי בכל מעשר יש טובת הנאה לבעלים. מה שאין כן אם בשעת קניית המצוות לא נתכוון ליתן ממעשר ואחר כך רוצה לפרוע ממעשר, הוי ליה כפורע חובו ממעשר". עכ"ל.

מוכח בפירוש מהט"ז דעתו כהבאר הגולה, שרק מצווה שכבר נתחייב בה אסור לתת ממעשר, דהוי כפורע חובו, אבל מצווה שדעתו על זה לכתחילה שלוקח ממעות מעשר מותר. ונראה דלפי זה נתיישבה שאלה א', דמעות מעשר מותר לתת גם לשאר דבר מצווה באופן שנתבאר. ועוד נראה שמדברי הט"ז נתיישבה שאלה ג', דמותר שתהיה לו טובת הנאה מזה, כמו שכתב הט"ז דאף שהוא נהנה במה שמכד לקרות לאחרים לס"ת אין זה איסור, שהרי בכל מעשר יש טובת הנאה לבעלים. עכ"ל.

<<<

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א רבה של שכונת רמת אלחנן בבני ברק

ארכיון 'עוז והדר'

קיבל על עצמו לגמור בכל יום מעשרת ימי תשובה תהלים, האם יכול לאמרו בליל ר"ה

שאלה: אדם קיבל על עצמו בל"נ לגמור את כל התהלים בכל יום מעשרת ימי תשובה, כי אז הם ימי דין, הלה ידע שבראש השנה ביום, אין לו כל כך הרבה זמן לומר את כל התהלים, והתחיל לאמרו בליל ראש השנה. העיר לו תלמיד חכם אחד, שיתכן שבלייל ראש השנה אינו בכלל הקבלה שלך, כי התכוונת לגמור התהלים בעשרת ימי תשובה שהם ימי דין, אך ליל ראש השנה עדיין אינו יום דין, כי הדין מתחיל ביום, האם הוא צודק?

תשובה: בשאלה זו מתי מתחיל הדין, האם

בליל ראש השנה או בראש השנה ביום, והאם ליל ראש השנה כבר נקרא יום הדין, מצינו בזה נידון בפוסקים.

בשו"ת מהרי"ל (סימן לג) דן האם צריך להשלים את התענית של ערב ראש השנה, וכתב שמהר"א מווינא כתב להשלים התענית, וטעמו שבערב ראש השנה אין אוכלין ביום, כדי שלא יוסיפו מחול על הקדש בהאי יום טוב משום דיומא דדינא הוא, וכמדומה שכן הורה מהר"מ ז"ל במגנצאכא. ולכאורה שמענו מדבריו, שגם בליל ראש השנה מתחיל כבר הדין, ולכן אין להוסיף עליו.

עוד ראה שבלייל ראש השנה מתחיל כבר הדין, מהמבואר בברכות (דף יח ע"ב) מעשה בחסיד אחד שנתן דינר לעני בערב ראש השנה בשני בצורת, והקניטו אותו והלך ולן בבית הקברות, יעו"ש ששמע מה שיקרה בעולם באותה שנה, וכתב המהרש"א שכל זה היה בחלום, לפי שהחלומות של ליל ראש השנה יותר אמיתיים שהוא יום הדין, ולכך מתעניין בו כל ימיו מי שרוצה חלום בו. הרי שבלייל ראש השנה כבר נפסק הדין, מה יהיה בכל השנה.

ובגיליוני הש"ס (ברכות שם) כתב ששמע להקשות, שהרי בליל ראש השנה עדיין לא מתחיל הדין, וכמבואר בראש השנה דף ח ע"ב, שאין בית דין של מעלה נכנסין לדין, אלא אם כן קידשו בית דין של מטה את החודש. והרי הבי"ד אין מקדשין את החודש בלילה רק ביום, ואין שמעו הרוחות בליל ראש השנה מה יהיה, והיא קושיא חמורה. והוסיף להקשות שבבא בתרא (דף י ע"א) במעשה שרבן יוחנן בן זכאי ראה בחלומו על בני אחותו שיחסרו שבע מאות דינרים באותו שנה. וכתב רש"י (ד"ה חזא) שזה היה במוצאי יום כיפור, ובב"ח גרס במוצאי ראש השנה, והטעם שלא כתב רש"י שזה היה בליל ראש השנה משום שבלייל ראש השנה אין כלל דין למעלה, ועל כרחך שהיה החלום רק במוצאי ראש השנה.

וכן כתב בספר אמרי נועם (ברכות שם) מהגר"א שהמעשה עם החסיד היה בליל שני של ראש השנה, כי בליל הראשון עדיין לא נגזר כלום.

וכעין זה כתב בלבוש (סימן תקפד ס"א) שהדין הוא בשלש שעות ראשונות של היום, וכעין זה כתב בסימן תקצ"ו (ס"א) שלאחר תפילת היום אין צריך שוב לומר 'לשנה טובה תכתב', שהרי הוא אחר הכתיבה, שהכתיבה היא בעת התפלה בג' שעות ראשונות. ובמג"א (סימן תקפב סק"ח) חולק שהכתיבה היא עד חצות, יעו"ש. אבל עכ"פ משמע שלכו"ע אין דין בלילה.

ומקור הדין הוא מהגמרא בעבודה זרה (דף ד ע"ב) אמר רב יוסף לא יתפלל אדם מוסף בשלש שעות ראשונות של ראש השנה, שכיון שאז הוא שעת הדין, שמא יעיינו במעשיו. ולפי זה לכאורה גם בענינו כיון שליל ראש השנה עדיין אינו יום הדין, אולי לא יתחיל לומר את התהלים.

הגאון רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א
ראש בית הוראה הכללי ירושלים
גאב"ד מרכז פתח תקוה

ארכיון 'עוז והדר'

כוונת השומע על דעת התוקע

שאלה: היכן ראוי לכוון בכדי לצאת ידי חובת עיקר מצוות תקיעת שופר, בתקיעות דמעומד או במיושב.

תשובה: מהיותר ראוי לכוון שרוצה לשמוע כתקנת חז"ל, ובזה יצא מכל ספק בהידור.

אמנם אף אם לא כיוון כן, הרי אין איסור 'בל תוסיף' בעשיית מצוה פעמיים (ראש השנה טז, ב תוד"ה ותוקעים), ואם יכוון לצאת כבר במיושב ושוב יכוון לצאת אחר כך בתקיעות מעומד, אין בכל בעיה. אכן אם יכוון מראש שרוצה לצאת כתקנת חז"ל, הוא יותר הגון. וכן השיב מרן הקהילות יעקב (פניני קה"א קב) "מה אנו יודעים, עלינו לכוון כתיקון חז"ל".

כוונת דרבנן בדאורייתא

שאלה: מי שטעה בתקיעות דאורייתא ומכוון שהן דרבנן. האם יצא ידי חובה, שהרי סוף סוף כיוון.

תשובה: אינו חלק.

ביאור הדברים: לדעת הרמב"ם (מבואר בלחם משנה ממרים ב, ט) עבר בשוגג

על איסור 'בל תגרע'. ומחמת כן הורה מרן הגר"ש אלישיב שלא לומר קודם ספירת העומר 'הנני מוכן ומזומן לקיים מצוות עשה דאורייתא' כיון שלדעת הפוסקים שבזמנינו היא דרבנן, יש בזה בל תוסיף לדעת הרמב"ם כנ"ל.

שומע רק תקיעות דמיושב

שאלה: מגיעים לשמוע רק תקיעות דמיושב (כפי שמצוי אצל אימהות המטפלות בילדים) ומבקשים לקיים בתקיעות אלו מצוה מדאורייתא כיון שלא ישמעו התקיעות דמעומד בחזרת הש"ץ. ואמנם אצל התוקע, שימשיך ויתקע אחר כך מעומד, הן תקיעות דרבנן ואילו השומע יוצא בזה דאורייתא.

תשובה: יוצאים בזה ידי חובה, כיון שהתוקע מכוון להוציא כל אחד כפי מה שצריך.

<<<
ואכתי נשאר ליישב רק שאלה ב', אם החזקת בית המדרש נחשבת לדבר מצווה שיהא מותר להחזיקה ממעשר. והנה בערוך השולחן סימן רמ"ט סעיף ח' משמע בפירוש החזקת בית המדרש נחשבת לדבר מצווה לגבי מעשר, דכתב דכל מה שנותן צדקה למשרתי הקהלה ודאי דהוי בכלל צדקה והוי בכלל מעשר. ע"ש.

ועכשיו לפי מה שנתבאר עד כאן, נראה דמותר לקנות מקום בעזרת נשים ממעות מעשר, אבל פשוט דכל זה רק אם היה דעתו לכתחילה בשעת קניית המקום שישלם ממעות מעשר. משא"כ אם בשעת קניית המקום לא נתכוון ליתן ממעות מעשר ואחר כך רוצה לפרוע ממעות מעשר אסור, דהוי ליה כפורע חוב ממעשר. כן נלענ"ד. וכן כל זה אם מיד כשהתחיל לנהוג בהפרשת מעשר כספים התנה שיוכל לעשות ממנו דבר מצווה, משא"כ אם בפעמים הראשונים נהג להפריש מעשר מריווח שלו ולתתו דווקא לעניים, אז אינו יכול לשנות ולעשות ממנו דבר מצווה אחר,

כמבואר בשו"ת חתם סופר יו"ד סימן רל"א. וכן הוריתי לו למעשה.

וכאן המקום לציין דאין ללמוד מתשובה זו שיכולים לקנות כל דבר מצווה ממעות מעשר, אלא שבכל דבר מצווה, כגון אתרוג, שופר וכדו', צריך לדון בפני עצמו, דיש פרטי דינים שמשנים הדין בכל מצווה באופן אחר כמבואר בפוסקים, ולא הארכת כאן דאין כאן מקומו.

הפרויקט ההיסטורי

מטרה: כונן כי"צ נוח
ביאור דוחט שילוב על דרך
כותרות ודאורייתא נרחבות
ליקוט ביאורים סקרי
מאגז ארצי הערות ודיוספת
חובה לכל בן ישיבה

94

הזלמה הסדרה המוזמנטלית הרמב"ם המבואר

בס"ד

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 ובחנויות הספרים המובחרות

[illegible]

בס"ד

ועקדת יצחק לזרעו וזכותו

עקדת יצחק המבואר
לחכם הקדמוק רבי יצחק שראבוה זצ"ל

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 להשיג בחנויות הספרים

כ"ט אלול תשע"א

הגה"צ רבי מנשה (הקטן) קליין זי"ע

ב' שו"ת משנה הלכות

הטף למה בא?

"קהל את העם האנשים והנשים והטף... ובניהם אשר לא ידעו ישמענו ולמדו ליראה את ה' אלֵהֵינוּ כָּל הַיָּמִים... (דברים לא יב-יג)

כתב הרמב"ן: ובניהם אשר לא ידעו ישמענו ולמדו, הם הטף, כי ישמענו וישאלו והאבות ירגילום ויחנכו אותם. כי אין הטף הזה - שאותו מצווים להקהיל - יונקי שדיים, אלא הם קטני השנים הקרובים להתחנך. והרמב"ן מוסיף לבאר שלכן נאמר על הבנים 'ולמדו ליראה' בשונה מהאמור בראש הפרשה 'למדו ויראו' - כי הבנים הם הטף שילמדו ליראה בעתיד.

ושבו הביא הרמב"ן את דרשת חז"ל בחגיגה (א): אבל רבותינו אמרו, האנשים ללמוד והנשים לשמוע, והטף למה בא, ליתן שכר למביאיהם.

רבינו הגאון רבי מנשה קליין זצ"ל בספרו מגיד משנה על התורה, כתב ליישב דברי הרמב"ן עם דרשת חז"ל, באופן ששני הביאורים משלימים זה את זה ואינם סותרים. וזה בהקדם מחלוקת הפוסקים האם בבת יש מצוות חינוך (ושו"ש המחלוקת בגמרא בבב"א (כט:)). ואם ננקוט שבבת אין מצוות חינוך, אם כן יש לומר שבאמת ה'טף' הם הקרובים להתחנך כדברי הרמב"ן, אך זה טעם מספיק רק לבנים ולא לבנות, שאינן בחובת חינוך, ועל זה דרשו חז"ל 'טף למה בא', היינו הבנות, והשיבו שהוא כדי ליתן שכר למביאיהם.

♦ ♦ ♦

יום ב' דראש השנה תרפ"ב

הרה"ק רבי ישראל פערלאו זצ"ל הינוקא מסטאלין

חליפת מכתבים עם רבי יצחק אלחנן מקובנא

ידוע, כי רבינו זיע"א בנסעו למרחקים היה מתלבש כאחד הסוחרים, שלא יכירוהו. פעם, בעת נסעו ברכבת, התיישב עמו בתאו הגאון רבי יצחק אלחנן מקובנא זצ"ל, שטרם הכיר את רבינו. בדרך, שאל רבי יצחק אלחנן את רבינו במה הוא עוסק? ענה לו, שהוא עוסק בבבלי-עץ. לאחר שהרכבת נעצרה באחת מתחנותיה, שם המתין קהל רב של אנשי, נשאר רבינו לשבת במקומו. אך רבי יצחק אלחנן, שחשב כי הקהל הגיע לקבל את פניו, קם ונגש אל חלון הרכבת. אולם, לגודל תמהונו ראה שהקהל לא נגש אליו. פתאום התרומם רבינו ממקומו ונגש אל חלון הרכבת. כל הקהל הגדול, בראותם את רבינו, התלהבו מאד ונגשו לקבל שלום מרבינו.

רבי יצחק אלחנן שאל את אחד החסידים: מי הוא רבינו? ענה, כי הוא הרבי מסטאלין. כשהרכבת המשיכה לנסוע בדרכה, שאל רבי יצחק אלחנן את רבינו: למה אמרת לי כי אתם סוחרים בבבלי עץ? ענה לו רבינו: וכי הם לא בולי עץ? (חסידים הסבירו כי בבבלי עץ אפשר לייצר כל דבר). אחר כך, בהמשך הנסיעה, אמר רבי יצחק אלחנן לרבינו: שמענו עליכם כי הנכם בעל כשרונות עצומים ומצויינים - מדוע אינכם משקיעים את עצמכם בלימוד? שאלו רבינו: מי אומר שאינני משקיע את עצמי בלימוד? אמר לו: העולם אומרים. אמר לו רבינו: "מאלע וואס

די וועלט זאגט!" (מילא מה שהעולם אומרים). שאלו רבי יצחק אלחנן: אם אפשר לישא וליתן מעט בדברי תורה? ענהו רבינו: נו! שאלו שוב: באיזו מסכת? ענהו רבינו: באיזה מסכת שאתם רוצים. התחילו להתפלפל בכל מיני מקומות וסוגיות בש"ס.

רבי יצחק אלחנן התפלל מאד וראה שרבינו הוא גאון אדיר. מאז התחילו בחליפת מכתבים, ורבי יצחק אלחנן היה מכתיר את רבינו במכתביו בתואר "הגאון הגדול".

(מאורי אש, עמ' שעד)

♦ ♦ ♦

ג' תשרי תמ"ג

רבינו אברהם אבלי הלוי גומבינר זצ"ל

ב' מגן אברהם

פגישת המגן אברהם עם הש"ך...

בספר "בצילו חמדתי", מובא שהגאון מטשעבין מספר, ששמע מפי דודו, רבי יצחק רפפורט, ששמע מפי קדשו של בעל ה"אבני נזר", שפעם הגיע הש"ך לקאליש ודרש בבית המדרש. הגיע בעל ה"מגן אברהם" לשמוע את הדרשה, ובסיומה קרא לאחד מתלמידיו ואמר לו: "לך לש"ך, שאל אותו את הקושיה שאומר לך", וכאן עמד והדריך אותו כיצד לענות בפלפול שלם.

התלמיד עשה כנדרש, הלך לאכסניה, שאל את הש"ך את הקושיה, וכשענה לו הש"ך המשיך להקשות ולהתפלפל אתו עוד שעה ארוכה, בדיוק לפי הדרכתו של ה"מגן אברהם". נהנה הש"ך מאד, ובגמר הפלפול החל לדבר איתו בעניינים אחרים, אך התלמיד שלא היה מוכן לכך, הסגיר עד מהרה את היותו שליח בלבד.

"שליח של מי?" שאלו הש"ך, והתלמיד השיב: "של ה'מגן אברהם'".

ביקש הש"ך להפגש עמו, ואכן עד מהרה הגיע אליו ה"מגן אברהם" לאכסניה ושניהם החלו להתפלפל ארוכות בדברי תורה.

תוך כדי שיחה נקש בדלת בעל האכסניה ואמר לש"ך: "כבוד הרב, הנכם מוכרחים לצאת כעת, משום שבאכסניה ישנו אדם גוסס העומד למות בכל רגע..." הש"ך שהיה כהן, אמור היה לעזוב את המקום באופן מיידי, אולם תחת זאת, הפשיל את שרוול יד ימינו, דפק על השולחן ואמר: "אני מצווה לחכות", הוא המשיך לדבר עם ה"מגן אברהם", וכשסיימו לדבר, יצא מהבית, ותכף ומיד מת אותו חולה...

♦ ♦ ♦

ו' בתשרי תשנ"ב

הרה"ק רבי אריה לייב משפולא זי"ע

הסבא משפולא

בכל דור יש להלחם נגד היצר הרע באמצעים חדשים

בכל דור יש להלחם נגד היצר הרע באמצעים חדשים כי הישנים כבר ידועים לו, לפיכך כל צדיק בדורו סולל דרך חדשה בעבודת ה' ובדרך זו יש ללכת.

(תפארת מהרא"ל)

האיש המלשין נעשה מיד 'מסור' בידי הסטרא אחרא

מדוע נקרא המלשין בשם 'מסור' ולא מוסר, כי האיש המלשין נעשה מיד 'מסור' לגמרי בידי הסטרא אחרא, גופו נשמתו ורכושו, ואפילו גם התורה והתפילה שלו. (שם)

הטעם שנקרא בשם "זיידע"

עיקר תורתו בחסידות קיבל מהרה"ק רבי פנחס מקוריץ זיע"א, על פי הוראתו נשא את בתו של השוחט ממידובה ועבר לגור בעיר זו, משהזקין חתונו, חפץ למלא את מקומו ולמצוא את פרנסתו כשוחט, אך רבי פנחס לא הסכים לכך ואף נסע עמו אל הבעל שם הקדוש לשמוע עצתו וחזונו דעתו.

שבועיים שהה רבינו במחיצת הבעל שם טוב, היתה זו הפעם היחידה ששהה בצילו הקדוש במשך ימי חייו, לימים אמר כי אילו היה זוכה להיות פעם נוספת אצל הבעש"ט, היה נקל לו בעבודת השי"ת. (סדר הדורות החדש)

הבעל שם צוה עליו לצאת לגלות למשך שבע שנים, כבן שלושים היה אז רבינו, כדרך היוצאים לגלות לבש בגדי עניים ונדד מעיר לעיר ומכפר לכפר, הפיץ דבר ה' בכל מקום בואו, ורבים החזיר למוטב.

כן פעל רבות בתקופת הגלות בהצלח חוכרים חסרי אמצעים משבי הפריצים האכזריים, במסגרת גלותו בשנת תקכ"א התיישב בולאטפולא, בה קיבל על עצמו את התפקיד של שמש בית הכנסת, אך במהרה החל להתפרסם במעש מופתיו ורבים נהרו אליו לקבל את ברכותיו.

שמונה שנים ישב בולאטפולא, בשנת תק"ל והוא בן מ"ה שנים התחיל לנהוג רבנותו בעיר שפאלע ועל שמה נתפרסם, המונים נהרו אליו ממרחקים, אף ממדינת רומניה היו חסידים ואנשי מעשה שבאו לשבות בצל קורתו לשבתות ולימים טובים.

גם אחר שיצא שמו בקרב כל הארץ המשיך להרבות בנסיעותיו לכפרים הקטנים, והשפעתו להעלאת מצב רוחם היורד של תושבי הכפרים היתה עצומה.

רוב עיסוקיו היה בהכנת רפואות לחולים ובהצלח יהודים שנאסרו על ידי הפריצים עקב אי תשלום חובם עבור דמי החכירה, אף משאנים בני ברית חרדו לקראת דברו באשר אף הם באו להתברך מאמרי פיו, כשבאו אלו היה מתנה עממה שלא ירעו ליהודים, ואף השביעם על כך.

רבות נלחם כנגד המוסרים והמלשינים, הגיע לדרגה עילאית ביותר באהבת ישראל, וכל ימיו עסק בלימוד זכות על אחיו היהודים.

יש האומרים בטעם קריאת השם "זיידע", מחמת כי בעת בואו לשפאלע היו בה רבים אשר לא הלכו בדרך הראויה, היו בה עבריינים ואפילו כמעט מחללי שבת קודש רח"ל, אף לא לימדו בניהם תורת ה' בעבור עביותם וגסותם.

רבינו עמל רבות לקרובם תחת כנפי השכינה, עד אשר השיבם אל בוראם יתברך שמו ונעשו כגרים שנתגיירו, לכן קראוהו הסבא קדישא ובלשונם "זיידע", מפני שזהו בחינת הסבא, זקנו אברהם אבינו ע"ה שהכניס גרים תחת ענפי השכינה כמו שנאמר (בראשית יב ה) 'ואת הנפש אשר עשו בחרן'. ועוד, שהיה ממאס בכבוד המדומה וחש ביותר מלהקרא בפי הבריות "רבי", על כן צוה לקראו בשם "זיידע", העיקר שלא יכנוהו בשם רבי. (סדר הדורות החדש)

הלכות שבת

מאת הגאון רבי אהרן מרדכי גריין שליט"א

בס"ד, גיליון ל"ח

צובע בשבת

שלא יגע בידיו הצבועות בבגדיו או במפה משום צובע, אלא ירחץ תחילה ידיו במים ואחר כך ינגבם במפה, ואין חילוק בצבע הבגד או המפה, דאדרבה בבגד אדום או צבוע גרע טפי דמתקן הוא. [מ"ב שם סקנ"ח]. ויש מקילים בזה, לפי שאין זה דרך צביעה אלא דרך ליכלוך, ויש לסמוך עליהם במקום שאי אפשר להיזהר בזה. [מ"ב שם סקנ"ט].

ג. חבישת פצע מדמם בשבת.

פצע מדמם, צריך לשוטפו במים קודם חבישתו, מפני שהדם צובע את התחבושת, ובשעת הדחק מותר לחבוש את הפצע גם בלי רחיצה תחילה. [שו"ע ומ"ב סימן שכח סמ"ח, ועיין מה שכתבנו בזה בהלכות רפואה בשבת סעיף יז].

ד. צביעת שפתיים איפור וכיוצא בזה.

אסור לצבוע השפתיים, גם אם היו צבועות מלפני שבת, וכן אסור ליתן פודרה ואיפור על הפנים, או כחילה סביב לעין. [שו"ע סימן שג סכ"ה, מלאכת שבת ע' קצד].

ה. חומר חיטוי שצובע את המים באסלה.

חומר המוחט באסלה שצובע המים, אסור להשתמש בו בשבת, ויש להוציאו משם בערב שבת, ואם שכח להוציאו בערב שבת יוציאנו בשבת כלאחר יד משום מוקצה.

[ש"שכ פכ"ג ס"ט]. ובעצם ההשתמשות בסבון המונח באסלה גם אם אינו צובע, צריך לעיין אם יש בו משום איסור ממרה, וכן משום איסור נולד, עיין בשו"ת אורח ישראל מהגר"י גרוסמן או"ח סל"ה שנשאל בזה והשיב, דלכתחילה יוציאנו בערב שבת, ובדיעבד מותר להוריד המים ואין צריך להוציאם משם].

עשיית מי מלח ומליחת מאכלים בשבת

עומד, משא"כ בעגבניות. אולם משמיה דבעל שבט הלוי הובא להימנע מלמלוח עגבניות אפילו כשהם פרוסות. [מ"ב למעשה ע' תסט].

ד. ולכן העושה סלט ירקות ורוצה למלחן, יהא זהיר לשפוך שמן מיד לאחר המליחה.

ג. אוכלים שאין הדרך לכבשם באיזה אופן מותר למלחם.

אוכלים שאין הדרך לכבשם במלח לשם כיבוש או שימור, אלא שהמלח משפר את טעמם, כגון ביצים, מותר למלחם בכל אופן שהוא, כשמלחם לצורך אותה סעודה. [מ"ב שם סקכ"א].

ד. מליחת תשולנט או ארבעס.

א. כתב השו"ע [שם ס"ו]: אין למלוח ביחד הרבה פולים ועדשים שנתבשלו בקליפתם, וכתב המשנה ברורה [שם סקכ"ב] לפי שהמליחה מועילה להם והוי ככבישה ועיבוד.

ב. בשו"ת נשמת שבת [ח"ד ט"ז] נשאל האם לפי מה שכתב השו"ע כאן, יהא אסור למלוח תשולנט בשבת, [ולענין בישול עיין מה שכתבנו בהל' בישול ב' ס"ז ד"ה מלח], והשיב שם להיתר, א' דהתשולנט התבשל ונתרכך כבר לגמרי, ואין המלח מועיל לו לענין זה כלום, ב' דהתשולנט כיון שיש בו הרבה רוטב הוי כמו ששפכו תחילה לתוכו שמן שאין המלח פועל בו כל כך.

ג. ולענין מליחת הארבעס אם נמלחו כבר מערב שבת, לדעת בעל המנחת שבת מותר דאין איסור כובש אחר כובש, ולדעת בעל החלקת יעקב אסור. [שם].

טוחן בשבת

לחתוך כדרך שחותך בימות החול, אלא יחתוך חתיכות גדולות יותר. [וכן צריך לנהוג כשעושים סלט פירות או ירקות בשבת].

ב. באופנים שהתירו לחתוך, הוא דווקא כשחתכם בסכין רגיל, אך לחתכם בכלי המיוחד לחיתוך, ואפילו בסכין גדול המיועד לכך, אסור בכל ענין. [מ"ב שם, ועל פי זה נראה שיש להחמיר שלא לחתוך פירות או ירקות בחותך סלייסר].

א. צביעה באוכלים ובמשקים.

א. מותר לצבוע אוכלים, דאין איסור צביעה באוכלים. [שו"ע סימן שכ ס"ט, ועיין בב"י כאן שהביא מהשבלי הלקט שנלמד מהיראים שהתיר לצבוע פתו במשקה פירות].

ב. כתב הפרי מגדים [בא"א שם סקכ"ה] דלדעת המחבר אין איסור צביעה גם במשקים, וכן מוכח מהדרכי משה שלפי דעת היראים מותר ליתן יין אדום לתוך יין לבן. [הובא במ"ב שם סקנ"ז].

ג. ולכן מותר ליתן סירופ, תמצית תה, קפה, וכל כיוצא בזה לתוך מים, ויש מחמירים שלא לצבוע משקים. [הובא בשערי תשובה סימן שיח סק"ד בשם מהר"ם חיון, וביאר בשו"ת רב פעלים ח"ג או"ח ס"א דבמשקים חוששים יותר דאתי לאחלופי בצבע].

ד. גם לדעת המחמירים מותר ליתן תחילה הצבע ואחר כך המים. [שעה"צ סימן שי"ח סק"ה].

ה. וכתב המשנה ברורה [שם סקנ"ז] בשם נשמת אדם, דאם כוונתו בצביעתו לעשות מראה נאה בהמאכל או המשקה נכון למנוע מזה.

ו. ולפי זה יש למנוע מלשפוך יין אדום לתוך יין לבן בליל הסדר, כיון שכוונתו לעשות מראה אדום ליין. [שו"ת נשמת שבת ח"ד סימן רפד]. ובלייל הסדר יש לאסור אפילו באופן ששופך את היין הלבן לתוך האדום, דמה שמקילים בנתינת משקה הצובע תחילה הוא דווקא באופן שאין מתכוין לצבוע. [שם סימן רפה בשם הבן איש חי].

ז. למעשה נהגו להקל בנתינת תמצית תה או פטל לתוך מים, כיון שאין כוונתם לצביעה אלא לנתינת טעם. [הגר"ד רוטמן].

ב. צביעה בדרך ליכלוך.

כתב השו"ע [שם ס"כ] האוכל תותים או שאר פירות הצבועים, צריך להיזהר

א. עשיית מי מלח בשבת.

א. אין עושים מי מלח הרבה לתת לתוך המאכל משום דדמי לעיבוד, אמנם לעשות מעט מותר, ויזהר שלא יתן שני שלישי מלח ושליש מים דבאופן זה אסור גם בעושה מעט. [שו"ע סימן שכ ס"ב].

ב. ולכן כשחל פסח בשבת, יש להכין את המי מלח בערב שבת, דקשה לשער בשיעור "מעט והרבה", ומכל מקום אם שכח להכין בערב שבת מותר להכינו בשבת, ויזהר להכין רק מעט, וגם לא יתן הרבה מלח. [ט"ז מ"א סימן תעג ס"ד, שו"ע הרב שם ס"ט בסוגריים].

ב. איסור מליחת ירקות שהדרך לכבשם.

א. אסור למלוח בשבת ירקות שדרכם לכבשם, כגון צנון בצלים או שומים מלפפונים וכיוצא בזה, והטעם, לרש"י, משום דדמי למעבד, ולהרמב"ם, מפני שנראה ככובש כבשים דאסור משום מבשל. [שו"ע ומ"ב סימן שכא ס"ג].

ב. הרוצה למלוח ירקות אלו בשבת, יחתוך אותם תחילה ויטבול כל חתיכה בפני עצמה במלח קודם שיאכלנה, או ישפוך שמן מיד לאחר המליחה לפי שהשמן מחליש כח המלח.

[מ"ב שם סק"ד, ונכון שישפוך השמן קודם שמלחם, שמא ישכח לשפוך השמן לאחר המליחה, קצות השולחן סקכ"ח בבד"ה שם סק"ג-ה, והגר"מ סירוטה סובר שזה חומרא יתירא].

ג. עגבניות פרוסות לחתיכות, כבר הגרש"ז אויערבאך [ש"שכ פ"א הע"ז] דמותר למלחם, כיון שאין הדרך לכבשם פרוסות. [וכתב שם דאע"פ שגם מלפפונים אין נכבשים אלא כשהם שלימים עם קליפתם, וכן צ"ע דבזמנינו אין כובשים צנון, מ"מ כיון שצנון נזכר בפירוש בגמרא, ומלפפונים בפוסקים, האיסור למלחם במקומו

א. איסור לחתוך פירות או ירקות דק דק.

א. כתב השו"ע [סימן שכא ס"ב] המחתיך את הירק דק דק חייב משום טוחן, וכתב הרמ"א [שם] דהאיסור הוא דוקא כשחתכם להניח אלאחר זמן, דלחתכם לצורך אותה סעודה מותר, ובמשנה ברורה [סקמ"ה] כתב, דכיון שיש מפקפקים בהיתר זה, יש להיזהר גם בחותך סמוך לסעודה, שלא

עברת קודש

ספר זיהרון

וממחרים לבא

תוספת שבת

יום השבת על כן ברכת

יום קדוש הוא יום השבת מבואר ועד צאתו, וכל זרע יעקב יכבדוהו ביקר וגדלה בדבר המלך ודודו. כמה גדולה היא קדשת השבת, אשר ממנה נשפעים כל ששית ימי המעשה בשפע רוחני.

אומר היה הרב הקדוש רבי מרדכי מלכוּבין ז"ע, כי בשונה מהשפע הרוחני הנשפע בכח יום השבת, השפע הגשמי בעולם בא מכח תוספת שבת שמוסיפים ישראל מחל על הקדש.

והוסיף ואמר כי אם היו ה'בעלי בתים' שומעים לעצתו, היו מוסיפים מחל על הקדש הרבה מאד, ואז היו זוכים לשפע גדול של פרנסה לכל ימות השבוע.

כדי להבין את חשיבותה של תוספת השבת לקדשתו של יום, יש לנו ללמד את דבריו של רבנו חיים בן-עטר בפרושו 'אור החיים' לתורה (שמות לא טז) על הפסוק 'ושמרו בני ישראל את השבת', שפרש ששמירה זו מלשון המתנה היא לקדשת היום העומד לבוא, וכמו שפרש רש"י את הפסוק 'ואביו שמר את הדבר' - בלשון המתנה. המתנה המתבטאת ביותר שאת באמצעות הקדמת זמן קבלת שבת מבעוד יום.

לדברי האור החיים, ההקדמה לקבל את השבת מהותית מאד לגבי דגות קדשת היום, וזוהי המתנה שיכולים בני ישראל לתן לבוּדא. כי השבת - מתנה טובה היא מאתו יתברך ואלו השעות שמוסיפים בני ישראל מחל על הקדש מכם עצמם הן, ובכך מתקנים המשך הכתוב 'לעשות את השבת'.

סיג לקדשה

המקור לדין תוספת שבת הוא בדברי חכמינו ז"ל שאמרו במסכת ראש השנה (ט) שיש להוסיף מחל על הקדש הן בכניסת השבת והן ביציאתה, ומסוגיא זו נראה שדין תוספת שבת הוא חיוב גמור מן התורה. אך יש הסוברים שהוא רק תקנת חכמים שהסמיכו דבריהם על הכתובים.

טעם הדבר מובן לכל משכיל, והוא שאין ראוי שימנע האדם ממלאכה רק אחר שהחלה להתעצבן קדשת השבת, אלא עליו להכין עצמו קדם לכן כחתי הוצא לקראת כלה.

עוד יש בתוספת שבת משום גדר וסיג לשמירת השבת, לכל יבוא אדם שאינו בקי בשעות ואינו יודע מהו הזמן המדיק של כניסת ויציאת היום להכשל ולעשות מלאכה בעצמו של יום.

והקשה הגאון הקדוש רבי יצחק מאיר מגור ז"ע בעל 'חדושי הר"מ' (רמזים צופים ס"ד אות א), מפני מה אין אסור 'כל תוסף' בהוספה מחל על הקדש, כשם שאסור לעשות מסכה זו חמש טופפות בתפלין וחמש ציציות בטלית?

קשיא זו היא רק לשיטת הסוברים שדין תוספת שבת הוא מתקנת חכמים, כי אלו היה דינו מן התורה אין בכך משום אסור 'כל תוסף'.

את תמיהתו ישוב בעל 'חדושי הר"מ' לפי האמור שעקר מצות תוספת שבת באה משום גדר וסיג שלא יבואו ישראל לחלל את השבת עצמה, כי אם לא ישמרו ממלאכה עד כניסת שבת ממש, עלולים לבוא, חלילה, לידי אסור חטאת.

לאור זאת חדש שדבר שמכרחים להוסיף עליו מספק, כבר לא שייך בו דין 'כל תוסף' ומתיר להוסיף עליו.

וכאמור, רמז הדבר בכתוב 'ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת', שמלבד שנאסרו בה שלשים ותשע מלאכות באסור חמור, נצטוו ישראל 'לעשות את השבת' ולהוסיף עליה משלהם, כדי לעשות משמרת למשמרת השבת.

אמנם שונה הדבר מכל גדר וסיג שתקנו חכמים להרבה ממצוות התורה, כי כאן אף נתן לבני ישראל כח מיוחד בשעות שהן תוספת לשבת, שיכולים הם להפך את אותן שעות מחל לקדש.

רמז נאה לדבר כתב הקדוש רבי צבי אלימלך מדיטב ז"ע בספרו 'בני יששכר' (מאמרי השבתות מאמר ב אות ז), מהפסוק 'ויברך אלקים את יום השביעי' (בראשית ב ג):

בכל מקום תבת 'את' באה לרבות דבר השפל לדבר האמור בכתוב, וכאן באה לרבות את השפל ליום השביעי, הן שעות התוספת שבת.

ובספרו 'אגרא דכלה' (פר' בראשית) כתב שכאשר בני ישראל מוסיפים מחל על הקדש מסכים עמם הבורא יתברך בגבוי מרומים והופך את אותן שעות לקדש בכל העולמות כלם.

בעצבון תאכלנה

אודות פסוק זה, 'לעשות את השבת', כתב הגאון רבנו ישראל מאיר הכהן ז"ע בעל 'חפץ חיים' בספרו על התורה כי מכאן אנו למדים עד כמה טאלו אותם בני אדם קטני אומה המזניחים את מצות תוספת שבת ומבקשים לנצל את כל ימי החל עד תמס, בלי להותיר מהם מאומה עבור ענין גדול זה.

כך הוא בכניסת השבת, שמאחרים הם בהכנותיהם ומקבלים אותה ברגע האחרון, וכך גם ביציאתה, שמייד בבוא הרגע שיכולים להבדיל בין קדש לחל ממחרים הם להבדיל ולעשות מלאכה.

ולו חכמו - ישכילו זאת, ויבינו כי כל ששית ימי המעשה יונקים מן הקללה שנתקלל אדם הראשון, 'בזעת אפיק תאכל לחם' (בראשית ג ט), ורק ביום השבת נפטרנו מקללה זו, כי הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו ברכו וקדשו מכל הימים.

ובני האדם, בגדל טעותם, אינם מבינים שיגיעת האדם לפרנסתו - קללה היא, וסוברים כי כל שעה שיוסיפו בה עמל וטרה, רוח נקי הוא עבורם, ומשום כך מאחרים הם לבוא וממחרים לצאת מן השבת, ואינם מבינים כי במו ידיהם הם מגדילים ומרבים את הקללה, רחמנא ליצלן.

עליהם להפנים שהשפע האמתי בא מכח קדשת השבת, וטובת האדם הנגרמת לו מחמת קדשת השבת נקיה ומברכת, ולכן מוטב לו לאדם כי ינהיג עצמו כפי הסדר הראוי, ימהר לבוא ויאחר לצאת מן השבת, כי כך מחיב השכל, וזו היא ההנהגה הטובה והראויה לאיש ישראל.

מי הקדימני ואשלם

כבר אצל יוסף הצדיק מצאנו את ענין תוספת שבת, וכן אמרו חכמינו ז"ל (ב"ר י"ב) שיוסף שמר את השבת בהיותו במצרים למרות שעדיין לא נתנה לישראל, ובזכות זה זכה שיבוא נשיא שבט אפרים מבני ויקריב קרבן יחיד בשבת בימי חנכת הנשיאים, בכתוב 'ביום השביעי נשיא לבני אפרים' (במדבר יז מח).

דבר זה נדרש מהפסוק 'ושבח טבח והכן' (בראשית מג טז), שעליו דרש רבי יוחנן שאותו יום בו באו השבטים למצרים וקראם יוסף לאכל על שלחטו היה ערב שבת, כיון שאין 'הכן' אלא לשבת, וכמו שנאמר 'והיה ביום הששי והכינטו' (שמות טז ה).

ולכאורה דבר ברור הוא שהיה יוסף הצדיק שומר את השבת כמנהג אבותיו הקדושים שקימו את כל התורה כלה עד שלא נתנה, ומה חדוש יש בכך שאף יוסף שמר את השבת?

תמיהה זו מובאת בתשובותיו של הגאון רבנו משה סופר ז"ע בעל 'חתם סופר' (או"ח סי' רח), המשיב שאבותינו הקדושים שמרו את התורה רק בארץ ישראל, ואלו יוסף הצדיק שמר את השבת אף בעודו במצרים.

ולפי דרכנו נראה לומר שכאן נתחדש שאף תוספת שבת נהג יוסף הצדיק לעשות, והכין את כל הנצרך טרם כניסתה, שהוא ענין התוספת מחל על הקדש.

מולין יקדין ויהודים נפלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביהצירא שליט"א

מילה תא חזרתא

חזרתא דאורייתא
יסוד חדש ונפלא על הפרשה

ניצוץ קדושה בכל אחד מישראל

כמו קודם שחטא ונתקלקל, ועל זה נאמר (להלן פסוק יא) 'כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוה היום לא נפלאות היא ממך ולא רחוקה היא', עד שחזור לגמרי לדרך הישר באופן המועיל להתקדש ולהיטהר, בבחינת מחשבה דיבור ומעשה, הנרמזים בפסוק (שם פסוק יד) 'כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשותו', ויטהר את המוח על ידי מחשבות ודעות זכות וטהורות, ומתוך כך יבוא לטהרת הלב על ידי רצונות ותשוקות הלב, וכך ימשיך גם לטהרת האיברים שיהיו כל מעשיו טהורים ורצויים.

חיות כל דבר בכוח הקדושה

ביאורו של דבר, הוא שכל דבר בעולם מקבל את חיותו בכוח ניצוץ קדושה המחיה אותו, ואפילו דבר חטא ועוון חיותו היא מן הקדושה, ויש בו ניצוץ קדושה הנותן בו חיות וקיום, ותיקון כל הדברים הרעים הוא על ידי שמוציאים מהם ניצוץ הקדושה ומשיבים אותו לשורשו, וממילא כל הרשעה כעשן תכלה והיא בטילה מאליה. וכמו שנרמז בכתוב (תהלים י"ז) 'ועוד מעט ואין רשע והתבוננת על מקומו ואיננו', והנה תיבת 'רשע' כוללת תיבת 'רע' ואות 'שי', ותיבת 'רע' הוא הרע הגמור בלי שום טוב, וכיון שהוא רע גמור אין לו שום מציאות של קיום, אלא שיש בו גם אות שי"ן אשר היא רומזת על הקדושה, והיא הנותנת קיום ל'רשע', אכן כאשר יסתלק אות שי"ן מן 'רשע' ולא יהיה בו עוד שום קדושה, אזי יתבטל הרע במציאות וממילא 'והתבוננת על מקומו ואיננו'.

ניצוץ הקדושה משיב גם את הרשע בתשובה

ולפי דרכנו למדנו שבכל רשע אפילו אם הוא מלא ברשעות, מכל מקום יש בו מעט קדושה הנרמז באות שי"ן, וכעין מה שהיה הבעל שם טוב הקדוש רגיל ללמד זכות על ישראל, שגם כשהם חוטאים בודאי יש בליבם איזו כוונה טובה, וכגון הגזול ועושה את חבירו רצונו לפרנס את בניו ולגדלם לתורה ולמצוות, ומעט קדושה זה בכוחו להשיבו למוטב, וגם זה נרמז בפסוק 'ועוד מעט ואין רשע', בכוח 'מעט' הקדושה אשר שם 'ואין רשע', יזכה לבוא לתיקונו השלם 'והתבוננת על מקומו ואיננו' וישוב בתשובה שלמה.

וכיוצא בזה יתבאר הכתוב **אם יהיה נדחך בקצה השמים**, שכבר חטא האדם מאוד ונדחה בחטאיו עד קצה שורש הקדושה, בכל זאת **משם יקבצך ה' אלקיך**, מאותה נקודה קדושה שנוטרה בקרבו, משם תתעורר הקדושה להשיבו בתשובה שלמה.

ומדרגתו בסיבת חטאיו, מכל מקום בקצה ועומק פנימיותו יש כוונה עמוקה לשם שמים, ומשם הקב"ה מקבץ ואוסף את אותה כוונה טובה, ומסייע שתתפסט אותה המחשבה ותעורר בקרבו הרהורי חרטה. ועל ידי שמתודה האדם וממשיך לקבל על עצמו תשובה שלימה, הרי הוא זוכה בכח התורה והתשובה שקדמו לעולם, לשוב לשורש בריאתו

אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלקיך ומשם יקבצך (לד.)
כל יהודי גם כשהוא נכשל בחטא נותרת נקודה טובה בקרבו, ונקודה זו עתידה להחזירו למוטב, כמו שמבואר בשם הבעל שם טוב ע"ה על הפסוק **אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ומשם יקחך**, כלומר גם אם יהיה יהודי נידח ממקומו

מילתא דפליאה

בעקידה פעל אברהם לדורות שתחשב מחשבת ישראל כמעשה

ועקדת יצחק לזרעו היום ברחמים תזכר (סדר זכרונות בתפילת מוסף). ביאר הרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב ע"ה, דהנה ידועים דברי הרמב"ם (גירושין פ"ב ה"ב) במי שכפוהו בית דין של ישראל לגרש אין זה אונס, שהרי רוצה לקיים את התורה ולהתרחק מן העבירות, רק אנס עצמו בדעתו הרעה, ולפיכך אם כפוהו עד שתשש כוחו ואמר רוצה אני אין זה כפייה וגירש לרצונו. ומדבריו אפשר להבין מדוע דוקא בישראל מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה ולא בעכו"ם (ירושלמי פאה פ"א ה"א), משום שנפש היהודי בעצם חושקת להשלים רק טוב, אלא שהשאור שבעיסה - היצר הרע, מעכב על ידו, ולכך נחשבת אצלם מחשבה כמעשה, שמחשבתם מוכיחה על רצונם. מה שאין כן בעכו"ם שנפשם הרעה מתאוה רק רע כל היום, לפיכך אצלם מחשבה טובה לאו כמעשה.

בעקידה נעשה שתהיה המחשבה נרצית כמעשה

וישראל זכו לזה מעקדת יצחק, שגם אז לא היתה רק מחשבה, אבל במעשה לא נשחט יצחק רק תמורתו איל, ולמרות זאת נאמר 'וען אשר עשית את הדבר הזה', הרי שאף על פי שרק רצה לעשות קרא לזה הכתוב 'עשית'. ואברהם אבינו ע"ה רצה להמשיך מדריגה זו, שתהיה נחשבת לישראל מחשבת מצוה כעשייתה, ובפרט רצה להמשיך זאת ביומא דדינא בראש השנה, כדי להרבות זכויות ביום הזה. ונרמז זאת בפסוק 'אשר יאמר' אף אמירה בלבד, 'היום' בראש השנה שנקרא 'היום' כדברי הזוהר (פינחס רלא), 'בהר ה' יראה' היא נחשב כמעשה שהיה בהר ה' הוא העקידה, וכמו 'בהר ה' זכות העקידה נחשבת כמו שנעשתה בפועל, כן יראה תמיד לדורות זכות המחשבה כזכות מעשה.

מכח מחשבה כמעשה הורישו לנו אבותינו כח למסור נפשם

וידוע הדבר שכונת אברהם ויצחק בעקידה היתה להמשיך את כח מסירות נפשם לזרעם אחריהם לדורות עולם, ומכח זה אף הפחות שבישראל מוסר נפשו על קדושת השם כמו שנודע לרבבות ואלפים בכל הדורות והמצבים שעם ישראל היה בו. ויש להקשות על זה, הרי בפועל לא מסרו נפשם, וכיצד אם כן המשיכו כח זה לדורותיהם.

אך כיון שחידשו שגם במחשבה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה, אם כן אכן מעלה עליהם כאילו עשו בפועל וכאילו מסרו את נפשם, וכיון שנחשב שמסרו נפשם בפועל יכלו להשריש כח מסירות נפש בפועל לזרעם אחריהם בכל הדורות. ומזה יכול כל אחד מזרעם בכל הדורות למסור נפשו על קדושת שמו יתברך.

ברזא דאח"ד רמזים נפלאים על סדר הפרשה

מחשבה דיבור ומעשה - שלימות המצוה

מכוונים כנגד שלוש המתנות הטובות הנרמזות בראשי תיבות 'אחת' [שבת] בבית ה' כל ימי חיי היינו תורה שלא ניתנה אלא לממית עצמו עליה וסוגר עצמו בבית המדרש, 'לחזות בנועם ה' עולה בגימטריא מ"ב רמז לעולם הבא שהוא בסוד שם של מ"ב, ולבקר בהיכלו' היינו ישוב ארץ ישראל בקביעות וגם לבקר לעתים מזמנות בבית המקדש שהוא היכל ומרכבה לשכינה (כפי יונה רמ"ע מפאנו ח"ד סי' יב). וזהו שביקש דוד המלך 'אחת שאלתי', כי הדרך לזכות לשלוש מתנות טובות האמורות היא אחת בלבד, על ידי יסורים הממריקים את האדם ומכשירים אותו לכל המעלות הרוחניות [ולפיכך השוו חז"ל (ברכות ה.) יסורים למלחמה מלח ממרק את הבשר אף יסורים ממריקים עוונותיו של אדם, ופירש במהרש"א שכמו המלח שנכנס בבשר ומוציא ממנו את הדם ובזה נמתק הבשר, כך גם יסורים מוציאים מן האדם את רתיחת הדמים הגורמת לחטוא ובזה מתמרק גופו], והיה דוד המלך מבקש שימרק ה' את גופו ובשרו מכל סיג ופגם, כדי שיהיה מוכן וראוי לזכות לכל המתנות הרוחניות [ובאמת אם זוכה האדם לעורר רחמי שמים בבכי ודמעה, מעורר כנגדו השפעת מים העליונים הרוחניים נשמתו ומטהרים אותה מכל סיג ופגם (חסד לאברהם מעין ד נהר לז), ובזה יזכה לכל המעלות הרוחניות אף בלי יסורים, וזהו שאנו מבקשים רפואה שלמה לכל מכותינו, שנזכה למירוק העונות שלא על ידי יסורים (עמוד העבודה)].

זהירות מן הרגילות בעבודת ה'

ומכל מקום גם כשיזכה לכל המתנות הטובות הללו, להיות קבוע בבית ה' ובהיכלו כל ימי חייו, אל יאמר די לנפשו, ויזהר מאוד מן הרגילות, אלא ירגיש תמיד בעצמו כמי שבא רק עכשיו 'לבקר בהיכלו', כאורח שבא לראשונה לבקר בהיכל המלך, ויתחדש בכל עת ובכל שעה להוסיף חיל ועוז בעבודתו, וזהו הרמז בפסוק 'אחת שאלתי מאת ה', כך הייתי שואל תמיד מאת ה', 'אותה אבקש', שתמיד אהיה כמבקש מאת ה' 'לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו'.

בשל"ה (מס' שבת דרך חיים): ואין לך דבר מצוה שלא יתדבק במעשה בדיבור ובמחשבה, דהיינו בעת עשיית המצוה ידבר ויאמר 'הנני אעשה המצוה הזאת אשר דינה כך וכך אעשנה בהתעוררות ובשמחה לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתה על ידי ההוא טמיר ונעלם' וכו', ואז בעשותה יחשוב בכוונת המצוה ובסודה לפי כוחו, ואז נשלם דיבור ומחשבה ומעשה, ונתקיים 'בפיך ובלבבך לעשותו'.

שלש מתנות טובות כנגד מחשבה דיבור ומעשה

על ידי שמקיים את המצוות בשלימות במחשבה דיבור ומעשה זוכה לשלוש המתנות הטובות שנתן הקב"ה לישראל כפי שאמרו בגמרא (ברכות ה.): רבי שמעון בן יוחאי אומר, שלוש מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל, וכולן לא נתנן אלא על ידי יסורין, אלו הן, תורה וארץ ישראל והעולם הבא. שלוש מתנות טובות הללו מכוונים כנגד שלושת חלקי עבודת האדם מחשבה דיבור ומעשה. כי ארץ ישראל ובית המקדש עיקר מעלתם היא עבודת הקרבנות במעשה, והתורה היא עבודת ה' בדיבור, והעולם הבא הוא התענוג על ה' בבחינת המחשבה [כמו שפירש בשפת אמת (פנחס תרנ"א ד"ה הנני) שהעולם הבא נברא באות יו"ד (מנחות כט:), ויו"ד רומז על המחשבה כמו שכתב רש"י (שמות טו א) היו"ד על שם המחשבה נאמרה, [וראה גם בתיקוני זוהר (מא:) יו"ד מחשבה], והעולם הבא הוא בא לבסוף וזהו שנרמז 'סוף מעשה במחשבה תחילה'], ובהיות בני ישראל במצרים היו מחשבה ודיבור ומעשה שלהם בגלות ובהסתר, ובכוח יסורי הגלות זכו להיגאל ולהשיג שלושת המתנות הטובות בשלימות.

שלוש מתנות אלו ראשי תיבותיהם 'אחת', ארץ ישראל, חיי עולם הבא, תורה, וזהו הרמז בבקשתו של דוד המלך (תהלים כז ד) 'אחת שאלתי מאת ה', 'אחת' ראשי תיבות של ג' מתנות הללו. בזה יובן שפתח דוד באמרו 'אחת שאלתי', ובהמשך דבריו מנה שלוש בקשות, 'שבת בבית ה', 'לחזות בנועם ה', 'ולבקר בהיכלו', כי שלש בקשות אלו

פי המצוה הזאת אשר אנכי מצוה היום וגו'. פי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשתו (ל יא-ד). בפסוקים אלו נמצאים יסודות עמוקים לכל תהלוכות האדם בקיום המצוות, שכן כי המצוה הזאת מדבר בכל מצוות התורה כדברי רש"י. האדם מחויב לעבוד את בוראו במחשבה ובדיבור ובמעשה, ואם חסר בתורת האדם ומצוותיו אחד מהדברים הללו עדיין לא השלים עבודתו [שזהו עיקר כוונת המצוה, שעל ידי יחוד מחשבה דיבור מעשה מייחד האורות העליונים בשעת עשיית המצוה, ולכן כל מגמת היצר הרע שרוצה להחטיא להאדם היא שלא יעשה שום מצוה במחשבה דיבור ומעשה ביחד, ומכניס בו מחשבות זרות ר"ל (צמח צדיק כי תבא ד"ה א"י והיה ה').]. ובשלושה אלו תלוי עיקר דביקות האדם בבוראו, שכאשר מקיים האדם תרי"ג מצוות שידוע ש'מצוה' מלשון צוותא וחיבור לבורא יתברך, ועושה אותם בשלימות, הרי שמקשר עצמו ברצון הלב במחשבתו, ובדיבור כשמוציא בשפתיו את תיבות הברכה, ובמעשה שמקיימם באמצעות מעשה המצוה כשעושה זאת כפי שנוצטווה, ומכך מתעורר משמים כנגדו הרצון להידבק באדם העושה רצון בוראו שזו שלימות העבודה להגיע לדביקות כאמרו (לעיל ד ד) 'ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום'. והם שלימות פעולות האדם שיש בו נפש רוח ונשמה שהם כנגד מחשבה דיבור ומעשה, הנשמה כנגד המחשבה, הרוח כנגד הדיבור, הנפש כנגד המעשה. וכך נאמר מפורש בתורה הקדושה, **כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו**. וכך גם נרמז בראשי התיבות **בפיך ובלבבך לעשותו** אותיות בו"ל, והם מרמזים על כל התורה כולה, כי התורה מתחילה באות ב"ת 'בראשית', ואמצע אותיות התורה היא אות ו"ו של 'גחון' (ויקרא יא מב), ומסתיימת באות למ"ד 'לעני כל ישראל', והוא רמז שמחשבה ודיבור ומעשה הם התחלה ואמצע וסיום התורה כולה, ובהם תלוי שלימות קיום תרי"ג מצוות התורה מתחילה ועד סוף, בשלושת הבחינות מחשבה ודיבור ומעשה בשלימות [וראה מה שכתב

התשוקה למצוה

עוד לפני שמקיימים מצוות כבר יש חלק מהאדם בעולם הבא, והוא המפתח את האדם שימשיך להגדיל ולהשביח את החלק הזה, ובכל מצוה קלה שעושה כבר מגדיל את חלקו. הרי לנו כי תחילתה של כל מצוה כבר נמצא בעולם וכל שיש לו לאדם לעורר אותו בריצה לעשיית מצוה. ועל כן חובה על האדם להתבונן בכל מצוה ומצוה לקיימה כהלכתה בדחילו ורחימו, בהכנה מתאימה מתוך אהבה, ובחינת סור מרע, בלתי לה' לבדו, ללא שום פניה זרה, בהתלהבות בחשק במרץ ובלהט, ועל ידי זה אכן 'מצוה גוררת מצוה', כדברי מו"ר אבי ע"ה, מלשון תאוה ותיאבון לעוד ועוד קדושה ודבקות.

המצוות רודפות אחרי המשתוקק אליהם

כח הקדושה האלוקי שנמצא בכל יהודי מחבר אותו למצוה עד שהמצוות עצמן רודפות אחריו שיקיים אותן. שכפי מה שהאדם מתאמץ בקיום המצוות, כך נהפך חיות גופו להיות בדבקות עם התורה והמצוות, וזהו מצוה לשון צוותא וחיבור שיתחבר האדם עם עצם המצוה, והמצוות רודפות אחריו שיקיים אותם, כמו שאמרו 'הוי רץ למצוה קלה כבחמורה וכו' שמצוה גוררת מצוה, על ידי ריצת האדם אחרי המצוות נהפך הוא להיות בבחינת המצוה והמצוות רודפות אחריו.

ובזה מבוארת בקשתו של דוד המלך ע"ה 'אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי', שאמר על מצוות התורה שהם הטובה האמיתית לאדם, שיש להבין מה היא הבקשה שירדפו הטוב והחסד אחריו, והרי האדם הוא שצריך לרדוף אחרי מצוות ה', ככתוב (הושע יא) 'ונדעה נרדפה לדעת את ה', אלא הפירוש הוא כמו שכתבנו, שעל ידי שאדם מתחבר עם המצוה אזי המצוות רודפות אחריו שיקיימם. ועל זה אמר דוד המלך 'אף טוב וחסד', 'טוב' זה התורה 'וחסד' זה המצוות, הם ירדפו אחרי כדי שאזכה לקיימם.

ואם עובד את ה' בעשיית טוב וחסד לשם שמים זוכה לברכה מיוחדת של 'אורך ימים', שיהיו כל ימיו דבקים בשורש העליון שהוא יום שכולו ארוך, ובעודו בעולם הזה זוכה לדבק ימיו הגשמיים בשורשם הרוחני.

כל השמונה ימים יחד בתמימות.

וכן כתב הרה"ק רבי חיים מטשרנוביץ ע"ה בספר סידורו של שבת (ח"ב דרוש רביעי ב ה), וזה תורף לשונו: וכתב 'וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים כאשר צוה אותו אלוקים'. ולכאורה מיותר אומרו 'כאשר צוה אותו', עוד לדקדק אומרו 'בן שמונת ימים' וכפי לשון הקרא היה לומר 'בן שמונה ימים', ומה הוא לשון 'שמונת' אלא שתיכף שראה את הנולד, היה לבו מתאוה ומשתוקק, ובערה כאש לקיים מצות מילה שנצטווה מאת המקום, כי כן קרא לו הקב"ה 'אברהם אוהב' (ישעיה מא ח) שהיה אוהב את מצות ה' יותר מחייו, וה' הטוב הרואה ללבב מצרף מחשבה טובה למעשה, והיה יודע באברהם שבכל רגע ורגע היה רצונו מאוד לעשות המצוה, ולא מילא את תאוותו לקיים מצות מילה, כי אם עבור מצות ה' שצוהו להמתין על יום השמיני, העלה עליו כאילו קיים המצות מילה בכל השמונת ימים כולם בכל רגע ורגע, כי רצונו וחפצו היה מאוד לזה וכו', והעלה עליו הכתוב כאילו מל אותו כל השמונת ימים רצופים].

וזה טעם המשנה 'הוי רץ למצוה וכו' שמצוה גוררת מצוה, כפי ששמעתי ממו"ר אבי ע"ה לבאר את המילה 'גוררת' מלשון תיאבון, כדברי הגמרא (ברכות לה:) 'טובא גריר', ולכן יש לו לאדם לרוץ מכיון שכאשר עושה את המצוה בהתלהבות זה נותן לו עוד תשוקה לקיים מצוות נוספות.

ליהודי יש כח רוחני להקדים תשוקה ורצון למצוה

על האדם לדעת כי אינו צריך לחדש מעצמו התלהבות וחשק למצוה עוד בטרם יעשנה, כי בכל יהודי נמצא הכח להשתוקק למצוה ולהכין עצמו בדחילו ורחימו, כמו שמדויק מדברי התנא (סנהדרין צ.) 'כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא', שיש להבין מהו 'חלק', היה לו לומר 'כל ישראל זוכים לעולם הבא', אלא הואיל והאדם חלק אלוה ממעל ונשמתו אצולה ממרומים, אזי הוא נקרא חלק ממש מהקדוש ברוך הוא, ואם כן כבר

הוי רץ למצוה קלה וכו' ש'מצוה גוררת מצוה' (אבות פ"ד, משנה ב).

הריצה לקיום המצוה תופסת חלק נכבד וניכר מהמצוה עצמה, שכן אם לא ירוץ לקראתה יאבד אותה, וכן אם חלילה לא יברח מהעבירה סופו שיכשל בה חס ושלום. עד כמה גדולה הריצה נראה מפירושו של **הבעל שם טוב ע"ה** בפסוק (תהלים עא ט) 'אל תשליכני לעת זקנה ככלות כוחי אל תעזבני', הלא הבקשה נאה גם לימי הילדות ומה לו לנער לבקש על ימי הזקנה. אלא שדוד המלך ע"ה מבקש מה' יתברך, שגם בימי הנערות אל תתן בי עצלות של ימי הזקנה, אלא שתהיה בי בחינת 'נער' המתחדש בכל יום מחדש.

כדרך שנאמר באברהם אבינו ע"ה (בראשית כב ג) 'ויקח את שני נעריו עמו' שלקח עמו את שנות נעוריו להתחזק בזריזות חשק והתלהבות. וכמו שמצינו בו בעת לידת יצחק אבינו ע"ה שהיה בן מאה שנים ועם כל זה נאמר בו (שם כא ד) 'וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים' והקשו המפרשים כי היה לו לומר בן שמונה ימים ולא 'שמונת ימים', אלא שאברהם אבינו לגודל תשוקתו והתלהבותו לקיים מצות המילה לא עצר בעדו, והיו כל שמונה ימים אלו כמקשה אחת של השתוקקות ורשפי אש להבה לקראת המצוה, ולכן נכתב 'שמונת' שמשמעותם יחידה אחת.

[כן הביא הבני יששכר (מאמרי חודש ניסן יב ספירת העומר): וכן שמעתי... בפסוק 'וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים', הנה 'ביום השמיני' מיבעי ליה, אך הוא כמו שפירש רש"י בכמה מקומות וכן הוא על פי הדקדוק, שלושת, שבעת, שמונת, מורה על חיבור כל הימים הללו ביחד וכמו שלעזר רש"י ז"ל (שמות יב) אישטייניץ, והנה אברהם אבינו לגודל תשוקתו לקיים מצות בוראו ובפרט מצוה כזאת למול את בנו לשמונה ימים, שעדיין לא טעם טעם המצוה הזאת, הנה מיום שנולד יצחק עד יום השמיני היה מצפה ומשתוקק ליום השמיני היה מצפה במה שיקיים מצות בוראו, הנה מיום שנולד יצחק עד יום השמיני היה מצפה ומשתוקק ליום ההוא המקווה, אם כן כל השמונת ימים היו בחיבור יחד לפועל ההוא, על כן נכתב 'שמונת ימים' בחיבור

אֶלְדָּנוֹת

נצחית - ראש השנה

לְעֵלְמֵנוּ עֵבֶד

כס"ד, ע"א

התפלה האחרונה קדם ראש השנה

היה אברך אחד חסיד גדול בעיר אחת, וחותנו היה גם כן חסיד גדול מחסידי לובלין. פעם אחת ראה האברך שחותנו אינו מתפלל כלל. וחקר הרבה בזה עד ששאל את חותנו בעצמו. והשיב לו שלא יתערב בעניניו.

נסע האברך ללובלין וספר להרה"ק החוזה מלובלין זיע"א, והשיב לו הרבי שכאשר יבוא ישאלנו. וכן היה, כאשר נסע חותנו ללובלין, שאל אותו הרבי, מה זאת שאינו מתפלל. והשיב, כי נפל מהמדרגות שהיה לו מאז ואינו יכול לכוון בתפלתו כמאז שהיה לו גדלות המחיו, לכן נחשב בעיניו כמוציא שם שמים לבטלה חס ושלום.

אמר לו הרבי מלובלין בזה הלשון: כתיב (תהלים פז ו) 'ה' יספר בכתוב עמים, ולמה לא כתיב 'בכתוב עם'. אמנם ידוע דאנחנו בני ישראל אין לנו 'נומערין' [-מספרים] על חשבונות רק הכל נכתב בלשון הקדש, מאחד עד אלפי אלפים. אבל האמות יש להם סימנים ונומערין על חשבונות, ויש גם כן אצלם 'נומער' שנקרא 'נאהל' [-אפס] והוא אינו מראה על שום חשבון בפני עצמו כלל, אך כאשר יכתב איזה 'נאלען' [-אפסים] ואחר כך יכתב 'נומער' המראה על חשבון 'אחד' או לפי כמות ומספר הנאלען לפני המספר כן יתרבה החשבון עד אלפי אלפים ורבי רבבות.

כן הוא בתורה ובתפלה ובמצוות ומעשים טובים, אם עושין בכונה הראויה הוא טוב ואם אינו בכונה אינו נחשב כלום והוא רק כמו 'נאהל'.

ויש תקנה לזה בשלש אפנים: האחד, שיתפלל או ילמד ויעשה מצות פעם אחת בשנה בכונה שלמה, אזי מעלה הכל לשרשו הראוי ונחשב הכל כמו אם נעשה

הטובות, הוא סופר 'בכתוב עמים' משמאל לימין, ויוצא אלפי אלפים תפלות טובות, שהקב"ה חושב ה'אפסים' כאלו נכתבו אחר ספרה 'אחד' ואז המספר מגיע לאלפי אלפים. כך ילד במשך השנים עד בר מצוה, התפלות על פי רב הם בלא כונה ואינם כהגון, והקב"ה כותב למעלה המספר 'אפס', אבל השתא כשהילד נעשה בר מצוה והוא מקבל עליו קבלות טובות והוא מתפלל בכונה וכראוי, אז כותב הקב"ה הספרה 'אחד', והינו שהתפלה היתה טובה, והקב"ה כותב הספרה 'אחד' בכתוב עמים, הינו משמאל לימין, ואם כן כשהקב"ה מתחיל לספר התפלות טובות יוצא אלפי אלפים תפלות טובות של כל השנים עד שהגיע לגיל בר מצוה ('כרם התורה' עמוד שיט).

גם הרגעים האחרונים נקראים שנה הגיד הרה"ק ה'דברי שמואל' זיע"א (סלונים, סליחות): אם זוכה שיהיה לשנה אחרית טובה, שמתעורר לטוב אפלו בשעה האחרונה ממש. הרי הוא מתקן ומעלה הכל מראשית השנה ועד אחרית השנה. ומהאי טעמא גם בתפלה האחרונה במנחה של ערב ראש השנה מתפללים 'ברוך עלינו ה' אלקינו את השנה הזאת', כי גם אלו הרגעים האחרונים נקראים שנה, ויתכן לעלות בהם את כל השנה מראש ועד סוף.

ברגע זו יכולין עדין לתקן את כל השנה

"בערב ראש השנה, בעת רד היום, היה חסיד מפלג אחד אצל הרה"ק החדושי הרי"ם זיע"א, ואמר לו בזה הלשון: דע כי ברגע זו יכולין עדין לתקן את כל השנה על ידי תשובה אמתית מתוך עמק הלב, כי יום אחד בשנה חשוב שנה, ומקצת היום ככלו.

(ספר ספיר ויהלום - להרב הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

הכל בכונה טובה. אפן השני, כשעבר יום הכפורים אחר זה יום הכפורים מכפר נחשב גם כן כאלו נעשה הכל בכונה טובה. אפן השלישי, אם מדבק את עצמו לצדיק הדור אמת, מעלה גם כן הכל.

אמנם בזה הכל אם עשה מצות או למד או התפלל אף שאינם בכונה הראויה יש להם תקנה על ידי הנ"ל, אבל כשאינו עושה כלל, איזה תקנה יש להאיש הזה.

וזה פרוש הכתוב 'ה' יספר בכתוב עמים', הינו כמו חשבונות העמים שיש אצלם מספר 'נאהל' שאינו נחשב כלל בפני עצמו למספר, אולם אם יעמדו אצלו איזה חשבון, ואף שאינו עולה רק 'אחד', נחשב למספר רק בצירוף ה'נאהלען' כנ"ל, כן הוא בתורה ובתפלה ובמצוות ומעשים טובים ('נפלאות הרבי' אות עג).

ה' יספר בכתוב עמים

כשנכדו של הרה"ק רבי יחיאל מאלכסנדר זיע"א, הלא הוא הרה"ק רבי שרגא פייביל שלום דעמבינסקי זיע"א מאלכסנדר, בנו של הרה"ק רבי בצלאל חתנא דבי נשיאה של רבי יחיאל, הגיע לגיל בר מצוה, נכנס לקדש פנימה לזקנו הקדוש זיע"א לקבל הדרכות. בין השאר אמר לו זקנו: דוד המלך ע"ה אמר (תהלים פז ד) 'ה' יספר בכתוב עמים'. ואמר הפרוש הוא, שבני ישראל כתיבתם הוא ממין לשמאל, ואלו עמים אחרים כותבים משמאל לימין. כל השנה כלה כאשר היהודי אינו מתפלל כהגון, כותבים למעלה 'אפס', הינו שהתפלה לא היה ככונן, במשך הזמן מצטברים הרבה 'אפסים', ובערב ראש השנה, התפלה האחרונה, האדם מתלהב ומכוון כראוי, מפני קדשת היום הממשש ובא, ואז כותבים למעלה הספרה 'אחד', הינו, שהתפלה היתה טובה, וכאשר הקב"ה מתחיל לספר התפלות

מי הם שלשת האנשים שמזכרים יחד בפסוק אחד בפרשה זו - בשני מקרים שונים?

חידון אֶלְדָּנוֹת - נושא פרסים

פתרון החידה - פרשת נשא:

ש. היכן מצאנו בפרשתנו בפסוק אחד ארבע מילים רצופות מאותו השורש? ת. בפסוק (ד, מז): כל הבא לעבד עבדה ועבדת משא באהל מועד.

שם הזוכה בסידור מתיבתא מנחה מעריב בהוצאת "עוז והדר":

פרשת נשא:

ה' יהושע שטורן מירושלים.

פתרון החידה וכן שם הזוכה, יפורסמו אי"ה בגליונות הבאים

הפותרים נכונה יכנסו להגרלה אי"ה על סידור מתיבתא מנחה מעריב בהוצאת "עוז והדר". את הפתרונות יש לשלוח אלינו עד ליום שני למספר פקס: 077-470-26-81

או למייל: magdenot@gmail.com

נא לכתוב שם, כתובת מדויקת וטלפון. בראש הדף לציין "עבור חידון לנוער".

ספר אזהרות

מרגליות יקרות ואבני חושן,
פנינים נפלאים וסיפורי צדיקים
דברי הגות ורעיון
מאצרות תורת החסידות
משובצות זהב ועסודרות
משיעוריו ושיחותיו של
רבי מנחם מענדל פערנץ שליט"א

פרשת נצבים - ר"ה

שבת קודש אכסוף נעים שבת בקדושת השבת וסגולתה

שקודם לו, וכתוצאה מכך - כל השנה כולה התלויה בראש השנה מתברכת משבת זו.

ועתה, בסעודה שלישית שהיא עת רצון המכונה בזוהר הקדוש (שם פח: 'רעוא דרעוין' - עת רצון נבחרת מכל זמני הרצון, עלינו להתעורר ביתר שאת ולבקש על השנה הבאה המתברכת כעת ('אומנותך בלילות' פרק יד).

תכלה שנה וקללותיה

וכתב הגאון הקדוש רבי צדוק הכהן מלובלין זיע"א ('פרי צדיק' כי תבוא אות ג), שכיון שהשבת היא מקור הברכה, הרי שהקדושה הבאה בשבוע שאחריה, כלולה בשבת הקודמת, וכן אומרים אנו בתפלה 'וקדשתו מכל הזמנים' - קדושת השבת נעלה מקדושת כל הזמנים.

ובדרך זו פירש בשם רבו הרב הקדוש רבי מרדכי יוסף מאיז'ביצה זיע"א, את הטעם לשמה של השבת שקודם חג הפסח 'שבת הגדול', מפני שבשבוע שאחריה חל חג הפסח שהוא ראש לכל המועדים. וכיון שהמועד שואב את קדושתו מהשבת שלפניו, הרי שהשבת גדולה היא ביותר.

ועל פי יסוד זה יישב רבי צדוק הכהן את מנהגו עם דברי חכמים שאמרו (מגילה לא:): כי עזרא הסופר תיקן לקרוא את פרשת התוכחה שבספר דברים לפני ראש השנה, על מנת ש'תכלה שנה וקללותיה', ותחל השנה בברכות. ואכן, פרשה זו שבפרשת כי תבוא, קוראים אנו בכל שנה בשבוע שלפני השבת האחרונה של השנה.

והשאלה מתבקשת: מפני מה לא נתקנה פרשה זו בשבת האחרונה של השנה, על מנת שיקראו אותה סמוך ככל האפשר לסיומה של השנה? מדוע הקדימו את קריאתה לשבת שלפניה?

והתשובה היא, שהשבת שלפני ראש השנה שייכת כבר לשנה הבאה, מפני שכאמור, היא מקור הברכה של יום ראש השנה וכל השנה שאחריה התלויה בו.

אזהרת שנה

שבת קודם ראש השנה

על השבת שלפני ראש השנה, אמרו צדיקים כי מעלתה גדולה מאוד, והיא כוללת בתוכה את הכח של כל השנה כולה, משום שהשבת היא מקור הברכה של ימי השבוע הבאים שבתוכם ראש השנה.

ובספרו 'דברי ישראל' (פרשת מקץ) כתב הרב הקדוש רבי ישראל ממודי"ץ זיע"א, כי באחת השנים אמר זקנו, הרב הקדוש רבי יחזקאל מקוזמיר זיע"א, למסובים על שולחנו בסעודת השבת שקודם ראש השנה, שיאכלו לשם שמים, מפני שהמאכלים שעל שולחן הצדיק מגרשים מן האדם 'כל מיני חומרות וגשמיות וכל מיני אפיקורסות, וכלולים בהם כל מיני קדושות'.

והפליג הסבא-קדישא מקומימר לומר שבסעודת השבת שלפני ראש השנה, כלולים כחות הימים הנוראים כולם, הסליחות והתפלות של ראש השנה, יום הכפורים וחג הסוכות עד אסרו חג!

כיוצא בזה סיפר החסיד הישיש ר' משה שינפלד ז"ל, על אותה שבת שלפני ראש השנה שזכה לשהות בגור יחד עם סבו החסיד ר' העניך לנדא.

את הסעודה השלישית ערך הסב באכסניה יחד עם חסידים נוספים, כשאליהם הצטרפו בנו וחתנו של הרבי בעל 'האמרי אמת' מגור זיע"א - רבי מאיר אלטר הי"ד ורבי יצחק פישל היינה זצ"ל, ששוחחו בדברי תורה והתפלפלו ביניהם בלטה.

לפתע התנער רבי מאיר וקרא ברגש: "הן ברגעים אלו נחרץ גורלנו בשנה הבאה!"

לתמימה המסובים הסביר:

הן ידוע מאמר הזוהר הקדוש (ח"ב סג: שם פח:), כי מיום השבת מתברכים כל ששת ימי השבוע שאחריה. ואם כן, ראש השנה שיחול בשבוע הבא עלינו לטובה, אף הוא מתברך משבת זו

מועדים - ראש השנה

ניצוצי אורה עשוע
יעי המועדים העקודשים

שכינתא בגלותה

שנה פוורדה ישראל

מעוררים היו צדיקים שיש להתפלל בימים הנוראים על גלות השכינה וצער, ולהרבות בתפלה לגאולה.

ומפורסמת היא התפלה שתיקן רבינו חיים בן-עטר זיע"א, בעל 'אור החיים' הקדוש, לומר בסיום תפלת העמידה של ראש השנה ולאחר אמירת שלש-עשרה מידות של רחמים:

'הי רצון מלפניך, אבינו מלכנו אלהינו, ידידות אור נפשנו, רוחנו ונשמתנו, למען ברייתך אשר קָרַתָּ לשלש עשרה מדות שאינן חוזרות ריקם לעולם מלפניך.

זכור אהבתנו וחבתנו, והשב שכינתך לבית קדשנו ותחזור להשתעשע בנו כימי קדם, כי קשה פרידתך ממנו כפרידת נפשנו מגופנו.

המו מעינו וכלתה נפשנו אל גאולת שכינתך ואל מעון קדשך, ולרצונך ה' נכספנו.

הגנו מתחננים ובוכים לפניך ה', אב רחמן, על גלות השכינה.

הושיעה ה' שכינתך, ודבק נפשנו באהבתך הנעימה והעריבה על נפשנו רוחנו ונשמתנו, ויעול מלכנו בהיכליה'.

"שוו בנפשכם כיצד מדי שנה בראש השנה מתייצבים לפני כסא הכבוד שרי כל שבעים האומות, לבקש מאת הבורא על עמם ועל ארצם", אומר היה בענין זה הרב הקדוש רבי יואל מסאטמר בשם זקנו הגאון הקדוש רבי משה מאי"העל זיע"א בעל 'ישמח משה' זיע"א, "ובין כל אותם שרים לא נפקד מקומו של מלך המשיח. אף הוא בא להתחנן לפני הבורא יתברך: 'אימתי יגיע זמני לגאול את ישראל עמך???' שואל הוא.

'מדוע אתה בא?' לועגים לו כל השרים. 'האם אינך רואה שבכל שנה ושנה יוצא אתה בפחי-נפש, ומעולם לא הגיע זמנך?!

האם יכולים אנו לתאר לעצמנו את גודל הבושה והבוזיונות, כאשר לאחר הבכיה והתחנינה שמפיל המשיח לפני הקדוש

ברוך הוא על גאולת ישראל, ומקונן על אריכות הגלות, נענה הוא שעוד לא בא זמנו, ויוצא בידים ריקות לעיני כל שרי האומות?..." (חידושי תורה תשי"ז עמ' י)

אל הלהם

"מקובל בידי מאבותי הקדושים", אמר הרב הקדוש רבי חיים אלעזר ממנוקאטש זיע"א, "כי פעם כאשר נכנס הגאון הקדוש רבי שמעלקא מניקלשבורג זיע"א לתקיעת שופר ביום ראשון של ראש השנה, היתה התעוררות רבתי בהיכל בית הכנסת, וגעו כל העם בבכיה.

למחרת, כאשר נכנס בשנית לתקיעת שופר, שוב מררו הציבור בבכי וחרדת אלקים שררה בהיכל.

כראותו זאת, נענה הרבי רבי שמעלקא והמליץ על הפסוק 'מדוע לא בא בן ישי גם תמול גם היום אל הלהם' (שמואל א' כ כז) באופן הבא: 'מדוע לא בא בן ישי' - מדוע לא בא משיח צדקנו לגאלנו מגלות מרה זו?

מפני ש'גם תמול גם היום אל הלהם' - גם אמש וגם היום בכיתם על צרכי גשמיות ופרנסה, ולא שמתם לב לצער השכינה שבגלות הארוכה. ('שער יששכר', חודש תשרי 'תקע בשופר' אות יב)

ישפך שיהו

בד' שבט תקס"ז, עלתה נשמתו של הצדיק הקדוש רבי משה לייב מסאטוב זיע"א למרומים, וכמפורסם, נטמן ארונו הטורף לפי בקשתו לקול תזמורת מנגנים אותם שחר למצות הכנסת כלה שנים לפני כן.

בן קטן הותיר אחריו הצדיק הפלאי, ילד כבן שבע שנים ושמו יקותיאל שמעלקא, שנלקח לאחר פטירת אביו לגדול בבית הרב הקדוש רבי אברהם חיים מזלוטשוב זיע"א בעל 'אורח לחיים', ועם פטירת הצדיק מזלוטשוב הועבר לבית הרב הקדוש רבי מנחם מענדל מקוסוב זיע"א בעל 'אהבת שלום'.

לימים, מילא רבי יקותיאל שמעלקא את מקום אביו בסאטוב.

כשנה קודם פטירתו הגיע רבי יקותיאל

שמעלקא לביקור בבית מחותנו, הרב הקדוש רבי אלעזר מלאנצהוט, שהיה אבי חתנו הרב הקדוש רבי שלמה ממנוקאטש זי"ע.

יספר נא המחנות מזכרונותיו בצל אביו הקדוש, ביקש רבי אלעזר.

נענה רבי יקותיאל שמעלקא: "ילד קטן ביותר הייתי בעת פטירת אבי, ילדות היתה בי ולא השגתי להביט אחר מעשיו הקדושים ולהתחקות אחריו אלא מעט מזער, אך אספר לכם זכרון אחד החקוק במוחי: "היה זה בתפלת הלחש של מוסף בראש השנה. ילד קטן כבן חמש שנים הייתי, ועמדת לצד אבי שעבר לפני התיבה.

דממה שררה בהיכל, הכל שקועים היו בתפלת היום, ורק לחשושים והתייפחויות שקטות נשמעו, ולפתע אחזתני תדהמה, כאשר בעיצומה של תפלת העמידה שמעתי מתחת טליתו של אבי הקדוש שהיה מעוטף עד מעד לראשו, את המילים הבאות בשפת היידיש:

'הייליגער באשעפער, שיק אויף דעם הייליגן משיח!'

וויא לאנג נאך ווילסטו אויף אויס מאטערן אין דעם פינטערן גלות? מיר וועלן דאס נישט אויס האלטן...

ובתרגום לשון הקדוש: **'אבינו שבשמים, שלח לנו את משיח צדקנו!'**

כמה זמן רצונך עוד ליגענו בגלות החשוכה הזו?!

לא נוכל כבר לשאת זאת...

והוסיף אבי הקדוש להתאונן בתפלתו: 'הלא מחירה של מידה קטנה של תבואה הוא שלש מטבעות, ואף אם יהא מחירה שתי מטבעות, גם מר הוא עד מאוד...'.

סיים רבי שמעלקא:

"אני, ילד הייתי, ולא יכולתי להבין כיצד מפסיק אבי באמצע התפלה בדבורים שאינם מנוסח התפלה.

כשבגרתי, הבנתי שלא יכול היה להתאפק מרוב רגשי הקדוש שבערו בקרבו". (בית שלמה עמ' עח)

אם-כן, יש להקדים את 'תכלה שנה וקללותיה' לשבת שלפניה - היא השבת האחרונה של השנה הקודמת, ולא לאחרה לשבת האחרונה שהיא מקור הברכה והקדושה של השנה הבאה.

וכאן המקום להביא את דברי הגאון הקדוש רבי יצחק מאיר מגור זי"ע בעל 'חידושי הרי"מ', על מאמר חז"ל (שבת ק"ח): "אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלים", כי הדברים נסובים על שתי השבתות שלפני ראש השנה. (שיח שרפי קודש ח"א אות תסג)

ברגע אחד

סיפר הגאון החסיד רבי נתן נטע הכהן דונר זצ"ל, רבה של קולבז'יל, כי באחד מערבי ראש השנה לפנות ערב, אמר הגאון הקדוש רבי יצחק מאיר מגור זי"ע, בעל 'חידושי הרי"מ', לאחד החסידים המופלגים:

"דע, שאף ברגע זה ניתן עדיין לתקן את כל השנה כולה על ידי תשובה אמיתית מעומק הלב.

מפני שכלל הוא ביד חכמינו: 'יום אחד בשנה חשוב שנה' (ר"ה ב.). פירושו של כלל זה הוא שבאותם ענינים שחלקה של השנה עולה למנין שנה שלמה, אפילו יום אחד בלבד עולה למנין כשנה שלמה.

ולדוגמא: שנינו (ר"ה פ"א מ"א) שבאחד בניסן ראש השנה למלכים. פירוש הדבר, שלמנין השנים שהיו רגילים למנות לשנות מלכותו של המלך, מתחלף מנין השנה באחד בניסן.

ואף אם התמנה המלך יום אחד בלבד לפני כן, בהגיע ראש חודש ניסן נמנית השנה כשנה שניה למלכותו, אף שכיח בתפקידו יום אחד בלבד.

כלל נוסף בדברי חכמינו הוא 'מקצת היום ככולו' (פסחים ד.), ועל פיו חלקו של היום נחשב ליום שלם לענינים שונים.

ולדוגמא: הלכה היא שאדם שהגיעה אליו שמועה ממרחקים על מות אחד מקרוביו, צריך להתאבל יום אחד על קרובו במקום שבעה ימים. ואם כבר חלפו שלושים יום מיום הפטירה עד שהגיעה אליו השמועה, די בכך שישב באבלות זמן מה, ומקצת הזמן שהתאבל נחשב כיום של אבלות.

"על פי שני כללים אלו", אמר בעל 'חידושי הרי"מ', "נמצא שרגע אחד נחשב ככל השנה כולה, שכן מקצת היום נחשב כיום שלם, ויום אחד נחשב כשנה תמימה.

ואם נשוב כעת בתשובה שלמה ואמתית נזכה לתקן את מעשינו במשך כל השנה כולה" (שיח שרפי קודש, ח"א אות תקט).

בדומה לכך אמר הרב הקדוש רבי שמואל מסלונים זי"ע בעל 'דברי שמואל' (סליחות), כי אפילו המתעורר בתשובה ברגע האחרון של השנה, וזכה לתקן את מעשיו במשך כל השנה ולהעלותם לטובה.

וראיה לכך היא מתפלת המנחה האחרונה בערב ראש השנה, רגעים בודדים לפני סיומה של השנה, שאף בה מבקשים 'ברך עלינו ה' אלקינו את השנה הזאת', מפני שאף הרגעים הבודדים הללו נחשבים כשנה.

ה' יספור בבתיב עמים

ומעשה נוסף בענין זה מפי כתבו של הגאון החסיד רבי נתן נטע מקולבז'יל, באברך מחסידי החוזה הקדוש מלובלין זי"ע, שהבחין בחותנו, שאף הוא חסיד היה, שאינו מתפלל. במשך תקופה חקר ובדק אחריו, עד שהגיע למסקנה המזעזעת - חמיו החסיד המופלג

וירא השמים אינו מתפלל כלל...

הרהיב האברך עוז וגישש אצל החותן, עד ששאלו מפורשות מדוע הוא אינו מתפלל, ונענה בגערה לכל יתערב בעסקים לא-לו.

אך האברך דנן לא יכול היה לתת מנוח לנפשו. הייתכן כדבר הזה? יהודי ירא שמים אינו מתפלל?!

קם האברך ונסע לובלינה, אל הרבי, לספר על כך. זמן מה לאחר מכן נסע גם החותן ללובלין, כדרכו לנסוע לעתים מזומנות לרבו. בהכנסו החדרה, כמעט שפרחה נשמתו מגופו כאשר הישיר אליו החוזה הקדוש את מבטו בשאלה הבלתי צפויה: "שמעתי שאינך מתפלל, האמנם?!"

אזר החסיד עוז ובחיל ורעדה ענה: "מאז ניטלו ממני בעונתי הרבים המדרגות בקדושה להן זכתי, איני יכול לכוון בתפלה כבעבר, ותפלה בלא הכוונה הראויה - דומה היא עלי להוצאת שם שמים לבטלה, ואיני יכול להתפלל כלל". נענה החוזה הקדוש ושאלו: "הידוע אתה את פירוש הכתוב (תהלים פו ו) 'ה' יספר בכתוב עמים?!"

כידוע, דרך כתיבתם של רוב האומות היא מצד שמאל לכיוון ימין, לעומת אותיות לשון הקודש הנכתבות מימין לשמאל.

כמו-כן, אין הם כותבים מספרים באותיות, אלא יש להם סימנים של ספרות. אחד מסימנים אלו הוא הספרה 0, ספרה זו שאיננה קיימת בלשון הקודש, משמעותה אפס והיא חסרת כל ערך מספרי בפני עצמה, אלא מצטרפת לספרה אחרת ומכפילה את מניינה.

והנה, כאשר עושה האדם מצוה או מתפלל תפלה שלא בכוונה, אין היא נחשבת לכלום, והרי היא כמו הספרה אפס, וכך היא נכתבת בשמים - 0.

'אפס' זה ניתן לתיקון בשלש דרכים: הדרך האחת היא לעשות מצוה זו או להתפלל תפלה זו פעם אחת בשנה בכוונה עצומה ושלמה, ועל ידי כך נתקבלת כל התפלות שלא היו כראוי. הדרך השניה היא על ידי כפרת היום הקדוש המעלה אותן ומתקנן כאילו נעשו בכוונה שלמה, והדרך השלישית היא לדבוק ולהתקשר לצדיק הדור המעלה את התפלות והמעשים שלא נעשו בכוונה הראויה.

וכאשר נוקט האדם באחת הדרכים הללו, והוא מעלה את המצוה, הרי זה כאילו נכתבה לאחר הספרה 'אפס' הספרה 'אחת' ונכתב 10, ובבוא יום הדין, כאשר קורא הקדוש ברוך הוא את המספרים, הרי הוא קוראם 'כתוב עמים' - כדרך שהאומות קוראים אותם, והמנין הופך ממילא לעשר.

וככל שישנן תפילות או מעשים טובים רבים יותר ללא כוונה, הרי שמתרבים האפסים עוד ועוד, ולבסוף, כאשר נתקנות התפלות, הרי שהמספר הופך למספר עצום ורב.

ואם, למשל, התפלל האדם חמש תפלות שלא כראוי במשך השנה, הרי הופך המספר להיות 100,000 - מאה אלף, וכך בהתאם לתפלותיו במשך השנה.

"אולם", סיים החוזה הקדוש מלובלין ואמר לחסיד, "אם לא התפלל האדם כלל בשל חוסר הכוונה שבתפלה, כיצד יוכל לתקן את התפלות? הלא אינן רשומות כלל..." (נפלאות הרבי אות עג).

וכך סיפר הרב הצדיק רבי פייבל שלום דמינסקי מאלכסנדר זצ"ל, שכאשר הגיע לעול המצוות, נכנס לאבי אמו, הרב הקדוש

רבי יחיאל מאלכסנדר זיע"א, על מנת לשמוע הדרכה.

לא מנע הסב את מילותיו מנכדו, ובתוך דבריו השמיע באזניו את הדברים הבאים על תפלת ערב ראש השנה המעלה את כל התפלות של כל השנה כולה.

ומשל זה שאמר החוזה הקדוש מלובלין לחסידו, קָשַׁל הרבי הזקן מאלכסנדר לנכדו, בהוסיפו שכך אמורים הדברים גם על עת הבר-מצוה, בה נתקנות כל התפלות שהתפלל הילד עד ליום זה". (כרם התורה עמ' שיט)

אריך בפקדון

מרבה היה הרב הקדוש רבי עמנואל מפשְׁדְבוֹרְז' זיע"א לנסוע לצדיקי דורו, ואף לאחר שכבר היה לרבי ולמנהיג עדה.

פעם נסע לקראת השנה לשהות בצל השרף, הרב הקדוש רבי חיים מאיר יחיאל ממוגלניצ'א זיע"א, אלא שהרבי ממוגלניצ'א לא הסכים שיששה בחצרו בראש השנה, והורה לו שישע לעירו לשהות בימים הנוראים בקרב חסידיו. רצה רבי עמנואל להתברך מפי הרבי, לבש בגדי כפריים, ונכנס אל הצדיק כשבדיו פתקה.

"רבי קדוש", אמר. "אדון אחד יש לי, והוא רם-מעלה ביותר, לא זו בלבד, אלא שטוב לבו מפורסם בכל הסביבה.

ואני, חייב חוב גדול לאדון, אלא שאין ביכולתי לשלמו.

והנה, תאריך הפרעון קרב ובא, והוא ב'ראשון לחודש הקרוב, וירא אני מאוד מפניו. והיות שיועד אני שכבודו חביב מאוד על האדון, אבקשו שימליץ עלי אצל האדון לטובה..."

הביט השרף ממוגלניצ'א בפניו, וכאשר ראה מי המבקש, בירכו לשלום. (גן הדסים עמ' 38) בדומה לכך מסופר, שפעם נכנס רבי עמנואל אל הסבא-קדישא רבי יחזקאל מקוזמיר זי"ע לפני ראש השנה, ובפתקה שבידו כתב נוסח זה:

"בקרב יהיה ה'ראשון לחודש', וחוב גדול חייב אני לאדון, וירא אני מאד מפניו. וכיון שיועד אני שהוד מעלתו חשוב ביותר אצל אדוני, מבקש אני שימליץ עלי לטובה בפניו..."

נענה לו הסבא-קדישא מקוזמיר באותו מטבע ואמר:

"אל תירא ואל תחת. חובך אינו כה גדול, והאדון טוב לב הוא, והכל על מקומו יבא בשלום!"

וסיפרו, שכל ימי ראש השנה של אותה שנה, לא פסק הרב הקדוש מקוזמיר מלהזכיר את שביעות רצונו מקְשָׁלוּ הנפלא של הרבי מפשְׁדְבוֹרְז'. (קובץ 'תפארת ישראל' מודו"ץ)

ויש להסמין לבקשת הרב הקדוש מפשְׁדְבוֹרְז' מאת הצדיקים שיתפללו עליו, את דברי הרב הקדוש רבי אברהם מרדכי מגור זי"ע בעל ה'אמרי אמת' (סוכות, לא ידוע השנה יום ב') על תפלת 'ונתנה תוקף', בה אומרים 'ותשובה ותפלה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה, כי כשמך כן תהלתך, קשה לנכנס ונוח לרצות', שמילים אלו רומזות למידת החסד המהפכת את הדין לרחמים, וזוהי תהלתו של הקדוש ברוך הוא המהפך את הרוגז לרחמים.

והיפוך זה נעשה על ידי תפלת הצדיקים, כמו שאמרו חכמינו (סוכה ד'). שלכך נמשלה תפלתן של צדיקים לעֶתֶר - מעדר המהפך את התבואה, לפי שהיא מהפכת את מדותיו של הקדוש ברוך הוא מרוגז לרחמים בדומה לעתר המהפך את התבואה.

על התורה של הבית קודש והגינות חכמה עפרשת השבוע

ובאו האובדים והנדהים עליית חלקי הקדושה בראש השנה

מדרש 'ה' נראה לי

יסוד נכבד מצאנו בכתבי רבותינו, שבים ראש השנה ישנה עליה לכל הניצוצות, הם חלקי הקדושה שנתפזרו בין האומות ובמקומות הנדחים בעת חטא אדם הראשון.

וכך רמז המגיד הקדוש רבי מרדכי מטשרנוביל ז"ע (ליקוטי תורה' פרשת נצבים) בפסוק 'אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלהיכם' (דברים כט ט), שבראש השנה מגיעים ישראל לבחינת 'אתם נצבים', ויש תקומה לכל הניצוצות הקדושים שנתפזרו בין האומות, עד שנאמר (ירמיה לב ב) 'על יום זה מ'רחוק ה' נראה לי', כלומר, אפילו מן המקומות הרחוקים והנדחים נראה הבורא יתברך.

העניין שזכרנו בכל ארבעה

לבן ובת זכה מרן הבעל שם טוב הקדוש זכותו תגן עלינו; הבן היה הרב הקדוש רבי צבי, והבת היתה הצדקת המפורסמת מרת אדל שאביה הקדוש הכביר עליה שבחים לרוב.

בהגיעה לפרקה נישאה מרת אדל לבעלה הרב הקדוש רבי יחיאל שכונה ה'דייטש' - על שום מוצאו מגרמניה היא אשכנז הקרויה ביידיש 'דייטשלאנד', וממנו זכתה לשני בנים ובת; הבנים היו הצדיקים בעל 'דגל מחנה אפרים' והרב הקדוש רבי ברוך ממז'בו' ז"ע, והבת מרת פייגה שנישאה לרבי שמחה בן הרב הקדוש רבי נחמן מהורודנקא, וילדה את הרב הקדוש רבי נחמן מברסלב ז"ע.

מוצאו של רבי יחיאל מאשכנז הרחוקה היה. אביו היה אדם נכבד וירא שמים שהתברך בעושר, וזכה גם לבנים מופלגים בתורה ויראה.

באחד הימים כינס האב את בניו, ואמר להם שכיון שגדלו והגיע זמנם להקים את ביתם, מעניק הוא לכל אחד מהם סכום כסף, ומורה להם לצאת למסע ולתור אחר זיווגם.

יכול כל אחד מהם לבחור את זיווגו לעצמו ולהקים את ביתו היכן שיחפץ, אך תנאי קודם למעשה, שבעוד חמש שנים יבואו הנה לבקרו, ויראה כיצד עברו עליהם השנים.

יצאו האחים איש איש לדרכו, ורבי יחיאל נסע מורחה עד שהגיע לפולין ולאוקראינה. נתגלגלו הדברים עד שזכה לשאת לאשה את הצדקנית מרת אדל בת הבעל שם טוב, והתגורר בסמוך לו.

כאשר עמדו חמש השנים לחלוף, בא רבי יחיאל להתפד מחמיו לקראת המסע לבית אביו, שהרי ציוה האב לבוא לבקרו כעבור חמש שנים.

בירכו הבעל שם טוב בברכת פרדה, וכיון שהיה זה בחודשי הקיץ, ביקש רבי יחיאל מהבעל שם טוב שיברכו שיזכה לשוב עד ראש השנה. אך הבעל שם טוב שתק ולא ענה.

ניסה רבי יחיאל לבקש בשנית מחמיו שיברכו שיזכה לשוב עוד לפני ראש השנה. שמא לא שמע החותן את בקשתו, אך שוב שתק הבעל שם טוב.

לאחר שלוש פעמים שלא נענה, הבין רבי יחיאל כי לא יזכה לשוב עד ראש השנה, ובצאתו לדרך הארוכה איז עמו שופר בין מטלטלי.

לאחר מסע מפרך הגיע רבי יחיאל לבית אביו, ולאחר פרידה ממושכת נפגש סוף סוף עם הוריו, ועם אחיו שבאו אף הם ליום המיועד.

שמחה רבה שררה בבית האב. האחים כולם שבו בריאים ושלמים בגופם ובנפשם, ובמשך הזמן שחלף

צמחו והיו לתלמידי חכמים של ממש, לתפארת אביהם ואמם, ולכבוד המאורע ערך האב סעודה גדולה בביתו אליה הזמין את ידידיו ומכריו ובראשם נכבדי העיר ולמדניה.

שיאה של הסעודה היה כאשר כיבד האב את בניו להשמיע מדברי תורתם, ולהראות לעין-כל את חכמתם אשר קנו בשנות נדודיהם.

בזה אחר זה קמו הבנים ונשאו מדברותיהם; האחד קשר הלכה בהלכה ופלפל בחריפות נפלאה בהלכה ברמב"ם, אחר העמיד יסוד מוצק בדברי חכמינו והוכיחו בראיות מכל רחבי התלמוד, ושלישי הראה את כחו בדברי אגדה נפלאים המושכים את הלב. ואילו רבי יחיאל, ישב ושתק.

ישב בפניו ועסק באכילה ושתיה בלא לומר מאום. לא התערב במשא ומתן של הלכה שהתנהל בין היושבים, ולא התנצח ביישוב סוגיא מוקשה עם המסובים.

לא חפץ לעשות את תורתו עטרה להתגדל בה. בבית חותנו הקדוש למד שהצניעות יפה לדברי תורה. כאשר ביקשו אביו לדרוש בפני המסובים, נענה ואמר בשפל קול כי אין לו מה לומר, ושוב חזר לאכול ולשתות.

תמה הסעודה, והאב ביקש מבנו לסור עמו לשיחה פרטית.

דמעות-צער עמדו בעיניו: "בני, מה ארע לך? להיכן הגעת? מה עשית בחמש השנים שנעדרת מכאן? לא יד בכך שלא למדת ולא שנית, בזכות את כספי לשווא, ועוד גרמת לי בזיונות נוראים. נעשית זולל וסובא, רעבתן ונהנתן..." בכה האב.

לא ידע רבי יחיאל אנה הוא בא.

בסעודה נהג כך כיון שלא רצה ליהנות מכבוד, אך לא עלה על דעתו לצער כך את אביו, וכעת שאלה של כיבוד אב היא, חמורה שבחמורות.

"אבי היקר! חלילה לי לצער אותך כך! לא עלה על לבי שכה תצטער מכך, כוונתי היתה לטובה.

בחמש השנים שעברו הגיתי בתורה הקדושה, והתעליתי מאוד בעבודת ה' בצל מורי וחמי איש אלקים קדוש.

מבקש אני ממך לעשות שוב סעודה למחר ולהזמין את אותם נכבדים שהסבו לסעודת היום, ובעזרת הבורא יתברך אתקן את הרשם המוטעה ואסיר מעליך את החרפה שהמטתי במעשי היום".

עשה האב כדבריו, והכין למחר סעודה נוספת. בעיר יצא הקול - סעודה נוספת עתידה להערך מחר, ובמרכזו יעמוד הבן רבי יחיאל, שנראה היה היום כמי שאינו יודע מאומה בין ימינו לשמאלו.

המוזמנים נאספו ובאו ושוב חזר על עצמו סדר יום האתמול. האב כיבד את בנו הגדול לדרוש בדברי תורה, וזה נעמד על מקומו ופתח בפלפול מחודד.

המסובים שישבו והאזינו בקשב רב, הופתעו כאשר בעיצומם של דבריו קם רבי יחיאל ממקומו, נגש אל אחיו והעביר את ידו על פניו.

האח התבלבל לשונו נאלמה דום, והמערכה הנפלאה שיצאה מפיו בשטף נשתכחה מזכרונו. לרגע גמגם, ואחר רגע שוב החל לדבר, אלא שהדיבורים שיצאו מפיו היו שונים עד אימה.

הוא החל להתוודות על חטאיו לעיני כל הציבור המשותק מתדהמה...

כמה רגעים שנדמו כנצח חלפו, עד ששבה אליו צלילות דעתו ולשונו פסקה מדיבוריה. בפנים סמוקות התיישב על מקומו ושתק.

במקומו התכבד הבן השני להשמיע דברים. אף הוא

קם ממקומו, והחל לדרוש בדברים נפלאים. ושוב קם רבי יחיאל והעביר את ידו על פניו. המסובים כולם חזו בתדהמה בתופעה המבעיתה שחזרה על עצמה. הדורש התבלבל והשתתק לרגע, ואחר החל להתוודות על כל החטאים שעבר מנעוריו ועד היום בפני כל הקהל...

לבסוף נדם גם הוא והתיישב בכלימה במקומו.

אחריהם הגיע תורו של האח השלישי שנעמד בהיסוס, ואף עמו אירע כמעשי אחיו.

כעת הגיע תורו של רבי יחיאל לדבר. עיניו הכל ננעצו בו במתח, והקהל דרש הסבר למעשהו המופלא.

"בשונה מאחי, נדדתי אני מזרחה, לפולין, שם זימנה לי ההשגחה העליונה את זיווגי מן השמים. איש אלקים קדוש ישנו בעיר מז'בו', ושמו רבי ישראל המכונה 'בעל שם טוב', והוא אביה של זוגתי הצדקת. ואותו צדיק פתח בפני עולם חדש בעבודת הבורא",

הסביר רבי יחיאל למסובים, והחל לפרוש בפניהם כמה מדברי הבעל שם טוב, ולהטעימם בפניהם.

הכל ישבו בפה פעור, שותים בצמא את הדברים הנפלאים כמותם לא שמעו מעולם, וככלותו לדבר קם אביו ונשקו על מצחו בהתרגשות.

אכן, התעלה בנו זה על כל אשר הכיר, והסב לו נחת לרוב.

בעינים דומעות, והפעם מהתרגשות, האציל על בנו את כל הברכות הכתובות בתורה, ונפרד ממנו כעבור כמה ימים משהגיעה העת לשוב לדרכו.

ימי אלול היו אלו, ורבי יחיאל, שרצה לקצר את דרכו, עלה על ספינה המפליגה לפולין דרך הים.

אלא שבעיצומה של ההפלגה החל הים לגעוש. סערה פרצה, והרוח שנשבה במפרשים נשאה את הספינה הקטנה הרחק לכיוון הנגדי.

כמה ימים נמשכה הסערה העזה, ובערב ראש השנה שקט הים.

לקברניט ולאנשי הצוות לא היה שמץ של מושג להיכן הגיעו. הרוחות העזות שיבשו את חישוביהם לחלוטין, ומשארם במשקפותיהם יבשה, כיוונו את הספינה אליה.

הספינה שבורה היתה מזנקי הסערה, הצידה שעל סיפונה כמעט אזלה, וחייבים היו לעצור על מנת לתקן את האניה ולהצטייד מחדש.

עגנה הספינה בנמל, וכאשר ירדו הנוסעים אל היבשה התברר להם כי הרחיקו נדוד. היתה זו עיר הבירה של אחת המדינות הרחוקות והנדחות בעולם, וכף רגלו של יחיד מעולםם לא דרכה בה.

הבין רבי יחיאל בששלו הסער הגדול, והבורא יתברך סיבב את הסערה על מנת שיששה בארץ זו בראש השנה, וקבל עליו את הדין באהבה.

חיפש לו חדר קטן בסמוך לשפת הים להתגורר בו על מנת שיוכל לטבול בים בכל עת, וקבע בו את משכנו לימים הקרובים.

לפנות ערב ירד רבי יחיאל לטבול בים, ומששב לביתו התפלל מנחה וערבית של ליל ראש השנה. תחילה התפלל בהתאפקות ובמתינות, אך ככל שחלף הזמן התלהב ביותר בתפלתו כדרכם של תלמידי הבעל שם טוב, וקולו גבר והלך.

קולות הבכי והרגנה בקעו מבעד חלון החדר ונשמעו היטב גם ברחוב הסואן. העוברים ושבים בטוחים היו שהאורח משוגע. אדם מן היישוב אינו עומד ומשוחח עם עצמו בזעקות ובכיות לסירוגין...

למחרת חזר המחזה ונשנה.

השכנים ידעו לספר כי השכם בבוקר נצפה הזר יורד אל הים, וכששב לחדרו, פצח שוב בבכיו המעורב

בשיר וזמר.

הפעם גברו הקולות עוד יותר מיום האמש, ואספסוף סקרן התקהל מחוץ לחלון. רבים נדחקו לראות את הזר שהיום התעטף בגלימה לבנה מזוהר למראה.

השיא היה כאשר הוציא לפתע מצרורו קרן מסולסלת, ותקע בה בעינים עצומות עשרות פעמים בזו אחר זו.

בשלב זה החל ההמון המשוהב להלום באגרופיו על הדלת, ואבנים החלו להתעופף לכיוון החלון. לולא שבאותם רגעים קרבה אל ההמון שיירת רוכבים מלכותית, היה האספסוף עושה בו שפטים.

היה זה המלך בכבודו ובעצמו שיצא לטיול על שפת הים כמנהגו מדי בוקר, וכאשר ראה את המהומה ביקש לדעת מה אירע.

ההמון הנלהב הסביר למלך על הזר המשוגע שהגיע אל העיר, ותיאר בפניו את מעשיו המוזרים ובראשם תקיעות הקרן.

עודם מדברים, ושוב נשמעו קולות הקרן וקולות הבכי והזעקה. האספסוף המשוהב החל לצור על דלתות הבית.

"עצרו!" קרא המלך. בעינים פעורות הביט מבעד לחלון על הזר המשונה, ובחמתו הבין כי אין הוא משוגע, אלא אדם רוחני הפועל לפי כללי דתו.

בקרב התעורר רצון עז להכיר את האיש, והוא הורה לקרוא לאורח.

"מנין אתה? וכיצד באת הנה?" שאל את הזר.

"יהודי אני, ובפולין אני מתגורר. רוח סערה נשאה את ספינתי בים לכאן", השיב.

הזמינו המלך לפגישה בארמון, ורבי יחיאל ענה במלוא הכבוד, כי היום אין הוא יכול להיענות להזמנה עקב מצוות דתו, אך למחרת עם צאת הכוכבים ישמח להתייצב לפניו.

במוצאי ראש השנה בא רבי יחיאל אל הארמון והוכנס אל המלך, שפתח עמו בשיחה ארוכה וגמע בשקיקה את הסבריו של רבי יחיאל על העם הנבחר לו נתן הבורא תורה ומצוות.

בסיומו של הראיון הארוך, הביע המלך את רגשי אהדתו לאורח ולדתו, ובאופן בלתי צפוי ביקש מאת הזר שיביא לארצו שלש-מאות יהודים כמלוח.

"צר לי, אך לא נראה לי שיש בידי למלא את בקשתך", ענה רבי יחיאל.

"ראשית כל, יהודי פשוט אני ואיני יכול לצוות על אחי לעקור ממקום מושבם למדינה רחוקה זו.

ושנית, בטוח אני שאילו היה הבורא רוצה שיגורו יהודים בארץ, היו באים לכאן אף על כרחם, וכיון שמעולם לא דרך כאן יהודי, כנראה אינו רוצה בכך, ולא אוכל לעשות כרצונך..." אמר רבי יחיאל למלך המופתע.

נכנסו הדברים באזני המלך, ופטר את האורח לשלום.

עם סיום שיפוץ הספינה שב רבי יחיאל לביתו והתאחד מחדש עם בני משפחתו.

כאשר בא לחותנו הבעל שם טוב, קיבלו בחביבות רבה, ואמר לו:

"דע לך שבאותה מדינה רחוקה היו משוקעים ניצוצות קדושה רבים, ואילו לא היית נקלע אליה, היו מוכרחים יהודים לגלות אליה כשהם אסורים בשלשלאות ברזל. אך על ידי תפלותיך הנלהבות ותקיעת השופר בראש השנה, העלית את אותם ניצוצות לשרשם, ושוב לא יהיו יהודים במדינה זו עד לביאת הגואל". (ספורי חסידים, ראש השנה, סיפור

(1)

תפילה פנינים וערגליות בעניני עבודה שגלגל זו תפילה

נחת בהסדר עם זו נאלה

תפילה לעני

גדולה היה התעמקותו בעבודת התפילה של הרב הקדוש רבי משה אליקים בריעה ז"ע, בנו וממשיך דרכו של המגיד מקו'ניץ ז"ע. לא לחינם סיפרו חסידים, כי פעם נשאל הרב הקדוש בעל ה'אוהב ישראל' מאפסא ז"ע על ידי מקורביו לפשר העובדה שמדי ראש השנה הוא מתעכב מלהתחיל את תפילתו זמן רב כל כך, ואז גילה להם ה'אוהב ישראל' סוד מופלא: הוא עצמו אינו עומד להתפלל בראש השנה, עד שרבי משה'לה מקו'ניץ מתחיל בתפילתו. כי כל עוד הרבי מקו'ניץ לא עמד בתפילה - אין פותחים בשמים את שערי התפילה.

והוסיף ה'אוהב ישראל' כי גדולה מעלת התפילה של רבי משה'לה מקו'ניץ, משום שהוא נוהג לומר בכל יום את פרשת העקידה במסירות נפש גמורה, כאילו הוא עצמו שה הנעקד על המזבח, כיצחק אבינו בשעתו, ובזכות כך תפילתו מבטלת את מידת הדין ומעוררת רחמים על כלל ישראל.

המעין בדרשותיו וחידישויו של רבי משה מקו'ניץ בספרו 'באר משה', רואה עד כמה האריך לבאר ענייני תפילה, דרכיה וסגולותיה. נעסוק באחד המאמרים הנפלאים שכתב על הפסוק במגילת אסתר (ד ט): "תיתן לי נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי" - שם גילה רבינו רובד פנימי על כוח התפילה להתקבל ולפעול ישועות.

הוא הזכיר את דברי הזוהר הקדוש (חלק ג, קצה). על שלוש מדרגות של תפילה: 'תפילה למשה' (תהילים צ, א), 'תפילה לדוד' (שם פו, א), ו'תפילה לעני' (שם קב, א). מבין שלוש - תפילתו של העני נחשבת לנעלית מכולן, ונבאר את הדברים.

מדוע דווקא תפילת העני עדיפה על תפילתם של צדיקי עולם? ההסבר עמוק ופשוט כאחד: העני הוא האדם שליבו שבור באמת. הוא נגיש להתפלל אל ה' יתברך בלי גאווה וכלי כל התנשאות, מלב נשבר ונדכה, ומפני כך שערי שמים נפתחים לפניו יותר מכל אחד אחר שמתפלל. וכמו שנאמר (שם לד, ט): "קרוב ה' לנשברי לב".

הזוהר הקדוש תיאר זאת ואמר כי כאשר העני מתפלל הוא פורץ ראשון את כל שערי הרקיעים, וכל שאר התפילות ממכות וממתנות שתפילתו תיכנס ותתקבל לפני ריבון כל העולמים. תפילה כזו קורעת כל גזירות קשות ומעוררת רחמי שמים למעלה.

הוסיף ה'באר משה' וחידש כי 'תפילה לעני' אינה רק תחנונים של אדם עני הנתון בצרה, אלא גם סמל לתפילה הנאמרת בבהירות גמורה. המילה 'עני' מתפרשת גם כלשון 'ענייה' - כלומר, השמעת הדברים בפה מלא ובדיבור ברור. כמו שנאמר בתורה (דברים כו, ה) "וענית ואמרת". הכוונה היא כי כאשר האדם מתפלל מתוך פשטות, ומדבר אל ה' בביור ובלב תמים - או אז תפילתו נושאת חן ועולה למעלה.

וכתב כי בשעה שאדם זוכה להתנתק מכבלי החומר והגשמיות, תפילתו נעשית מעולה ביותר, וזה יסוד התפילה השלמה והזכה. כל מחשבה על פרנסה, כבוד, הצלחות או דאגות גשמיות - עלולה להסיח

את דעתו ולהפריע למילות התפילה לצאת כראוי וכנכון. ככל שהאדם מתרחק יותר מענייני החומיות של העולם הזה, כך תפילתו מתעלה יותר ומגיעה עד כיסא הכבוד. כי אם המתפלל מונח כל כולו במילות התפילה מבלי מחשבות אחרות המבלבלות אותו, יכול הוא לומר את המילים כסדרן וכלי שום טעות ופגם. בזאת מתקיים בו מאמר התנא רבי חנינא בן דוסא (ברכות לד): "אם שגורה תפילתי בפי - יודע אני שהוא מקובל".

והרחיב והדגיש כי הזריות והבהירות שבהן יוצאות המילים מן הפה הן סימן חשוב. אם המתפלל מדבר בתפילתו בלי שגיאות, בדביקות ובחיות, אות הוא שתפילתו פועלת את פעולתה למעלה, מפני שכל כולו מרוכז בה ואין דבר חיצוני שימנע מהדיבור להתרומם.

מכאן בא גם עומק הפסוק "תפילה לעני כי יעטוף" - משמעותו היא שהאדם צריך לעטוף את עצמו כולו בתוך תפילתו, עד שאינו מרגיש שום דבר חוץ ממנה. כל כולו נעטף במחשבה אחת - דביקות מוחלטת בה' יתברך, כביכול הוא מוסר נפשו ממש על קידוש שמו יתברך באמת ובתמים.

באותה מידה הסביר את דברי אסתר המלכה: "תיתן לי נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי". יש כאן יסוד עצום - תפילתו של אדם נקראת תפילה שלמה רק כשהיא נובעת ממסירות נפש מוחלטת, מהרגשה פנימית של התבטלות גמורה, עד שהוא מוסר את נשמתו בתפילתו כאילו איננו כלל. וזהו "תיתן לי נפשי בשאלתי", כאשר האדם נותן את נפשו בתפילתו, הוא זוכה שתיעשה בקשתו.

ואחרי שמסר האדם את נפשו בתפילה, הקדוש ברוך הוא ברוב חסדו מחזיר לו אותה כביכול במתנה, ומקבל את תפילתו ברצון. וזהו "תיתן לי נפשי", שזוכה האדם לקבל את נפשו במתנה מאת ה' יתברך, וזוכה גם שתהא תפילתו רצויה ומקובלת.

אבל לא כל אדם מסוגל להגיע למדרגה הנעלה הזאת של ביטול עצמי גמור. זו דרגה שמעטים זוכים לה, יחידים סגולה, צדיקים הדבוקים בה' בלב שלם. לכן גילה ה'באר משה' כי גם אדם פשוט, שאינו במדרגה עליונה זו, יכול לזכות שתפילתו תעלה ותתרום. וזאת, אם יתפלל בכוונה שלמה וראויה ככל יכולתו, איש כפי דרגתו, ויחבר עצמו לצדיק שבדורו. או אז תהיה עבודת התפילה שלו רצויה ומקובלת לפני ה' יתברך.

וזהו מה שאמרה אסתר "ועמי בבקשתי" - עם ישראל, על כל דרגותיהם, יתחברו בבקשתו של הצדיק. כאשר כלל ישראל עומדים בתפילה יחד עם צדיק אמיתי, כל תפילה פרטית מתעטפת בתוך תפילתו הזכה של הצדיק, והוא בכוח דביקותו ומסירות נפשו מושך את כל תפילות הציבור עמו מעלה מעלה. כך גם תפילתו של אדם רגיל, שנאמרה בכוונה שלמה לפי כוחו - וזכה להתרומם, כי היא נקשרת ומתחברת אל תפילת הצדיק שמעלה אותה יחד עמו.

מכאן מובן שגם מי שאינו צדיק הדור חייב לעשות כל מה שבידו: להתפלל באמת, בדביקות והתלהבות, בכוונה ראויה ובשפה ברורה, להתרכז ולהשתדל להסיר טרדות זרות של ענייני העולם הזה - ואז, בכוח החיבור לצדיק, גם תפילתו הפשוטה עולה לרצון ולברכה.

לשמייעת השיעורים - קול הלשון:
03-6171077

ספר
ויהלום

ובחרת בחיים

גיליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א

תורת חיים

נושא תורני מרתק
לאור דברי האור החיים

כלל במלאך המוות, אלא טבעו של עולם הוא. בנוסף מטיל מלאך המוות טיפה מרה לתוך פיו של החולה, ובכך הוא מסריח ביתר שאת. על כך היה השבח המיוחד בהרוגי ביתר, כי לא זו בלבד שלא הסריחו מטיפתו של מלאך המוות, עוד זאת שלא הסריחו כדרכו של עולם, שהרי עמדו זמן ארוך.

מספרים חז"ל (שבת ל, ב) אודות שלמה המלך, כי בעת שהסתלק דוד אבי, שלח שלמה לבית המדרש את השאלה הבאה: "אבא מת ומוטל בחמה, וכלבים של בית אבא רעבים, מה אעשה". בתגובה שלחו לו החכמים: "חתוך נבלה והנח לפני הכלבים, ואביך - הנח עליו ככר או תינוק וטלטלו".

תמה על כך הגאון מוילנא (מאור הגדול שם), הכיצד יתכן שהזכיר שלמה המלך את דוד אביו יחד עם הכלבים באותו משפט, בניסוח הנראה על פניו כחוסר דרך ארץ?

מיישב הגאון באופן נפלא, כי שלמה המלך הסתפק האם מת דוד על ידי מלא המוות או שמא כמיתת הצדיקים על ידי הקב"ה. אם מת דוד על ידי מלאך המוות - צפוי שגופו יסריח, לא כן אם מת שלא על ידי מלאך המוות - לא אמור גופו להסריח. לכך היתה השלכה הלכתית של ממש, בנוגע להיתר לטלטלו בשבת כדי לשמור על כבודו שלא יסריח.

והנה אמרו חז"ל (בבא קמא ס, ב) כי אם הכלבים צועקים - הרי זה סימן שמלאך המוות בעיר, על פי זה ניתן לבאר כי ראה שלמה את הכלבים רעבים, והסתפק האם הדבר מעיד על כך שמלאך המוות בא להמית את דוד אביו, או שמא צועקים הם רק משום רעבונם.

על כך השיבו לו חכמי בית המדרש: "חתוך נבלה והנח לפני הכלבים", ובכך תיווכח לדעת האם היה זה רק רעב או שמא אכן מלאך המוות בעיר והמית את דוד אביו.

דבריו על לשון הפסוק (כט, יז): "יֵשׁ בְּכֶם שֶׁרֶשׁ פֶּרֶה רֹאשׁ וְלִעֲנָה" מבאר האור החיים כי כאן נרמז מאמר חז"ל אודות טיפה מרה הנוטפת מחברו של מלאך המוות לתוך פי החולה, והיא הממיתה אותו. מקור הדברים בגמרא, ובתיאור המלא מובא כך (עבודה זרה כ, ב): "אמרו עליו על מלאך המוות, שכולו מלא עינים, בשעת פטירתו של חולה, עומד מעל מראשותיו וחרבו שלופה בידו וטיפה של מרה תלויה בו, כיון שחולה רואה אותו מזדעזע ופותח פיו וזורק לתוך פיו, ממנה מת, ממנה מסריח, ממנה פניו מוריקות". דברי חז"ל אלו עוררו במהלך הדורות קושיות ותמיהות רבות, ומנגד גם תרמו ליישוב סוגיות אחרות. נזכיר שתיים מהפרפראות שהובאו בענין, כאלה שיש בהם כדי להאיר את דברי חז"ל במקומות אחרים.

ברכת 'הטוב והמטיב' שבברכת המזון, כך אומרים חז"ל, נתקנה אודות הרוגי ביתר. וזו לשון הגמרא (ברכות מח, ב): "אותו היום שניתנו הרוגי ביתר לקבורה תקנו ביבנה הטוב והמטיב, הטוב - שלא הסריחו, והמטיב - שניתנו לקבורה".

אכן תמהו האחרונים (שו"ת דבר יהושע ח"א סי' לב ס"ק י), מה החידוש בכך שלא הסריחו הרוגי ביתר, הלא כתבו הראשונים (עיי' מפרש המיוחס לרש"י תענית יא, א ד"ה מיתה משונה) כי כל מיתה שאינה כדרך כל אדם על מיטתו - אינה על ידי מלאך המוות. אם כן, ולאור דברי חז"ל כי דווקא אותה טיפה מרה הנוטפת מחברו של מלאך המוות היא הגורמת למת להסריח, הרי לא היה להרוגי ביתר כל סיבה להסריח שהלא לא מתו כדרך כל אדם על מיטתם?

אלא יישבו בטוב טעם על פי דברי חז"ל (סנהדרין צא, ב) כי אי אפשר לחתיכת בשר שתעמוד שלשה ימים מבלי להסריח, ומוכרחים אנו לומר בפשטות כי ישנו סרוחן שאינו תלוי

שולחן שבת עם האור החיים

העובדות ולהבין במה דברים אמורים - הוא פשוט מנצל זאת ושוטט באושר. הנתב הנגדי דווקא עמוס עד לעייפה, אבל מה לו ולהם. הוא בשלו, נחוש לנצל את רגעי האושר הללו עד תום ולמצות את כל מה שרק יוכל מההזדמנות הזו - שאם כי אינו יודע מניין צצה, אך בזאת הוא בטוח - היא לא תחזור על עצמה.

צלצול קורע את הרכב, מזכיר לו באמצעות הדיבורית כי יש עולם מחוץ לכביש. 'אורי?' הוא שומע את קולה של רעייתו, דאוגה במקצת. הוא עונה לה בקול מתרונן, עולץ על האפשרות לשתף בחוויה, אבל אז היא קוטעת אותו בטון לחוץ. 'אתה נוסע דרך כביש מספר תשעים, נכון?'

הוא מאשר, תוהה לפשר ההתעניינות יוצאת הדופן, 'שים לב והיזהר' היא מתריעה, לחוצה, 'ישנם דיווחים על נהג משוגע שסטה מהמסלול, פנה לנתיב הנגדי והוא דוהר בטירוף ומסכן את כלל הנהגים. הישמר לבל תיתקל בו חלילה!'

'נהג אחד נוסע בכיוון ההפוך?' הוא מגחך בקול, שולח מבט ימינה אל הנתיב שממול, 'הרי כולם נוסעים הפוך!...'

רגע ההתפכחות

"וְהָיָה כִּי יָבֹאוּ עֲלֶיךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה אֲשֶׁר נִתְּנִי לְפָנֶיךָ מִבְּהִירַת הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה (ל, א), ולאחר תרחיש שכזה - או אז מה יקרה? "וְהִשְׁבַּתְּ אֶל לִבְךָ בְּכָל הַיּוֹמִים אֲשֶׁר הִדִּיחָהּ ה' אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה". מהו 'וְהִשְׁבַּתְּ אֶל לִבְךָ'?

מפרש רבנו האור החיים הקדוש: "פְּרוּשׁ, לְצַד שְׁהִרְשָׁעִים לְבָבָם טוֹעָה, לֹא אָמַר 'וְהִשְׁבַּתְּ אֶל לִבְךָ' - שְׁנֵיהֶם [היינו שני הלבבות] הַטּוֹעִים בְּדֶרֶךְ לֹא טוֹב. וְאֹמְרוֹ

אורי אף פעם לא אהב פקקים. לא שמישהו אחר מתענג מתי שהוא על טור הרכבים המזדחל לאטו בנתיבי כביש כזה או אחר. לא שיש יש נהג המבכר את הדרך העמוסה על פניו זו הריקה. אך בכל זאת, אצל אורי זה היה שונה, חמור כפליים.

משהו בעובדה שמקום עבודתו ממוקם במרכז מטרופולין סואן וששעות העבודה המסוימות הללו גורמות לו להצטרף למקהלת הצופרים העצבניים מדי בוקר וצהרים, מרט את עצביו עד שכמעט והתקרב אל הגבול הדק המבדיל בין הצד השפוי שבעולם לצד שמנגד.

לא נחמד להיתקע במשך שעה ארוכה מאחורי טרנטה בת שלושים, לקרוא שוב ושוב את אוסף המדבקות הבלתי נדלה שבאחורי הרכב ולהבין שזה הדבר הקרוב ביותר לחברה שיהיה לו בשעה הקרובה.

אין סבל גדול יותר מאשר לנסות להשתלב בנתיב המקביל, אם לא יועיל לא זיק, ולגלות שנפלת מן הפח אל הפחת, למצוא את עצמך בוהה בחלקה האחורי של משאית איטית להחריד וארוכה בלי פרופורציה.

והאופנועים, אוי האופנועים. אלה שמזוגגים מנתיב לנתיב ושמים ללעג וקלס את הנהגים השוצפים והנאנקים תחת גזירת הפקקים, מביטים בהם מבעד לקסדה מזוגגת ונפרדים ביעף בדרכם אל האופק.

הסבל היומיומי הזה אכל אותו מבפנים. הוא פשוט לא מסוגל היה יותר להכיל זאת.

אבל היום, דווקא היום מכל הימים, משהו שונה.

הנתיב פתוח וזורם באופן מחשיד, עיקולי הכביש נבלעים תחתיו והוא חש כביכול ענני כבוד כלשהם מפלסים עבורו את הדרך. הכל ריק, שמם, ובמקום לשבת ולנתח את

ספיר ויהלום

פניני מוסר ויראת שמים בפרשה

המשך מעמוד קודם

בכל רמ"ח איבריו וש"ה גידיו. למעונו נהרו המונים, צעירים בני עלייה וגם פשוטי עם אשר נגזר עליהם להצטרף ללגיון הלוחם ובאו להתברך מפיו טרם צאתם לחזית לא-להם.

צערו לנוכח הגזירה היה נורא ובלתי נתפס. תכופות שמעו אותו נאנח ונאנק, מפיו נשמעה שוב ושוב האמירה המזעזעת כי 'איני יכול עוד לשאת זאת', ועד כדי כך שבמשך כל אותה שנה בחר הרבי שלא לישון על גבי מיטה, כי אם שטח סדין דק על רצפת החדר ועליו הניח את גופו.

הנורא מכל היה כאשר קיבל הרבי מכתבים מהחזית, מאת אנשי שלומו וחסידיו אשר תינו פניו את כאבם, סיפרו על האתגרים הרוחניים והגשמיים גם יחד והעתירו בפניו כי יפעל בעבורם שייחלצו מהתופת, ולכל הפחות יזכו להגיע לקבר ישראל.

בעת קריאת מכתבים אלה, ניכר היה כי קריאת כל מילה עולה לו בדם, כל שורה מטלטלת ומזעזעת אותו עד היסוד ואינה נותנת לו מנוח.

אך פה ושם הגיעו גם מכתבים מסוג שונה. כאלה שמצאו נתיב ללבו של הרבי והרחיבו את לבבו בשמחה וקורת רוח שאין כדוגמתו.

מכתבים אלה חשפו את היופי האצילי של עם ישראל, את ההתמודדות הנעלית שלהם עם גזירת שמים. הם סיפרו על סוכה שנבנתה במסירות נפש, על שופר שהושג בדי-עמל, על תפילין שהונחו בחפזה ותחת אש צולבת ועל שיעורי תורה חשאיים שהתקיימו במחתרת.

היו גם מכתבים שכל כולם תורה. מכתבי פלפול ועמקות, עיון ובקיות, והכל - כמה לא יאומן, מעומק החזית, הרחק מבית המדרש ומאוצר הספרים, מתוך ניתוק מוחלט מהשטיבל וההווי הרוחני.

השפת אמת קרא את המכתבים הללו, ונפעם. על כך המליץ הרבי את לשון הפסוק: **"הַעֲדַתִּי בְּכֶם הַיּוֹם אֶת הַשְּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ"**, מלשון **"עֲדִי"** - תכשִׁיט. **"אֲבִרְכִים וּבְחֹרִים שְׂכֵאלָה"** התבטא בהתרגשות אין קץ, **"מִמֶּשׁ מִקְשָׁטִים אֶת הַשְּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ"**.

◆◆◆

בדרך זו אפשר לפרש את הפסוק, וליישב את תמיהות האור החיים הקדוש.

במצבים שונים ניכר היהודי במלוא תפארתו כעבד ה' העושה רצון קונו, מייד ומקדש במעשיו את שמו יתברך בעולם. אולם ביתר שאת ניכר הדבר דווקא במצבי קיצון אלה, תחת האש הצולבת ובשפל המדרגה מבחינה גשמית - כשהוא מתגבר על כל האתגרים והקשיים ונחוש בכל מאודו לעשות רצון שמים באהבה.

"הַעֲדַתִּי בְּכֶם הַיּוֹם אֶת הַשְּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ" מעידה התורה הקדושה, הרי אתם כמו אותו תכשִׁיט המיפיה ומקשט את הבריאה כולה.

אימתי? כאשר **"אֶת הָאָרֶץ הַחַיִּים וְהַמָּוֶת נִתְּתִי לְפָנֶיךָ"** - כשהכדורים שורקים והסביבה כולה רועמת באש התותחים, כשהכל נראה בלתי אפשרי. כשדווקא במצב זה הנכם מקיימים **"וּבְחֹרֶת בְּחַיִּים"**, ואין חיים אלא תורה!

התורה הקדושה בפרשת השבוע מציב לפנינו את הברירה הבאה (ל, ט): **"הַעֲדַתִּי בְּכֶם הַיּוֹם אֶת הַשְּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ הַחַיִּים וְהַמָּוֶת נִתְּתִי לְפָנֶיךָ הַבִּרְכָּה וְהַקְּלָלָה וּבְחֹרֶת בְּחַיִּים לְמַעַן תַּחֲיָה אֶתְּה וְזַרְעֶךָ"**.

על לשון הכתוב תמה האור החיים הקדוש כמה תמיהות, וזו לשונו:

"פֶּסוּק זֶה מֵיִתֵּר, שֶׁהִרִי אָמַר בְּסוּמֹךְ: 'רְאֵה נִתְּתִי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת הַחַיִּים וְאֶת הַטּוֹב' וגו'. עוֹד צָרִיךְ לְדַעַת לָמָּה שָׁנָה מְסוּדֵר שָׁאֲמַר לְמַעַלְה, שְׁעוֹשֶׂה חֲלָקֶת הַטּוֹב בְּפָנֶי עֲצָמָה, כְּאוֹמְרוֹ: 'הַחַיִּים וְאֶת הַטּוֹב אֶת הַמָּוֶת וְאֶת הָרָע', וְכֵאֵן אָמַר 'הַחַיִּים וְהַמָּוֶת וגו' הַבִּרְכָּה וְהַקְּלָלָה'. עוֹד צָרִיךְ לְדַעַת לָמָּה לֹא אָמַר אֵלָּא 'וּבְחֹרֶת בְּחַיִּים' וְלֹא אָמַר 'וְאֶת הַטּוֹב'."

כבדרכו מיישב רבנו הקדוש את התמיהות אחת לאחת ומבאר את הפסוק כמין חומר, אולם דומה שניתן ליישב זאת באופן נוסף, מזווית שונה ומיוחדת.

◆◆◆

'מי שבא אליי בשביל בני, חיי ומזוני ושאר ענייני גשמיות - שייסע לצדיקים אחרים! התבטא בחריפות הרה"ק היחידושי הרי"ם מגור, בנוסח התואם היטב את דרך רבו השרף מקאצק, אולם תיכף סייג את דבריו, 'אולם מי שמרגיש כי קשיים בגשמיות מפריעים לו להתעלות כראוי ברוחניות - אדם שכזה יכול להיוושע אצלי בשניהם!'

דור הולך ודור בא, ועם ירידת הדורות חלה תמורה של ממש אף במישור זה. מיום ליום נתמעטו הלבבות, עד שנכדו וממשיך דרכו הרה"ק הישפת אמת התבטא: **"אֲכַן, בְּקֶאֱצָק לֹא הִיָּה מְקוֹם לְחַסִּידִים אֲשֶׁר עַל דֶּל שְׁפֹתֵיהֶם הִיתָה עוֹלָה שְׂאֵלָה שֶׁל גִּשְׁמִיּוּת. אֲוֹלָם רֵאִיתִי בְּנֵי עֲלִיָּה וְהֵם מוֹעֲטִים, וְמָה נַעֲשֶׂה עִם שָׂאֵר הָעוֹלָם? הָאֵם נִפְקִי אוֹתָם לְגוֹרֵלָם, בֵּיד מְסִיתִים וּמִדִּיחִים חִלְלִיהֶם?"**

במילים אלו הביע השפת אמת, למעשה, את דרכו בקודש לקבל את כל הבא לפניו, אם לשם רווחה גשמית ואם בשביל להיוושע מצרה כזו או אחרת. הוא הסכית למצוקת בני עמו, השתתף בצערם והשפיע עליהם את ישועת ה'.

ואם בענייני הפרט כך, על אחת כמה וכמה כשמדובר היה בצרת כלל ישראל.

בשנת תרס"ג, השנה האחרונה לחיי הרבי, פרצה במלוא עוצמתה מלחמת רוסיה-יפן, מה שהביא לגיוס נרחב של אנשי צבא בכל דרג ותפקיד, בעלי הכשרה וניסיון ושאינם כאלה, ואף בקרב עמך בית ישראל נגררו בעל כרחם אלפים רבים להילחם למען הצאר.

הללו נאלצו להתחפר בשוחות וללחום כתף לצד כתף יחד עם אויביהם הגרועים ביותר, בני העם הרוסי שוטם ישראל. הם ספגו עלבונות ומהלומות, אפליות וקיפוח סדרתי ומתמשך בצל מפקדי הצבא האנטישמיים, ולמותר לציין כי במישור הרוחני היה הנסיון גדול שבעתיים.

השפת אמת, בבחינת 'בכל צרתם לא צר', נשא בעול בני עמו וחש את עונו של כלל ישראל

'בְּכָל הַגּוֹיִם' וגו', פְּרוּשׁ, בְּכָח טַעֲנַת הַיּוֹתוֹ גּוֹלָה וְנִדְּחָ בְּכָל הַגּוֹיִם, וַיֹּאמֶר לְלִבּוֹ, רְאֵה מָה גָרְמוּ מַעֲשֵׂי הָרָעִים, וַיֵּדַע כִּי רַע וּמַר עֲזָבוֹ אֶת ה'."

נסביר.

"אין אדם עובר עבירה" קובעים חז"ל (סוטה ג, א), "אלא אם כן נכנס בו רוח שטות".

זוהי עובדה שאין לה עוררין, והיא מבהירה את המניע העומד מאחורי חטא, עוון ופשע של כל יצור נברא ובעל בחירה. רוח שטות הופיעה, מבית מדרשו של היצר היישר ללבו של האדם, וחתרה את דרכה עד שעשתה לעצמה מנהג בעל הבית.

מבחינה רוחנית ומוסרית, הרוח הסיטה את האדם לנתיב הנגדי ומובילה אותו לתהום פעורה, אל התחתית שבתחתית. מכאן והלאה מגיע השלב של 'עבר ושנה נעשה לו כהיתר', אז זה נעשה לו כמצוה, והוא מוצא את עצמו בידי של היצר לחלוטין, כמאמרם ז"ל (ברכות סא, ב): **"רשעים - יצר רע שופטן"**.

אז מה יש בידו לעשות? להתפכח, פשוט כך! רק להעיף מבט, לערוך חשבון נפש נוקב ולחשב שכר מצוה כנגד הפסדה והפסד עבירה כנגד שכרה, לגלות כי הוא בנתיב הנגדי ולהפנים אחת ולתמיד כי הוא, הוא ולא אחר - הנוסע בנתיב הנגדי.

על כך מסופר בגמרא (עבודה זרה יז, א) המעשה המבהיל באלעזר בן דורדיא, אותו עברין מועד שהתעורר ברגע של התפכחות רוחנית והחל לתור את דרכו את האמת, לדרך הישר.

פנה אלעזר אל ההרים והגבעות, השמים והארץ, שמש וירח וכוכבים ומזלות, הפנה אליהם מבט מתחנן וציפה כי מי מהם יקח על עצמו את האחריות, אך לשווא. **"אמר, אין הדבר תלוי אלא בי, הניח ראשו בין ברכיו וגעה בבכיה עד שיצתה נשמתו"**.

ומה היה שכרו? "יצתה בת קול ואמרה: רבי אלעזר בן דורדיא מזומן לחיי העולם הבא!"

על כך בכה רבנו הקדוש, על רגע מיוחד שכזה בו התפכח האדם בהיותו בתחתית המדרגה, ואמר: **"יש קונה עולמו בכמה שנים, ויש קונה עולמו בשעה אחת!"**

שביבי אור

ניצוצות אש שלהבת

מבית מדרשו של האור החיים

הדברים הנלהבים הבאים שכתב רבנו, יש בהם כדי לרומם את קומתו של כל איש ישראל ולהעניק לו עזות וקדושה, כח ותעצומות הנפש בבואו להתקרב לקדושה ולדבוק בתורה ובמצוותיה, בקדוש ברוך הוא.

ואלו דברי קדשו: **"עוֹד רָמַז בְּאֲמָרוֹ אֲתֵם נִצְבִּים' וגו' לְפָנֵי ה', לְפִי שֶׁכָּל שְׁהוּא מִרְחָק מִהַקְדְּשָׁה קוֹמָתוֹ נְמוּכָה וְרָאִשׁוֹ שְׁפֹלָה"** (בראשית רבה יב, 1), **לָזֶה אָמַר כִּי לִהְיוֹת לְפָנֵי ה' נִצְבּוֹ וְנִשְׂאֹו רָאשָׁם"**.

חיים שיש בהם בנתיבי חייו ופועלו של איש האלקים

דברים מפליגים נשאו מאורי הדורות בשבח ומעלת הלומד בספר האור החיים הקדוש, עד כמה הוא מועיל ומזכך את האדם ועד היכן מגיע כוחו לרומם כל יהודי למדרגות עליונות ונשגבות עד מאד.

כך התבטא הרה"ק ר' פנחס מקאריץ (עדן ציון לר' ישעיה הורוויץ מצפת, עמוד מב): 'אין דבר שנוכל להחביא את עצמו שם כמו בספר הזוהר, ולפעמים בספר אור החיים'. כן העיד בשמו הרה"ק מנובומינסק זי"ע (קובץ שפתי צדיקים גליון ח), שהתבטא אודות הספר אור החיים כי הוא שמירה בבית, והלימוד בו מסוגל לנשמה כמו זוהר הקדוש.

'ספר הזוהר מסוגל לנשמה' התבטא הרה"ק מרוז'ין זי"ע (סיפורי מן הרמ"ח), 'אך מי יודע בכלל אם יש לנו נשמה. אולם הספר אור החיים מסוגל לנפש'.

עד כדי כך התבטא הרה"ק ר' דוד משה מטשורטקוב (נר ישראל ח"ב עמ' קכו): 'מעת ששמעתי זאת מאבי זי"ע, נעשה אצלי כחוב ללמוד בכל שבוע את אור החיים הקדוש על התורה'.

על זו הדרך הובא (שם עמ' קכו) שאמר הרה"ק ר' אברהם מתתיהו משטפנשט: 'בימינו אלה מסוגל הלימוד בספר אור החיים להשפיע על נפש הישראלי יותר מהלימוד בזוהר הקדוש, כי דברי הזוהר הקדוש מעלה ומרים את האדם שזכה כבר לחלק ה'נשמה', וזה דבר שאינו שכיח בהרבה, אך באנשים יקרי הערך, והאור החיים הקדוש מדבר ומשפיע על האנשים שיש בהם בחינת רוח ונפש, שהוא נמצא בכל אחר מישראל גם היום'.

עד כדי כך גדולה מעלת והשפעת תורת רבנו הקדוש, שאמר הרה"ק ר' משה מקוברין: 'אמירת הזוהר הקדוש בכל יום, אף כי לא ידע מה הוא אומר, עם כל זה אמירת הזוה"ק מזכך הגשמה, וכן הלימוד אור החיים הקדוש מזכך הנפש'.

בנתיבי החיים פרקי מחשבה ומוסר לאורו הזך של האור החיים

פרשתנו מציגה את התהליך אותו עובר יהודי המתעורר לשוב אל אביו שבשמים בלב שלם, את ההכרה שלו בכך שהברכה והקללה מקורן בקב"ה וכי עליו לשפר מעשיו ובכך לזכות לכל הטוב המובטח מפי עליון.

על כך נאמר (ל, א - ב): 'וְהָיָה כִּי יָבֹאוּ עֲלֶיךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ וְהִשְׁבַּתְּ אֶל לְבָבְךָ... וְשָׁבַת עַד ה' אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹלִי וְכֵן הָלָא'.

אולם אין די בכך. התורה ממשיכה ואומרת (פסוק א): 'וְשָׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶךָ וְשָׁב וְקִבְּצָךָ מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפִּיצָךָ ה' אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה, וְכֹאן מִסְבִּיר הָאֹר הַחַיִּים הַקְּדוּשָׁה: 'פְּרוּשׁ, חֲלָקֵי הַקְּדוּשָׁה שֶׁנִּשְׁבּוּ מִצַּד מַעֲשֵׂי הָרָעִים שֶׁקָּדְמוּ, יְשִׁיבֵם ה' מִהִשְׁבָּאֵי'.

נשמתו של החוטא שבויה בידי היצר, נתונה בידי ופופה למרותו, ואז ברגע אחד בא הקב"ה וגואלו ממיצר, תוך שהוא משיב עמו את כל חלקי הקדושה שנפלו אף הם בשבי.

אלא שיש כאן נקודה נוספת, מאירה ומיוחדת.

את לשון הפסוק (שמות יא, ב): 'דִּבֶּר נָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיִּשְׁאָלוּ אִישׁ מֵאֵת רֵעֵהוּ וְאִשָּׁה מֵאֵת רֵעוּתָהּ כָּלִי כֶסֶף וְכָלִי זָהָב דּוֹרָשִׁים חֲז"ל (ברכות ט, א): 'אין

נָא' אלא לשון בקשה, אמר ליה הקדוש ברוך הוא למשה: בבקשה ממך, לך ואמור להם לישראל: בבקשה מכם, שאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב'. על כך השיבו בני ישראל למשה, כמובא בגמרא (שם ע"ב): 'ולואי שנצא בעצמנו. משל לאדם שהיה חבוש בבית האסורים, והיו אומרים לו בני אדם: מוציאין אותך למחר מבית האסורין ונותנין לך ממון הרבה, ואומר להם: בבקשה מכם, הוציאוני היום ואיני מבקש כלום'.

יש לכאורה הגיון מוצק בטענת אדם שרק רוצה להשתחרר, אולם הקב"ה אינו נוהג כן.

בבואו לפדות את האדם ממיצר ולהוציאו מאפילה לאורה, אין הקב"ה מסתפק בשחרורו ותו לא, ואין די אף בגאולת חלקי הקדושה שנשבו עמו בעקבות מעשיו. אדרבה, גדולים ועצומים רחמיו וחסדיו יתברך, עד שהוא כביכול קורא לאדם בחיבה ואומר לו: 'בני! צא היום מהשבי, ולא זו בלבד אלא שתקבל את כל הברכות האמורות בתורה!'

לצד עצם העובדה שיזכה האדם החל מהיום והלאה לשמור את המצוות ה' ולעשות רצון קונו, זכות עצומה בפני עצמה, עוד הוא זוכה לנאמר בהמשך הפרשה: 'וְהִבֵּי־אֶזְרָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וִירְשָׁתָהּ וְהִיטֵבְךָ וְהִרְבֶּךָ מֵאֲבֹתֶיךָ'.

גם אתם זכיתם לישועה זכות רבנו האור החיים הקדוש?

כתבו לנו

למייל המערכת m028039999@gmail.com

או לפקס 02-5385689

או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

אור הישועות מכתבי הלומדים

המהלך הכלכלי הצליח וסגרנו עסקה גדולה מאוד...

לכבוד מערכת ובחרת בחיים שלום וברכה

בקשתי לשלוח לכם את הסיפור הנ"ל ע"י בעל המעשה

"לפני כמה חודשים התעורר בליבי התלהבות ללימוד אור החיים הקדוש משבת לשבת.

בהתחלה למדתי בחברותא עם בן משפחה בערב שבת, ולאט לאט אש התלהבות אחזה בי גם ביום חול.

מצאתי סט ישן שמחולק ללימוד היומי שהיה בבית במשך שנים ללא שימוש, ומשם התחלתי ללמוד יום יום דף דף בלי הפסקה.

באותם חודשים ראשונים הייתי באמצע מהלך כלכלי לרווחת הבית שנמשך והתעכב כמה חודשים מו"מ ארוך.

וראו זה פלא אחרי כמה חודשים בלבד שקבלתי על עצמי את תחילת הלימוד היומי, המהלך הכלכלי הצליח וסגרנו עסקה גדולה מאוד ב"ה בזכות עזיזא קדישא רבי חיים בן עטר זי"ע"א

מאז קבלתי על עצמי להקים שיעור אור החיים הקדוש בעירי וב"ה השיעור הולך וגודל משבוע לשבוע בחסד ה'.

בברכה
א.ח חיפה

מתיבתא אור החיים

לב לגבי גרים, דנהי דישאל לא קיבלו עליהם ערבות על הגרים, מ"מ אם יעשו שלא כדין יענשו עליהם אם לא יזכירו כשבימים למחוח.

עוד כתב מהרש"א אלפנדי (שם) בשם ספר כלי יקר דהגם שאין דין ערבות בנשים, מ"מ אשה על בעלה יש לה דין ערבות, ובשו"ת סמא דחיי (סי' יג) כתב דכיון דנפרעין ממנו וממשפחתו, ודאי בענין כזה היא ערבנית בשבילו, והיה לה למחוח בידו להצילו מן העון ולהציל את נפשה. וכתב עוד שיותר י"ל דאשה על בעלה אף בלא"ה, כיון דלבה גס בו, יש סיפק בידה למחוח, ולפיכך נענשה אשתו דרחב"ת, אבל בעלמא אינה בכלל ערבות. וכ"כ בברכת שמעון כאן דעל בעלה היה סיפק בידה למחוח.

והמהרש"ט בקידושין (עא) הביא כל הדעות הנ"ל, והקשה דהא בשבועות (לט) בענין שבועה שמשביעין אותו על דעת המקום ועל דעת ב"ד, איתא: אין לי אלא אותן העומדין על הר סיני, דורות הבאים וגרים העתידין להתגייר מנין, ת"ל 'ואת אשר איננו וכו', וכיון דגרים הוו בכלל שבועה, א"כ הוו נמי בכלל ערבות, וכן מוכח גם בקראי כאן 'אתם נצבים וגו' וגרך אשר בקרב מחניך', וכתבי 'לעברך בברית'. וכתב שם בסו"ד כדברי רבינו חז"ל: עוד י"ל דגרים אינם ערבים עלינו, אלא הוו דומיא דטף ונשים שאנו חייבים עליהם והם אינם חייבים עלינו, דאין בידם סיפק למחוח. וא"ש דלא הכניס טף ונשים וגרים בכלל 'כל איש ישראל'.

וראה מש"כ בהגהות בשפת אמת (פסחים קא) דלשיטת הגרעק"א וכן לשיטת רבינו מיושב הא דשמואל קידש בביתו אע"פ שכבר יצא בקידוש בית הכנסת. נמצא שיש ג' שיטות בדבר: א) דעת מהרש"ט ורבינו דהנשים אינן ערבות על האנשים, אבל האנשים ערבים על הנשים, וכן הוא לענין טף וגרים. ב) דעת מהר"מ גלאנטי והגרעק"א דהנשים ערבות במצוות שהן מחויבות. ג) דעת המוצל מאש דהנשים אינן ערבות כלל, וכן האנשים אינם ערבים על האנשים. [וע"ע בדרך פקודין (מ"ע לא חלק הדיבור) שכתב לדייק מדברי הגמרא ברי"ה (ו) דהא דאמרין דאשה אינה בכלל ערבות, היינו דאנשים לא נכנסו בערבות על הנשים, אבל הנשים נכנסו בערבות על האנשים. וצ"ע].

והנה בורע אברהם (א"ח סי' יד) כתב דבמדי דרבנן ליכא דין ערבות, עיי"ש מה שהוכיח דבריו, והשיג על מהר"ם בן חביב שכתב דטעמא דאמרו דבהלל ומגילה דמוציא, הוי מכח ערבות. והביאו בברכי יוסף (א"ח סימן קכד סק"ג), והביא הוכחות רבות דאדרבה גם במילי דרבנן איכא דין ערבות, עיי"ש.

לב (א"ח סי' מח), אמנם הגרעק"א שם (על המג"א סק"ב) חלק על הדגול מרבבה, וכתב דגם כוונת הרא"ש אינה אלא לומר דמי שאינו בר חיוב במצוה זו מדאורייתא, אינו יכול להוציא מי שהוא בר חיוב, אבל אינו בא לומר דנשים אינן ערבות במצוות שהן מחויבות בהן, וכתב עוד דע"כ אף לשיטתו של הדגמ"ר בדעת הרא"ש מיהא תפשוט מזה דינאי מלכא ומלכתא כריכו ריפתא בהדי הדדי (ברכות מח:), דאנשים ערבים בעד הנשים, עיי"ש. וכ"כ הגרעק"א עוד בתשובותיו (מהדו"ק סי' ז) דאין חילוק כלל בין איש לאשה לענין ערבות, ולא מציון בשום דוכתא דאשה לא יהיה הדין דאם יצא מוציא, אלא דערבות היא רק במי שמחויב ג"כ במצוה זו, משו"ה אף שהוא כבר יצא לעצמו מוציא לאחרים, אבל במצוה שאינו בר חיובא כלל, דהיינו לפי הצד דנשים אינן חייבות בבהמ"ז מדאורייתא, לכן אינם ערבים על מצוה דבהמ"ז, אבל במצוה דנשים חייבות בהן גם המה בכלל ערבות, ושייך בהו ג"כ דינא דיצא מוציא. וכן בעץ החיים לרבי חיים אבולעפיה הביא שזקינו הקשה על הרא"ש מהא דכתיב כאן 'טפכם נשים וגרך'. והקשה עוד מהא דאיתא בע"ז (יח: דגורו על אשתו דרבי חנינא בן תרדיון הריגה על שלא מיחתה בו על שהיה הוגה ה' באותיותיו, והרי דין ערבות הוא כשיש בידו למחוח כדאיתא בשבועות (לט:), עיי"ש. וכתב שם ששמע ממהר"מ גלאנטי דהנשים ערבות במצוות לא תעשה שהן חייבות, משא"כ במצוות שהן פטורות אינן ערבות. נמצא דדעת מהר"מ אבולעפיה בשם מהר"מ גלאנטי וכן דעת הגרעק"א דדוקא במצוות שאין להן חיוב, ככה"ג אין להן דין ערבות. אבל במצוות שהן מחויבות הרי הן ערבות. וכן בורע אברהם (א"ח סי' יד) חלק על מהר"י אלפננדי וכתב כמהר"מ גלאנטי דבמצוות שהנשים חייבות, הרי הן ג"כ ערבות.

והנה לדברי הצ"ח והמוצל מאש קשיא מהא דע"ז שנענשה אשתו של רבי חנינא בן תרדיון על מה שלא מיחתה, וכתב בחקרי לב ליישב דההיא בעידן ריתחא ובשעת השמד, והיינו משום דביטלה מצות עשה לתוכחה, ומעין הא דאיתא בפרק התכלת (מנחות מא.) דבעידנא דריתחא נענשין על ביטול מצות עשה, אבל אי"ז מדין ערבות. וראה דברי רבינו בסוף פרשת תבא (לעיל כח סג) ובמאה"ח שם, וכע"ז כתב מהרש"א אלפננדי (ח"ג א"ח סי' ד) בשם הדברי אמת שנענשה בשביל שלא מיחתה בבעלה, דאע"ג דליתנהו בערבות, מ"מ בידי שמים נענשו כל שיש בידן למחוח. וכע"ז כתב בשו"ת הלכות קטנות למהר"י חאגיז ז"ל (ח"א סי'

כתב רבינו (דברים כט:), והוא מה שפרט הכתוב כאן ואמר ראשיכם וגו' שכל אחד יתחייב כפי מה שיש בידו, ראשיכם הם הגדולים שבכולן שיכולין למחוח בכל ישראל אלו יתחייבו על הכל, שבטיכם כל שבט ושבט יתחייב על שבטו, וזקניכם ושוטריכם כל זקן יתחייב על משפחתו, כל איש ישראל הם ההמון כל אחד יתחייב על בני ביתו, לזה הפסוק הכתוב כאן וסדר טפכם וגו' בפני עצמם כי אלו אחרים נתפסים עליהם שהם הרשומים בפסוק שלפניו כל אחד כפי מה שהוא, ואין הם נתפסים על אחרים, שהטף אינם בני דעה, והנשים כמו כן, הגרים גם כן אין להם להשתרר על ישראל, וכמו שדרשו ז"ל (יבמות מ"ה ב) בפסוק (לעיל י"ז ט"ו) שום תשים עליך וגו' כל משימות שאתה שם עליך לא יהיה אלא מקרב אחיך ולא גרים, אבל ישראל חייבין עליהם כאומנם ז"ל (נדה י"ג) קשים גרים לישראל כספחת ופירשוהו לפי שאינם מלמדים אותם ככל הצורך, הא למדת שנתפסים עליהם:

רבינו כתב בפשיטות שהאנשים ערבים בעד נשים טף וגרים, ואילו הנשים הטף והגרים אינם ערבים בעד האנשים, ולא חילק בזה בין מצוות שהנשים מחויבות בהן לבין מצוות שאין הנשים מחויבות בהן. והנה הרא"ש בברכות (פ"ג סי' יג) כתב על הדין דכל ישראל ערבים זה בזה: לפיכך כשאכל כזית אע"פ שאינו נתחייב אלא מדרבנן, מוציא את אחרים שאכלו כדי שביעה, שעבר הוא בעבורם ועליו הוא להציל מן העון ולפטור אותן מן המצות, אבל האשה אינה בכלל הערבות, לכן אינה מוציאה אלא מי שחיובו מדרבנן, ובדגול מרבבה (א"ח סי' רעא) כתב על דברי הרא"ש: ואני מסתפק, אם האשה אינה בכלל ערבות דהיינו שהיא אינה ערבה בעד אחרים, אבל האנשים שקיבלו ערבות בהר גריזים והר עיבל נתעברו גם בעד הנשים, וא"כ שפיר מוציא האיש את האשה אף שכבר יצא, או דלמא כשם שהנשים לא נכנסו בכלל ערבות, כך לא קיבלו האנשים ערבות בשביל נשים, ועיין ביבמות (מז: בתוספות ד"ה קשים) וצ"ע. עכ"ל.

והנה הגם שבדגול מרבבה נסתפק, בצ"ח בברכות (כ:) פשיטא ליה דאין האנשים ערבים לנשים, עיי"ש. וכן מציון בשו"ת מוצל מאש לרבי יעקב אלפננדי (סי' יב) שכתב דאין חילוק בין מצוות שהנשים חייבות לבין מצוות שאין הנשים חייבות, בכלולה אין בהו דין ערבות, דכך גזרה חכמתו יתברך דנשים אינן ערבות לאנשים, וכן להיפך אנשים אינם ערבים לנשים, ולדבריו צ"ל דמה שנאמר כאן 'טפכם נשים וגרך', לא מיירי מדין ערבות, אלא לענין הברית שכרת ה' עמם, וכ"כ בחקרי

מצא חיים

חידה שבועית בעיון דברי האור החיים

לפתרון החידות יש לעיון בחרתה באור החיים המבואר ובמודריו מבית מתיבתא

האור החיים מבאר את סוד כריתת נשמת החוטא ומחייית שמו. התדע כיצד מבאר זאת רבינו?

א) ייחוסו של החוטא נמחה, ואין הוא נחשב יותר בנם של אברהם, יצחק ויעקב.

ב) החוטא נכרת מלהיכלל בנשמות ישראל החצובות מתחת כסא הכבוד.

ג) אין הוא ראוי לשמש יותר כהמשך לעם ישראל, ולפיכך לא יהיו לו בנים עוד.

תשובה מגליון קודם: תשובה ג' - שתי התשובות נכונות.

פתרונות יש לשלוח לא יאוחר מיום רביעי בשבוע בלבד לכתובת דוא"ל: m028039999@gmail.com

או בפקס 02-5385689 או 'גדרים פלוס' - באר ישראל

על מנת להשתתף בהגרלה: 1. יש לצייץ כתובת מדויקת וטלפון. 2. לצייץ בראש הדף עבור חידון 'ובחרת בחיים' ושם הפרשה.

3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם.

בין שולחי התשובות תעריך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

שם הזוכה בגליון

פר' חוקת:

ה' אברהם וינברג

בר"ש, בית שמש

מחוברים להיום

לשמיעת שיטורים ודרשות

חייגו: 02-803-9999

מכתלי בית ההוראה

אקטואליה
ברחלה

פניני הלכה למעשה, בענייני דיומא ושאלות המתחדשות

מרבני בית המדרש להוראה חידושי "באר ישראל"

בראשות מורינו הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

מכתלי בית ההוראה

תשובה ממורינו הרב שליט"א

ברכת שהחיינו בליל של ראש השנה

יאמר שהחיינו.

ברכת שהחיינו על יין חדש

והנה בשנים קדמוניות היו מברכים שהחיינו על היין שהיו מכינים מתירוש חדש, וכמבואר בספר מנהגי מהר"ש נוישטט (פ"י רט) ובהגה"ת מהר"א קלוזנר (מנהגי מהר"א קלוזנר אות כב, הגה א), ובמהר"ל (הלכות ראש השנה אות ד), ונראה שלא במקרה נהגו כן, וכמו שמדויק בספר המנהגים של מהר"א מטורנא (הלכות ראש השנה) שכתב שאם אין לו יין יקח גם שאר דברים, ומשמע שבדווקא נהגו לברך לכתחילה שהחיינו על יין חדש.

והטעם משום שברכת שהחיינו היא בכלל קידוש היום, וראוי שתאמר גם היא בתוך קידוש היום שעל הכוס, וכעין המבואר בגמרא סוכה (מו.) שרב כהנא סידר אפי' את ברכת שהחיינו של סוכה שתאמר על הכוס, מפני שברכת שהחיינו ראויה להיאמר בתוך קידוש היום שעל הכוס. ולכן היה ראוי לקדש על יין חדש כדי שיוכלו לומר עליו את ברכת שהחיינו בתוך קידוש היום, אלא שמאחר ויין ישן משובח יותר יש לקדש עליו, וכדי לברך שהחיינו בתוך הקידוש על הכוס, כתבו הראשונים הנזכרים שבשעת הקידוש כאשר שיגיע לומר ברכת שהחיינו יטול כוס אחרת של יין חדש בידו ויברך עליו ברכת שהחיינו. ואין די במה שיעמיד את כוס היין חדש לפניו ויכוון עליו בברכת שהחיינו, משום ששיטתם לכתחילה בברכת שהחיינו יש להחזיק בדבר החדש. אמנם בדיעבד שאין לו יין חדש, יכול לומר ברכת שהחיינו על הפרי החדש הגם שאינו יכול לאוחזו בידו בשעת הברכה.

המשך בעמ' ג'

בעניין ברכת 'שהחיינו' בליל של ראש השנה, שכתבו הפוסקים שיש לכוון על פרי חדש: האם לאחר ברכת 'שהחיינו' יש להקפיד לאכול את הפרי מיד ללא כל הפסק, או שמא מותר להפסיק בנטילת ידיים ואכילת המוציא? וכן לגבי נשים, המברכות 'שהחיינו' לאחר הדלקת נרות שבת ויום טוב ומכוונות גם כן על הפרי, האם רשאיות להפסיק בדיבור אחר הברכה ולפני הקידוש, או שמא עליהן להיזהר שלא לדבר עד לאחר הקידוש והאכילה?

תשובת מורינו הרב שליט"א:

הראשונים נחלקו האם שני הימים של ראש השנה הם קדושה אחת ארוכה, ואם כן אין לברך על היום השני ברכת שהחיינו, שהרי אינו אלא המשך לקדושה של היום הראשון. או שעושים שני ימים מספק איזה יום הוא ראש השנה, וכשם שמחמת הספק עושים את כל המצוות פעמיים ובברכה, כן גם יש לברך שהחיינו גם ביום השני בברכה.

ומחמת שנחלקו הראשונים בדבר, הורה מהר"ם מרוטנבורג שביום השני יקחו פרי חדש או בגד חדש הראוי לברך עליו שהחיינו, ובברכת שהחיינו שעל היום יכוונו גם עליו, ונמצא שגם אם אין חיוב ברכת שהחיינו על היום הברכה אינה לבטלה כי נאמרה על הפרי. ואמנם עיקר הכרעת הפוסקים שיש לברך שהחיינו על היום השני, ולכן פסקו שגם אם אין לו פרי או בגד חדש, יברך שהחיינו על היום. וכמבואר בשלחן ערוך (או"ח סי' ת"ט ס"ב): 'בקידוש ליל שני ילבש בגד חדש על מניח פרי חדש ואומר שהחיינו, ואם אין מצוי בגד חדש או פרי חדש, עם כל זה

הלכה למעשה

תשובות ממורינו הרב שליט"א

ביום הזיכרון הזה, האם יצא ידי חובה?

ברכה על 'קרא' באמצע הסעודה

ת. אם טעה בתפילה, ביום ראשון של ראש השנה יחזור¹, בליל ראש השנה וביום שני, יתכן שיצא ולכן מספק לא יחזור². וכן בברכת המזון אין חזר³.

המשך בעמ' ב'

יצא. אמנם לפי מה שכתבנו לעיל שלא יתיקנו הנוסח יום ראש השנה, לפי שלא נזכר יום זה בתורה בשם זה, א"כ גם ביום שני לא יצא. והגר"ח קנייבסקי נשאל שאלה זו אם חשיב כאילו הזכיר יום טוב אחר, והשיב: 'יתכן שלא יצא'. ואולי טעמו כאמור מפני שהוא משנה ממטבע שטבעו חכמים. ואם ארע כן בתפילת מעריב, הגר"א גנוחובסקי נסתפק שא"צ לחזור מפני שאין מקדשין החודש בלילה, ולכן אף שלא הזכיר ראש חודש יצא, ואף לדברי השער הציון (סי' תקפ"ד סק"ד) שמי ששכח לומר 'המלך הקדוש' בליל ראש השנה חוזר, ולא שייך הטעם שאין מקדשין החודש בלילה, דהוי 'תרת' דסתר, שאם מזכיר תפילת יום טוב, ע"כ שצריך לומר גם 'המלך הקדוש', ושלא כדעת רבי אבלי פאסולאר, אך העלה הגר"א גניחובסקי שאולי כאן שהיגיון לגבי הזכרת ראש חודש, הוי כמו שכתב ראש חודש, שאם לא הזכיר ראש חודש במעריב מודה השער הציון דלא הוי תרת' דסתר.

3 בברכת המזון כיון שאין הזכרת ראש חודש בברכת המזון מעכבת, אם כן כשאמר 'יום ראש השנה' אינו חוזר, מלבד לשיטות שהובאו בטור (סי' קפ"ב) שבשבת ראש חודש חוזר על יעלה יובא בברכת המזון כיון שחייב לאכול ביום זה מצד שבת. טעם נוסף שאין צריך לחזור בברכת המזון הוא ע"פ מה שהביא במשנה ברורה (סי' קפ"ב) בשם המגן אברהם (שם סק"ד) שאם שכח 'עלה יובא' בראש השנה אין צריך לחזור מאחר שיש פוסקים שמצווה להתענות בראש השנה, אלא שטעם זה לא שייך בסעודת הלילה שהרי כתב המשנה ברורה (סי' תקצ"א סק"ה) שבבילי ראש השנה אסור להתענות כמו בשאר יום טוב. אמנם מטעם אחר אינו חוזר משום שאין מקדשין החודש בלילה,

תרועה. לפיכך כשמזכיר את יום הזכרון הרי ראש חודש במשמע. הזכרת האחד מהן הזכרת חבירו, אבל יום הזיכרון, אינו אלא בראש חדש, וזה הוא פירוש לשון עולה לכאן ולכאן, מלשון התלמוד אנו למדין. עכ"ל. והשתא אדרבה, יש לנו לומר דאכן לא פליגי רש"י ותוספות, אך הוא לאידך גיסא, שבדווקא מה שנכלל גם ר"ה וגם ר"ח ביום הזכרון, זהו מפני שנקראו כן בתורה, אלא שהטעם שיכולים לומר זכרון אחד עולה לכאן ולכאן, זהו מפני שאין ר"ה בלא ר"ח, ולכן אין מקום לטעות בזה. [ויש לעיין לפי דברי רש"י בתשובה באופן שאמר יום הזכרון בראש חודש אחר, דיתכן שלא יצא, כי יום הזכרון קאי על גם ר"ה ואנתי אפשר לטעות בזה, ואפשר שדוק ביום ר"ה שהוא גם ר"ח, כולל יום הזכרון לתרווייהו].

2 על פי מה שנבאר לעיל הטעם שצריך לומר זכרון יום הזכרון בגלל ראש חודש, נראה דאם אירע כן ביום השני של ראש השנה יצא, כמו שכתב במשנה ברורה (סי' תקצ"א סק"ד מגלית הגרע"ק) בשם שו"ת בית יעקב מנהיג אליהו בסוף הספר) לענין תפילת מוסף כאשר אמר 'את מוסף יום' במקום 'את מוסף', שביום הראשון חוזר, וביום השני בדיעבד אינו חוזר אף שלא רמז את מוסף ראש חודש כלל, והטעם הוא משום שביום השני כיון שזה יום ב' בחודש תשרי, שהרי מעולם לא נמצא אלול מעובר, ולכן באמת מעיקר הדין אינו ראש חודש, אלא שכדי שלא יזלזל בו שאם אינו ראש חודש גם אינו ראש השנה ויקל בעשיית מלאכה לפיכך החמירו להזכיר את מוסף ר"ח כמפורש בטור (סי' תקצ"א), אבל בדיעבד אין לחייבו לחזור. אם כן הוא הדין כשלא הזכיר כלל את הזכרת 'יום הזכרון' שכוללת את ר"ח רק ראש השנה, יל שבדיעבד

ויים כיפורים נזכר כן בתורה, וכן פסח סוכות ושבוועות, אבל יום ראש השנה לא נזכר כן אלא באחד לחודש השביעי, ונזכר בשם 'זכרון תרועה', ולכן הנוסח הוא 'יום הזכרון', וממילא נראה דאם אמר 'יום ראש השנה' מעיקרא לא אמר כראוי לפי נוסח שטבעו חכמים, ואם כי יתכן שמצד ראש השנה היה אפשר לומר שיצא יד"ח, אך מצד ראש חודש מהיכי יתני שיצא יד"ח אליבא דהתוספות. ועוד שהרי מצינו ביחזקאל שנקרא יום הכיפורים דשנת היובל בשם ראש השנה, כמו שנאמר (יחזקאל מ' א) 'בעשרים וחמש שנה לגלותו בראש השנה בעשור לחדש בארבע עשרה שנה אחר אשר הוכתה העיר', ופירש רש"י: 'איזהו שנה שראש השנה שלה בעשור לחדש, הוי ואמר זה יובל וכו'. וממילא אין הכרח שראש השנה הוא ראש חודש, ומניין לנו לחדש כן בדברי התוספות. עוד יתכן, שאף בדברי רש"י בעירובין שכתב 'דכיון דראש השנה הוא היינו ראש חודש', אפשר לפירש שכוונתו דמאחר שיום ראש השנה הוא רק בראש חודש ואינו יכול להיות ביום אחר, ממילא כאשר אמר יום הזכרון, שבתורה מצינו גם בראש השנה וגם בר"ח שנקראו זכרון, אין מקום לטעות שעולה על שניהם, משא"כ בחל בשבת, וממילא הנחת בשבת ויכול שלא לחול בשבת, שיכול לחול במקום לטעות, וכן הוא באמת בדברי רש"י בשו"ת (סימן סה) וזה לשונו: אלא שבוה יש לומר שבזכרון אחד עולה ומשמע אחד עולה לו לכאן ולכאן מה שאין כן בשאר שתי קדושות, לפי שיש שבת בלא פסח, ופסח בלא שבת, לפיכך אין במשמע הזכרת האחד מהן הזכרת חבירו. אבל יום הזכרון אינו אלא בראש חודש השביעי, ויום ראש חודש זה קרוי זכרון, כדכתיב באחד לחדש יהיה לכם שבתון זכרון

1 בגמרא (עירובין מ.) אמרו שאין צריך להזכיר ראש השנה גם את ראש חודש, משום שכשאמר 'יום הזכרון' - 'זכרון אחד עולה לכאן ולכאן', ופירשו בתוספות (ד"ה זכרון) שבהזכרת יום הזכרון נכלל בו גם ראש חודש שאף הוא נקרא יום הזכרון שנאמר בו בדין תקיעת חצוצרות (מגדב"ד י"י) 'ביום שמחתכם ובמועדכם ובראש חודשיכם וגו' והוי לכם לזכרון'. וזכרון נמי כתיב והוי לכם לזכרון. אלא שברש"י חודש, וברש"י (שם ד"ה זכרון), הנוכח כסוגריים 'ובראש חודש נמי כתיב והוי לכם לזכרון'. אלא שברש"י (עירובין מ' ז') זכרון, כתב שאין זה מדברי רש"י, ואינו סובר כפירוש התוספות שהטעם שזיכרון כולל שניהם כיון שעל שניהם כתוב בתורה זכרון, דהא לקמן (שם עמוד ב' ד"ה אמר רבי יודא) כתב רש"י: 'וכן הוא בשו"ת רש"י (סי' סה) ובמחזור ויטרי (סי' סכ"א) 'דכיון דראש השנה הוא היינו ראש חודש', ונראה מדבריו שהוא סובר שכאשר מזכירים ראש השנה ממילא ראש חודש הוא ראש חודש, שהרי ראש השנה הוא בראש חודש, ולכן כתב שהתוספת ברש"י הוא מפורש התוס', [ועיין בהגהות וציונים, שתוספת זו אינה נמצאת בכל כתבי היד והדפוסים הישנים]. ולפי זה לכאורה לדעת רש"י גם ביום הראשון אם אמר יום ראש השנה יצא, שבכלל ראש השנה הוא גם ראש חודש. אמנם, אי נמצא הכי, היה מקום לומר דהתוספות נמי לא פליגי בדבר, אלא שנחתו רק לבאר דברי הגמרא דיום הזכרון נכלל בוה ראש חודש, משום דאיקרי זכרון, ואה"נ שאם היה אומר ראש השנה, הא עדיפא, דהא ראש השנה היינו ראש חודש. אך אליבא דאמת נראה שאין לומר כן, דהא הטעם שאין אומרים יום ראש חודש הוא משום דבתורה נקרא יום זה בשם 'זכרון', וכך הוא גם בכל המועדים שאומרים השם שנקרא בתורה,

אכילה. וכתב הרמ"א: ומי שברך בשעת ראייה, לא הפסיד.

ולכאורה כוונתו למה שכתב המחצית השקל (ס"ח) סק"א, ובאלף למטה שם ציין לספר מחצית השקל) לפי שכבר ראתה את הפרי קודם לכן, ולא בירכה א"כ אינה יכולה לברך עתה, ואף שפסק הרמ"א שם שאם לא בירך בראיה ראשונה, יכול לברך בראיה שנייה. מ"מ כבר הביא במגן אברהם (ס"ח) שנחלקו הפוסקים בזה, א"כ שלא להיכנס למחלוקת הפוסקים ראוי יותר שתברך על בגד חדש.

[ולכאורה מדויק מדבריו שאם אכן לא ראתה את הפרי קודם, יכולה לברך עליו ברכת שהחיינו בהדלקת הנרות, וכמו שפסק הרמ"א שם שהמברך על הראיה לא הפסיד. אלא שבתשובות והנהגות (ח"ג ס"ח) הביא לדברי המגן אברהם (ס"ח רכ"ה סק"ז) והגר"א (שם) דמי שאינו נהנה בראייתו רק באכילתו מברך באכילתו, וכתב שלפי זה בזמן הזה שאין שמחה בראיה, לא נהגו כלל לברך שהחיינו על הראיה בלי האכילה].

המנהג בברכת שהחיינו

אכן רבים נוהגים לברך תחילה המוציא ורק אחר"כ אוכלים הפרי חדש. כמבואר בספר המועדים כהלכתם (עמ' ק"ג הערה פג) ושכן הורה הגרי"ש אלישיב, וכן הוא מנהג הגר"ש וואזנר (מבית לוי ח"ד עמ' יח), והגר"י פישר (הליכות אבן ישראל פ"ה אות יט).

ויש להמליץ על מנהגינו שלא הקפידו שלא להפסיק כל כך בין ברכת שהחיינו לאכילת הפרי החדש, לפי שאינם רוצים להפסיק בין קידוש לסעודה, וכמו שכתב באלף למטה (ס"ח) תקצט הבואה דבריו לעיל) לגבי אשה המברכת שהחיינו בהדלקת נרות ומכוונת גם על הפרי, דהקידוש עצמו לא הוי הפסק כיון דאינה יכולה לאכול ללא קידוש, וכן כאן כיון דהסעודה צריכה להיות סמוכה לקידוש, א"כ אינו יכול לאכול הפרי אלא לאחר נטילת ידיים לסעודה. וכמו שכתבו הפוסקים (מטה אפרים ס"ח) תר"י בענין: 'אותן הנוהגים לטול ידיהם קדם קידוש, ולקדש בין נטילת ידיהם להמוציא, לא יאכל הפרי עד אחר שיאכל פירות רוסות המוציא'. וכ"כ במחצית השקל (שם): 'אבל המקדשים לאחר נטילה, צריך להמתין באכילת הפרי עד אחר אכילת המוציא, דאי אפשר לאכול קודם'. ומבואר בדבריהם שאין ברכת המוציא הפסק לברכת שהחיינו שנאמרה על הפרי, והוא הדין שאין נטילת ידיים וברכתה הפסק אחרי שראוי לסמוך את הקידוש לסעודה.

עוד יש לסמוך על דברי האליה רבה דמשמע מדבריו שאין ההפסקה מעכבת, ממה שכתב שתניי האשה בהדלקת נרות את הפרי שיניח אחר"כ בקידוש, וכן דייק מדבריו באלף למטה (ס"ח) תקצט סק"ה ורק שנשארו עליו בצ"ע).

גם יש להוסיף לסמוך על מה שאפשר לברך ברכת שהחיינו על הראיה, ויש פוסקים שסוברים שאף בראיה שניה יכולים עדיין לברך ברכת שהחיינו, א"כ יכולים אף עתה לברך ברכת שהחיינו על הראיה, ועוד, שכתב בשו"ת כתב סופר (אור"ח ס"ח) שכיון שבראיה זו יש לו יותר שמחה, שהרי אינו ראה את הפרי, אלא ראה שפניו אכילה, על כן יכול לברך על ראיה כזו. והובאו דבריו לגבי נידון דידן בשו"ת לבושי מרדכי (אור"ח תניינא ס"ח נד סק"א). אמנם לכתחילה אפשר שהיה עדיף שלא יראה המקדש את הפרי החדש עד הקידוש, וא"כ שפיר טפי יכול לברך לכתחילה על עצם הראיה. [ודומה לזה כתב בכף החיים (סק"ו) עיי"ש]. מה גם דאנו סוברים דאף אם אין לו פרי חדש יברך שהחיינו על עצם היום, אלא שלכתחילה מספק פוסקים לברך על בגד או פרי חדש, ויש שכתבו שגם לכתחילה אין צריך פרי חדש, כמו שהביא בבאר היטב (סק"א) בשם הארי"ז ז"ל, ובברכי יוסף. ולדבריהם ודאי שפיר יכולים להמתין

לקט יושר (עמוד 49) גם הביא מנהג זה, שכתב בשם רבי אליעזר קלוזנר שיש שנוהגות כן ושאינן מנהג זה מתקן כמו שדייק מהאור זרוע. ואכן נשים רבות נוהגות כעיקר הדין שלא לברך שהחיינו בהדלקת נרות, אלא לצאת ידי חובה בקידוש היום, ובשו"ת ציץ אליעזר (חלק יד סימן ג) האריך בנידון זה כיד ה' הטובה עליו, והעלה לדינא שכל אחת תחזיק במנהג אבותיה. **הפסק בברכת שהחיינו**

והנה כיון שברך ברכת שהחיינו ודעתו היתה על הפרי, לכאורה יש לדון שיהיה אסור להפסיק בדיבור, וצריך מיד לברך על אכילת הפרי ויאכלנו ללא שהות.

אמנם מצינו בדבר זה כמה מנהגים בתפוצות ישראל. יש שנהגו לאכול את הפרי חדש מיד אחר הקידוש קודם נטילת ידיים, ויש שנהגו תחילה לטול ידיהם ולברך המוציא ורק אחר"כ לאכול הפרי חדש, כדי שלא להפסיק בין קידוש לסעודה, שיהיה קידוש במקום סעודה, וכמו שכתב הרמ"א (ס"ח) רע"ג ס"א: וצריך לאכול במקום קידוש לאלתר, או שיהא בדעתו לאכול שם מיד.

ובמחצית השקל (ס"ח) תר"ס"א) כתב: דעתי הענינה נוטה לאכול הפרי מיד אחר הקידוש וברכת שהחיינו קודם נטילה, דהא באנו לצאת ידי האומרים דאין לברך זמן בליל שני, א"כ שהחיינו לא בא אלא בשביל הפרי, ואיך יפסיק בין שהחיינו [לאכילה] בנטילה וברכה וברכת המוציא.

וכ"כ במטה אפרים (שם ס"ח) אם מניח פרי חדש לצאת בו מספק ברכת שהחיינו, אז תכף אחר ששתה מכוס של קדוש, יברך על הפרי ברכה הראויה לה ויאכל מיד הפרי. ומבואר דעתם דיש לחוש להפסק בנטילת ידיים וברכה וברכת המוציא. [וא"כ גם לא ידבר בין ברכת שהחיינו שבקידוש לאכילת הפרי חדש].

וביאר בשו"ת לבושי מרדכי (תנינא ס"ח) נד) שאין מניעה באכילת הפרי אחר הקידוש ולא הוי הפסק בין קידוש לסעודה, כמו שכתב המגן אברהם (ס"ח) רע"ג סק"ה) דהדלקת הנר לא הוי הפסק, וכל שכן אכילת פירות. וכן נהגו הגר"י איועבאך (הליכות שלמה מועדים פ"א הערה 91) הקהילות יעקב (ארחות רבינו ח"ב, ליל ראש השנה, אות יב), האדמו"ר מערלוי (אמרי סופר ח"ב עמ' רנז) הגר"מ שטרנבוך (תשובות והנהגות ח"ג ס"ח) קסג) ועוד, ע"פ דברי האחרונים.

הפסק בברכת שהחיינו בנשים המברכות על הדלקת הנרות

ולפי זה גם הנשים המדליקות נרות ומברכות שהחיינו בהדלקה אסור להן להפסיק, ואכן כן כתב במטה אפרים (סימן תקצט ס"ט): 'הנשים מדליקות הנרות לכבוד היום ומברכות עליהם להדליק נר של יום טוב ושהחיינו, ויש להם ללוש בגד חדש קודם הדלקה ותכוין לצאת בברכת שהחיינו זו וכו'. ואם אין לה בגד חדש ותמצא לקחת פרי חדש, יש לה להדליק סמוך לקידוש ממש כדי שתאכל אחר כך הפרי מיד'.

וכ"כ באלף למטה (ס"ח) תקפ"א סק"ג) שאין ברכת שהחיינו אלא על אכילה או ראייה, והרי אסור לאכול עד קידוש, ולכן תברך על הנרות ממש סמוך לקידוש ממש, וכתב שעדיף יותר שתברך על בגד חדש. [אבל הקידוש עצמו אינו נחשב הפסק, לפי שאינה יכולה לאכול קודם קידוש (אלף למטה ס"ח) תקצט סק"ה)].

אמנם באלף למטה לא ביאר דבריו מפני מה אינה יכולה לברך על הראיה, והרי מצינו בעיקרא דדינא דברכת שהחיינו שכתב השו"ע (אור"ח ס"ח) רכ"ה ס"א: שצריך לברך על ראיית פרי חדש, אלא שהוסיף שלא לברך עד שעת אכילה. וז"ל: הוראה פרי חדש מתחדש משנה לשנה, מברך שהחיינו, ואפילו רואהו ביד חבירו או על האילן, ונהגו שלא לברך עד שעת

אולם מהרי"ל יצא לחלוק שאין ראוי להניח מידו את כוס שברכו עליו את כל הקידוש, ולתפוס בכוס אחרת כדי לברך עליו את ברכת שהחיינו, שיש בזה משום ביזוי כוס הקידוש, ועוד שלדעתו אין כל כך הכרח להחזיק בידיו את הדבר חדש בשעת ברכת שהחיינו, ודי במה שנותן עיינו בשעת הברכה בדבר החדש, ולכן כתב שיניח את הדבר חדש לפניו. המהרי"ל לשיטתו, הזכיר מיד שניתן לקחת גם פרי חדש, שהרי כל העניין לקחת יין חדש הוא כדי לאחוז בו בקידוש בשעת ברכת שהחיינו, והרי לשיטתו בלאו הכי אין להניח את כוס הקידוש. עוד כתב מהרי"ל, שאם ירצה להשאיר את כוס הקידוש בידו הימנית, ולהחזיק בידו השמאלית את כוס ברכת שהחיינו גם זה טוב, שהרי אינו מניח את כוס הקידוש מידו, ואין כאן ביזוי המצווה.

במהרי"ל (שם) הביא שכהרעתו שדי במה שהדבר חדש רק עומד לפניו ומכוון עליו, כן כתב הרא"ש (ראש השנה פרק ד סימן יד) בשם רבינו משולם בר קלונימוס שיניח פרי חדש לפניו ויכוון גם עליו בשעת ברכת שהחיינו, ושכן נהג להורות מהר"ם מרוטנבורג, ועוד כתב לחזק הכרעתו, לפי שעיקר ההלכה שיש לברך שהחיינו גם על היום בלבד, ולכן אם אין לו דבר חדש להוציא עצמו מידו ספק גם כן מברכים שהחיינו על היום, וא"כ אין לחוש כל כך על מה שאינו מחזיק ממש בידיו את הדבר חדש, שהרי בלאו הכי מעיקר הדין ראוי לברך שהחיינו גם על הזמן בלבד.

המנהג לברך שהחיינו על פרי חדש

בטור (ס"ח) תר"ב) ובשו"ע (שם סעי' ב) הזכירו את הכרעת מהר"ם מרוטנבורג והרא"ש לקחת פרי או בגד חדש, ולכוון גם עליו בברכת שהחיינו, וכלל לא הזכירו צד לברך על יין חדש, כי סברו כדעת מהרי"ל שאין צריכים להחזיק את הדבר חדש בשעת הברכה, וכן בזמנינו המנהג לומר את ברכת שהחיינו בתוך קידוש היום על כוס הקידוש, ורק לכוון גם על הפרי חדש.

ברכת שהחיינו בנשים המדליקות נרות יו"ט

כתב באליה רבה (שם סק"ג): והוא הדין נשים בשעת ברכת הדלקה, תלבש בגד חדש או תניח לפניך את הפרי החדש שיניח אחר כך בעלה בקידוש. ובשערי תשובה (שם) ביאר: שאין כוונת האליה רבה שבדווקא ישתמשו הבעל והאשה באותו פרי, אלא הוא הדין וכל שכן שמועיל אם הבעל יקח אחר"כ פרי אחר חדש לקידוש. [רק שאז על האשה לזכור שהיא צריכה לאכול מהפרי שהיא ברכה עליו ברכת שהחיינו]. וכן פסק המשנה ברורה (ס"ק ד).

ובעיקר הדבר עולה מדבריו שנהגו הנשים לברך ברכת הזמן על הדלקת הנרות, ובשאלת יעב"ץ (ח"א ס"ח) קז) נשאל מניין מקור מנהג זה, וכתב שלכאורה אין זה מעיקרא דדינא, ואדרבה מדברי הפוסקים בכמה מקומות אין נראה כן, והרי בגמרא (סוכה מו.) מבואר שרב כהנא סידר שברכות שהחיינו על סוכה תאמר על הכוס, אלא שנהגו כן בפני גדולים ולא מיחו בידם, לכן אין לעקור את המנהג. וכן העיר החיד"א בספרו יוסף אומץ (ח"א ס"ח) תשצח) ושוב בספרו ברכי יוסף (ס"ח) רס"ג דין א) הביא לדברי היעב"ץ, וכן הביאו דבריו בגליון רעק"א (שם סעי' ה) שערי תשובה (שם סק"י) ובמשנה ברורה (שם ס"ק כג).

ובהגדה של פסח 'מרבה לספר' (בקידוש ליל הסדר) כתב בשם אביו ה'קרוב נתנאל', שלא מיחו בידן כדי לעשות להן נחת רוח בברכה זו. ובאמת שכבר מצאנו מנהג זה בספר מנהגים דק"ק וורמיישא (ס"ח) מו) שהביא כדבר פשוט למנהג שהנשים מברכות שהחיינו על הנרות. ותלמיד תרומת הדשן בספרו

אנשים שזהרו בסעודה זו והיו בסכנות גדולות ובצרה גדולה, ובשביל שקיימו הסעודה הקדושה הלזו, ניצלו על ידי זה מכל פגעין בישין על ידי דוד מלכנו בעצמו, כי יש לו נחת רוח גדול בקיום סעודתו הקדושה כידוע.

מסופר על הרבנית אשת הגר"א זי"ע שקבלה על עצמה להתענות הפסקה, ותיכף אחר הבדלה הלכה לישון. ושכשנודע הדבר להגר"א, אמר לה שכל ההפסקות עדיין לא יתוקן הפסד סעודת מלווה מלכא אחת, ומיד קמה ואכלה. וכן כתב בספר כף החיים (פלאגי סימן לא סעיף סא) ז"ל: איתא בזוה"ק מי שאינו מקיים סעודה רביעית נחשב לו כאילו לא קיים סעודה שלישית, וא"כ אפילו כשעושה שמונים וארבע תעניות או הפסקה גדולה, יזהר שלא יבטל סעודה רביעית.

וכתב הבית יוסף (סימן ש): ובסידורים מפרש אבר באדם ונסכיו שמו ואינו נהנה מאכילה אלא במוצאי שבת. ובמשנה ברורה (שם סק"ב) כתב ז"ל: ואמרו הקדמונים דאבר אחד יש באדם ונסכיו שמו, וזה האבר נשאר קיים בקבר עד עת התחיה, ואפילו אחר שנרקבו בו כל העצמות, וזה האבר אינו נהנה משום אכילה כי אם מסעודת מלווה מלכא, וממנה יבנה הקב"ה את גופו של האדם בתחיית המתים, כמו שאיתא בזוהר הקדוש (פנחס רכב). שבזמן תחיית המתים יקח הקב"ה עצם זו ויתיק אותה כחלב ויקפאנה כגבינה, ויעלה עליה עור ובשר ועצמות וגידים וממנה יקום האדם בתחיית המתים.

והנה נחלקו הראשונים אם סעודה זו היא בגדר חובה או רשות, ברבנו ירוחם (ספר אדם נתיב יב, ב) משמע שהיא בגדר חובה שכתב: חייב אדם לקבוע סעודתו במוצאי שבת, וכן נקט בחיי אדם שכתב (כלל ח סקליו"ו) שזהו "חיוב גמור". אמנם הריטב"א (שבת קט). כתב שאין זה חובה וכן היא דעת הרב"ז (מתנות עניים פרק ט הלכה ג).

ולדינו הסכמת הפוסקים שסעודה זו אינה חובה כמו שכתב בשולחן ערוך הרב (שם ס"א): שסעודה זו אינה חובה כל כך אלא מצוה מן המובחר בלבד. וכן מפורש להדיא במשנה ברורה שכתב (שם ס"ב ב) ז"ל: ודע, דמכל מקום סעודה זו אינה חובה עליו כמו השלש סעודות של שבת, דשם אסמכוהו אקרא וזה רק מצוה בעלמא, ונפקא מינה היכא דאי אפשר לו לקיים כלום עכ"ל. והוסיף בשער הציון (שם סק"ט) דהוא הדיו היכא שיש לו בשר או דגים בצמצום, מוטב שיפאר בהם שלש סעודות של שבת.

וכתבו הפוסקים כי מצוה מן המובחר לקיים סעודת מלווה מלכא דוקא בפת (משנ"ב שם סק"א), ובתשובות והנהגות (ח"ב סימן כה) כתב בשם החזון איש שמי שאינו אוכל כזית פת במוצאי שבת הרי הוא יתחרט על זה בעלמא דקשט.

ומכל מקום כתבו (זכר דוד מאמר שלישי פרק יב, במשנ"ב שם ועוד), שאם קשה עליו הדבר ישתדל לקיים אותה ולאכול בה מיני מזונות, ואם גם זה קשה עליו יאכל מיני פירות לכבוד סעודה זו. ובסידור בית יעקב (לרבי יעקב עמדין) כתב שמי שמזוג חלש וקשה עליו האכילה, שישתדל לשתות משקה חם לשם מלווה מלכא.

העולה לדינא:

א. נחלקו הראשונים אם סעודת מלווה מלכא היא סעודת חובה או רשות, והסכמת הפוסקים שהיא רשות, ומכל מקום צריך להיזהר בה מאוד, וגדולה חשיבותה להשפיע על האדם בזה ובבא. ב. לרוב הפוסקים יש ליטול ידינו על פת. ג. מצווה לבשל בשר לכבוד הסעודה. ד. יש להכין מאכלים חדשים ולא להסתפק בשאריות השבת. ה. גם אם לא אוכל הרבה מצווה לסדר שולחנו לסעודה במפה ומראה וכלים נאים. ו. לדעת המחבר יש לאכול לכל הפחות כזית. ויש המקלים במקום הדחק, שאפשר לצאת יד"ח גם במזונות, או אפילו בשתיית מלוגמא.

מדי שבוע במוצאי שבת, לאחר שעיגל את השבת בכל מיני מטעמים, מתקשה ראובן להתיישב שוב לסעודת מלווה מלכא, והוא שואל, האם ניתן להקל בסעודה זו, ואם מספיק שיאכל קצת מיני מזונות או פירות, או שמא יש ליטול ידיים לסעודת פת דווקא?
תשובה: מתנה יקרה נתן לנו הקב"ה ושבת שמה, ולגודל חביבותה אנו נוהגים בה כבוד ויקר אף בצאתה ועורכים סעודת מלווה מלכא הנקראת גם "סעודת דוד מלכא ושבתא". וכך איתא בגמרא (שבת קט): אמר רבי חנינא לעולם יסדר אדם שולחנו במוצאי שבת אף על פי שאינו נצרך אלא לכזית ע"כ. וכן פסקו להלכה בר"ף (שבת מד) ובר"א (שבת פרק טז סימן ה) וכן פסק הרמב"ם (שבת פרק ל הלכה ה).

ובשולחן ערוך קבע להלכה זו סימן בפני עצמו (סימן ש ס"א) וכתב "לעולם יסדר אדם שולחנו במוצאי שבת כדי ללוות את השבת". ועשה כן בכדי להדגיש את חשיבותה של סעודה זו בעיני הבריות ספר טעמי המנהגים (ח"ג דף מח).

בספר איילה שלוחה (עמוד קנח) הביא בשם הרה"ק מהר"י מרוזין זי"ע שאמר כי השולחן ערוך בחלק אורח חיים כתב שני סימנים, ובכל אחד מהם סעיף אחד בלבד, והם: א. סימן ש דיני סעודה רביעית. ב. סימן תיש דיני סעודת ראש חודש. ועל זה יש לומר בדרך צחות את הפסוק (מלכים א' יח, כא) 'עד מתי אתם פוסחים על שני הסעיפים', דהיינו שבני האדם מזלזלים בשני סעיפים אלו ואין נזהרים בסעודה רביעית ובסעודת ראש חודש.

מקום נכבד תופסת סעודה זו במשנת חז"ל ובמשנת רבותינו גדולי החסידות נבגע"ל. רבים מגדולי החסידות נהגו לשבת בסילודין עם צאן מרעיתם בסעודה זו ולספר סיפורי צדיקים ברוב עם, ביניהם הרה"ק רבי שלמה מבאבוב זי"ע שאף לעת זקנותו היה מסב בראש קהל עדתו בסעודת מלווה מלכא ומספר סיפורי צדיקים ושירות ותשבחות, ועוד רבים מהצדיקים. ובשערי תשובה (סימן ש סק"א והובא בכף החיים סק"ב) בשם תלמידי האר"י שהנפש יתירה אין הולכת לגמרי עד אחר סעודת מוצאי שבת, לכן אין ראוי להתעסק במלאכה שאינה אוכל נפש עד אחר סעודת מוצאי שבת. ובערוך השולחן (שם ס"ג) כתב "רבים אין נזהרין בסעודה זו, והמקיימה שכרו מרובה, וכל יראי אלוקים מתאמצים לקיימה".

כדי להמחיש את גודל החשיבות לסעודה זו אפילו עוד בזמן התנאים הק' מובא בגמרא (שבת קט). על רב אבהו שערך סעודת מלווה מלכא והכין לכבודה "עיגאל תלתא", כלומר עגל בריא וטוב, ואכל בסעודה כליה מן העגל המובחר. וכאשר רב אבימי בנו גדל הציע לאביו שבמקום להכין במיוחד עגל מובחר לסעודת מלווה מלכא ישאיר חתיכה ממאכלי השבת ולא יכינו עגל חדש במיוחד, עשה כן רב אבהו אולם לא אתאי בידה כי אריה אכל את הכלה שהשאירו משבת, ושוב חזרו והכינו במיוחד עגל מובחר למלווה מלכא. ובפרי מגדים כתב שראיה מכאן שמצווה לבשל בשר אם יש לו, וכך פסק להלכה שו"ע הרב. והמהרש"א כתב "אין זה מכבוד הסעודה לאכול משיירי המאכלים של סעודת שבת אלא צריך להכין דבר חדש לסעודה זו".

יסוד נוסף שאפשר ללמוד מעובדה זו הוא שלמרות שאכל רק כליה אחד, כל דבר להכין את הסעודה כשולחן ערוך ומכובד לכי דבר, גם אם שבע מסעודות שבת, ויסדר שולחנו בפריסת מפה על השולחן ושאר מינים הנהוגים אצלו, וגם אם לא יאכל הרבה אבל "יעשה זאת דרך קביעת סעודה ויפרוס מפה על השולחן". וכדאי להביא את דברי הכף החיים (ס' ש סק"ד) בשם אורחות יושר שאף אם הוא שבע ונפשו קצה באכילה ושתיה מכל מקום ידחוק את עצמו, ובוה יצל שלא יצטרך לאכול מאכלים ומשקים מי המרים לרפואה. ובספר שולחן הטהור (א"ת א) כתב ז"ל: וכמה

עד אחר ברכת המוציא. וז"ל האריז"ל (שער הכוונות הקדמה לדרושי ראש השנה): בליל ה' של ראש השנה צריך לברך ברכת שהחיינו בקידוש של הלילה, ואין צורך לחפש אחר פרי חדש כלל. עכ"ל. וא"כ הנהוגים בכל דבר כהאריז"ל בוודאי יכולים לסמוך גם בה.

ובשמירת שבת כהלכתה (פרק מז סעי' מד) כתב דמאחר שאם אוכל שיעור או שאכל פרי שלם וכגון ענב או גרעין אחד של רימון מתחייב בברכה אחרונה (שו"ע או"ח סי' רי ס"א), יש חשש לברכה לבטלה, שהרי תיכף נוטל את ידיו ויכול לכלול הכל בברכת המזון, ולכן עדיף להיזהר לאכול את הפרי חדש רק בתוך הסעודה אחרי ברכת המוציא, אמנם בתשובות והנהגות (ח"ב סי' רסו) כתב שלנוהגים לאכול סימנים גם בליל שני של ראש השנה אין לחוש, שהרי את שאר הפירות יאכל רק לאחר ברכת המוציא, והלכה בידינו שאם אוכל פירות גם בתוך הסעודה, פוטר אותם בברכה הראשונה שקודם הסעודה, ואז גם אין צורך לברך ברכה אחרונה על הפירות שאכל קודם הסעודה ונפטר עליהם בברכת המזון שעל הסעודה, וכמבואר במשנה ברורה (סי' קעו סק"ב).

ולמעשה כל אחד יעשה כמנהגו, ומ"מ לא יפסיק בין קידוש לאכילת הפרי, ואם נוטל ידיו לפני אכילת הפרי חדש, ימנה ויזכר שלא להפסיק הרבה. וכל שלא הפסיק בדברים אחרים, אלא היה עסוק בענייני הסעודה, אינו חשוב הפסק, וכדרך שנוטלים ידים לסעודה אחר קידוש, דלא חשיב הפסק כל שלא היה עסוק במילי אחריו.

האם יאכל קודם את התמר או הרימון

רבים נוהגים לברך את ברכת שהחיינו על הרימון שדרכו להתחדש בתקופת חודש אלול, ולכן הם מקפידים שלא לאכול רימון לסימן טוב ביום הראשון של ראש השנה, ושומרים אותו לשהחיינו ליום השני. ומהם רבים שעושים את כל הסימנים גם ביום השני של ראש השנה, ואחד מן הסימנים הוא פרי התמר, ומעתה הרי מצד דיני קדימה בברכות יש להקדים את פרי התמר לרימון, שהרי שניהם משבעת המינים והלכה בידינו (שו"ע או"ח סי' ריא ס"ד) שהקודם 'לארץ' קודם בברכה, והתמר קודם 'לארץ'. ואם כן נמצא שיש עיכוב נוסף בין ברכת שהחיינו שנעשתה על הרימון ובין האכילה שלו בפועל, והאמרי סופר מערלוי (ח"ב עמ' רנח) אכן הקפיד שלא להביא את התמר לשולחן כדי להקדים את אכילת הרימון, ואפשר שהקפדה זו היא דווקא לפי הנהגתו שאכל את פרי השהחיינו מיד לאחר הקידוש, אבל לפי המנהג שאוכלים את פרי השהחיינו רק אחרי ברכת המוציא, ונמצא בלאו הכי יש הפסקה גדולה בין ברכת שהחיינו ובין אכילת הרימון, שוב אין צריכים להקפיד כל כך, ויכול להקדים את התמר שקודם 'לארץ', ואין זה כל כך הפסק אחרי שאוכל כסדר הקדימה בברכות, וצ"ע לדינא.

להלכה:

א. מנהג ישראל בליל שני של ראש השנה לכוון בברכת שהחיינו על פרי חדש או בגד חדש, מפני הספק אם שני ימי ראש השנה הם יום אחד ארוך ואין לברך שהחיינו על היום השני, או שזהו מפני 'ספיקא דיומא' ועל כן יש לברך שהחיינו על היום. ב. עיקר הכרעת הפוסקים שיש לברך שהחיינו על היום השני, ולכן פסקו שגם אם אין לו פרי או בגד חדש, יברך שהחיינו על היום. ג. מצאנו מנהגים חלוקים בדברי הראשונים על מה ברכו את ברכת שהחיינו, ויש שהעדיפו לברך על פרי חדש וזאת כדי לאחוז בשעת הברכה את הדבר החדש, אמנם המנהג לברך על פרי אף שאינו אוחזו בידו, ודי במה שהפרי עומד לפניו בשעת הברכה ונותן בו עיניו. ד. לגבי הזמן לאכול את הפרי, מצאנו שנחלקו הפוסקים, מפני שמצד אחד יש לאכול מיד לאחר הקידוש כדי להסמיך את אכילת הפרי לברכה בלי הפסק, מאידך יש שכתבו שאין לעשות הפסק בין הקידוש לסעודה ואכילת הפרי הרי זה הפסק, וכל אחד יעשה כמנהגו.

אכילת סימנים בראש השנה

לברר מנהג אכילת הסימנים בליל ראש השנה, מהו מקור המנהג החשוב, ומדוע דווקא מינים אלו נהגו לאכול, והאם כל מיני המאכלים כבד מקורם בגמרא, או שנוספו לאחר מכן:

תשובה: המקור למנהג לאכול מאכלים לסימן טוב בראש השנה הוא מדברי הגמרא במסכת הוריות (יב): 'אמר רבי אמי האי מאן דבעי לידע אי מסיק שתייה אי לא ניתלי שרגא בעשרה יומי דבין ראש השנה ליום הכפורים בביתא דלא נשיב זיקא, אי משיך נהוריה נידע דמסיק שתייה. ומאן דבעי למיעבד בעיסקא ובעי למידע אי מצלח אי לא מצלח לירבי תרגולא אי שמין ושפר מצלח. האי מאן דבעי למיפק (לאורחא) ובעי למידע אי חזר ואתי לביתא אי לא ניקום בביתא דחבארא אי חזי בבואה דבבואה לידע דהדר ואתי לביתא ולא מלתא היא דלמא חלשא דעתיה ומיתרע מזליה. אמר אביי השתא דאמרת סימנא מילתא היא (לעולם) יהא רגיל למיחוי בריש שתא קרא ורוביא כרתי וסילקא ותמר"י.

וכן מצינו בגמרא במסכת כריתות (י): 'יהא רגיל איניש למיכל ריש שתא קרא ורוביא כרתי סילקא ותמר"י' (כריתות י' ע"א). הנה גירסת הגמרא בהוריות: 'לעולם יהא אדם רגיל למיחוי בריש שתא וכו', וכ"כ הערוך ערך "קרא", ומלשון זה משמע דאין צריך לאכול מינים אלה אלא לראותן. אך בכריתות הגירסא 'לעולם יהא אדם רגיל למיכל', וכך כתב הטור בסימן תקפ"ג, ומלשון זה מבואר שצריך לאכול.

וכבר כתב הכף החיים (שם ס"ק ו') דנפקא מינה בזה דאף מי שאינו יכול לאכול מינים אלה משום חשש תולעים או משום שקשה לו, מכל מקום ראוי לראותם. ומאידך נראה, דאף סומא שאינו יכול לראותן ראוי לאכול, דתרווייהו איתנהו בכלל הסגולה.

ובכל עיקר הסימן במינים אלה, כתב רש"י (הוריות שם) דמינים אלה גדלים מהר וסימנא מילתא שנפרה ונרבה, ובכריתות (שם) הוסיף בזה, דיש ממינים אלה שהם מתוקים, וסימנא מילתא שהקב"ה יחדש עלינו שנה טובה ומתוקה, ע"ש.

ובגמרא לא מצינו אמירת דברים כלשהו בסימנים אלה, אלא סגולתן בעצם הראיה או האכילה כמבואר, אך הטור הביא שמנהג לומר יהי רצון על כל אחד ואחד מן המינים לפי משמעות שמו של המין, על הרוביא אומרים יהי רצון שירבו זכויותינו, ועל הכרתי שכתבו שונאיו וכו', וכ"ה בשולחן ערוך (שם), ומקורו מתשובת הגאונים שהביא המורדכי בריש יומא (סימן תשכג). ועוד יש להעיר בזה דבטור ושולחן ערוך לא הזכירו בלשון יה"ר שם ה', אך כל האחרונים כתבו שהמנהג לומר בשם, וכך מבואר באבודרהם ובכל בו, וכ"ה במטה אפרים שם ס"ב ובמשנה ברורה ס"ק ב' ע"ש.

ונחלקו עוד בזה מתי נוהגין בסימנים אלה. בלקט ישר כתב דסגולה זו נוהגת רק עשרת ימי תשובה. בשער התשובה (ס"א) הביא מאלהיו רבה ומחזיק ברכה דיש לנהוג גם בליל שני של ראש השנה וכך נהגו החתם סופר ותלמידו הגדול מהר"ם א"ש. וגם במטה אפרים כתב דיש לנהוג כן גם ביום שני של ראש השנה ולא רק בליל ר"ה, אך כתב דאין נוהגין כן במדינתנו. והבני יששכר לחדש תשרי מאמר ב' אות י"א כתב דרך "בריש שתא" יש לנהוג כן, דיינו בליל א' של ראש השנה, וכך כתב האשל אברהם (סימן תקפ"ג, ע"ש). אך לא ידעתי מה דיוק מ"ריש שתא" הלא ריש שתא ראש השנה הוא.

ומלבד מה שמבואר בגמרא המינים הנ"ל כתב הרמ"א (שם) עוד שני מנהגים. לאכול תפוח בדבש, לסימן שהקב"ה יחדש עלינו שנה טובה, ומקורו באבודרהם, ולאכול רימון לסימן שירבו זכויותינו כרימון, ומקורו במרדכי, ע"ש. והוסיף המגן אברהם שיש לאכול דגים, לסימן שנפרה ונרבה כדגים.

אמנם המגן אברהם (סימן תקצ"ד ס"א) הביא בשם הב"ח, שהמהרש"ל נהג שלא לאכול דגים בראש השנה כדי למעט בתאוה משום שדגים היו חביבים עליו. והחיד"א במח"ב כתב עוד טעם שלא לאכול דגים בר"ה משום שבספר נחמיה (י"ג ט"ז) כתיב "והצרים ישבו בה מביאים דאג וכל מכל ומוכרים בשבת לבני יהודה בירושלים" הרי שמצינו שכתוב דאג במקום דג ויש בזה סימן רע מלשון דאגה, ע"ש. והרי זה דומה למש"כ הרמ"א שם שנוהגין שלא לאכול אגוזים בר"ה משום דאגוז בגימטריא חטא, ע"ש. הרי לן שני מנהגים להמנע מאכילת דבר שיש בו סימן רע, וגם לזה אמרו סימנא מילתא.

עוד כתב שם במגן אברהם שיש להוסיף מאכלים שונים שיש בהם סימנא טבא בכל לשון ולשון. הרי לן שמנהגים רבים נתוספו על אלה שקבעו חז"ל משום דסימנא מילתא כמבואר. אולם מנהגים רבים נתוספו על אלה שקבעו חז"ל והכל משום דסימנא מילתא כמבואר.

העולה לדינא:

מנהג אכילת הסימנים בליל ראש השנה מקורו קדום זה מהגמרא, וטעם אכילת מינים אלו דווקא הוא מפני שמינים אלו גדלים מהר וסימנא מילתא שנפרה ונרבה, ועוד שמינים אלה מתוקים, וסימנא מילתא שהקב"ה יחדש עלינו שנה טובה ומתוקה, ומנהגים רבים נתוספו על אלה שקבעו חז"ל והכל משום דסימנא מילתא כמבואר.

שהתורה הכשירה לסכך בפסולת גורן ויקב ואין צורך לעשות פעולות שלא יכנסו גשמים ודי בצורת עראי, וא"כ הוא הדין שאינו חייב לתקן חימום חשמלי לדירת עראי, שאין הדרך לסדר כן לדירת עראי לבד.

ולפי זה, מוסיף במועדים וזמנים (שם) שאם נמצא מערכת חשמל בסמוך לסוכה שיכול להכניס המחמם בנקל באופן שאפילו בדירת עראי היה מכניס כה"ג, שוב אין יסוד לפוטרו מלעשות כן בסוכה. ומסיק: ודבר זה עדיין צ"ב, ולהעיר לבד באתי. עכ"ד. ולגבי מזגן קירור, הרי המציאות היא בזמננו היום, שמזגן הוא צורך חיוני מאוד ולהרבה אנשים יש תלות בזה כמו חמצן לנשימה, ומהאי טעמא מתירים הרבה פוסקים בימים החמים באמירה לנכרי בשבת להפעיל מזגן במקום הצורך.

ומה שיש מביאים ראייה לפטור להתקין מזגן מדברי השו"ת מהר"ח אור זרוע (ס"ק קצד) שכתב וז"ל: התורה לא חייבה לעשות סוכה כמין בית להציל מן הגשמים ומן החמה, ולרוחב כל בני החופה, ושיהא נוח לחולה לישן כמו בבית, שהרי 'מגרנן ומימקב' כתיב דהיינו פסולת גורן ויקב, ובאלו אי אפשר לסכך להציל מן הגשמים. לכאורה אין זו הוכחה מוכרחת, כי חתן ובני החופה וכן חולה, הם צורך מיוחד, וגם דירה שאינה ראויה לבני חופה ולחולה עדיין נחשבת דירה, וכי כל בית מתאים לאולם ולבית הבראה. ומה שאין הסוכה מצלת מן הגשמים שבזה אין שום בית רגיל שיש דבר זה, אכן זהו לימוד מיוחד שהתורה הכתירה, ואין הכרח ללמוד מכל היתר לעניינו, כי אין הגשמים תדירים בכל שעה אלא שמזדמן מזמן לזמן, משא"כ מיזוג אויר חם הוא בכל רגע. וכן מה שכתב האו"ז שם שא"צ להציל מן החמה, יתכן כוונתו על שעה מסוימת שמזדמן תגבורת החום והיא כמו הגשמים שמזדמן לעיתים, אבל חום תמידי אינו בכלל זה כי א"א לדור בה כלל.

פטור המצטער

גם את"ל שאין לחשוש לכל הנ"ל ונאמר שסוכה בלי מיזוג נחשבת לדירה ראויה עכ"פ לעראי וכשירה, מ"מ הלא עכ"פ בזמן שמצטער מן החום בעת הישיבה בסוכה, פטור הוא מדין המצטער פטור מן הסוכה (מש"ב ס' תרלט סק"א), ואם עכ"ז מחמיר וישוב בסוכה כשהוא מצטער הרי נקרא הדיוט (רמ"א שם ס', מש"ב סק"ז), ואם מברך 'לישב בסוכה' הרי ברכתו לבטלה (מש"ב סק"ה), ובביתאור הלכה (ס' תרמ ס"ד ד"ה מפני) כתב דיש ליתור בזמן הקור שיהא לבוש בגדים חמים כשסועד בסוכה כדי שלא יהיה מצטער מחמת הקור ויהיה חשש ברכה לבטלה.

אמנם גדר הפטור במצטער מחמת החום הוא, שחם כ"כ שאם היה לו חם כן בתוך ביתו היה עוזב את ביתו והולך למקום אחר (רמ"א ס' תרלט ס"ה, שו"ע הרב ס' ת"ס וסכ"א).

לדאוג קודם החג שלא יצטער

יש לחקור האם מחויב האדם לדאוג קודם החג לבנות את הסוכה באופן שלא יהיה בכלל מצטער בתוך החג ויפטר מסוכה.

ומצינו בפוסקים בכמה מקומות שלא הטריחו את האדם טורח גדול כדי לקיים מצוות סוכה בלא צער (ע"י רמ"א ס' תרמ ס"ד ומש"ב סק"ג, ס' תרלט מג"א סק"ג, מש"ב סק"ט וסכ"מ). אמנם בפשטות כל זה אינו אלא בתוך החג, שלא הטריחו מחמת שמחת החג, וגם משום דאין 'תשובה כעין תדור', אבל קודם החג יתכן שמחויב האדם לטרוח גם לזה כדי שלא יהיה מצטער בחג.

לברר האם יש חובה לדאוג מראש ולהתקין מזגן בסוכה לפני החג, כדי שנוכל לקיים המצוה כתיקונה באכילה ושינה כדבעי ולא להיפטר מדין 'מצטער' מאחר שפעמים וחם מאוד בסוכה, או שמא אין חובה עד כדי כך לטרוח ולהוציא הוצאות כאלו עבור זה.

תשובה: כתב הרמ"א (ס' תר"מ ס"ד) שאם עשה הסוכה מתחלה במקום שמצטער באכילה או בשתייה או בשינה, אינו יוצא באותה סוכה כלל, אפי' בדברים שלא מצטער בהם, דלא הויא כעין דירה שיוכל לעשות שם כל צרכיו. ע"כ. וביתר שאת בשו"ע הרב (שם ס"ו) וזה לשונו: 'שכל סוכה שאינו יכול לאכול ולשתות ולטייל ולישן בה בנחת בלא שום צער, אינה נקראת דירה כלל, לפי שאינו דומה לביתו שיוכל לעשות שם כל צרכו בנחת', עכ"ל. עוד מבואר בפרי מגדים (מש"ב שם סק"ה) דלא מהני מה שיחליט האדם שמוכן לסבול הצער. ולפי"ז לכאורה בימים חמים הסוכה פסולה בלי מיזוג אם אי אפשר לאכול ולישן שם בנוח.

סוכה שאינה ראויה לדבר אחר

עוד נתחדש ברמ"א שם, שאם הסוכה אינה ראויה לאכילה וכדו', אינו יוצא יד"ח גם בשינה, וכן להיפך. ולפי"ז הגם שבבילת שיש אויר צח יוכל לישון בלי מיזוג, מ"מ אינו יוצא יד"ח גם בשינה אם ביום אינו יכול לאכול שם בצהריים מחמת חום היום.

אמנם המחמת ברורה (שם סק"כ) מביא כמה אחרונים החולקים על הרמ"א, ובביתאור הלכה (ד"ה דמתיירא) מצרף דעתם, מ"מ כתב בשער הציון (סק"ה) שיש ליתור מאד בזה, כי כמה אחרונים העתיקו את דברי הרמ"א להלכה.

עוד מצינו בפוסקים כמה אופנים שהסוכה כשירה גם אם אינה ראויה לדבר אחד כדלהלן: אם אין דרך האנשים להצטער מה ורק אדם זה מעונן (שערי ציון תרמ סקמ"א ע"י ר"י). ויותר מזה מבואר בשו"ת זרע אמת (ח"א סי' צא) לגבי השינה במקומות הקרים שכשירה כיון שראויה לכמה בני אדם שאינם חלושי הטבע כ"כ להצטער לישן במקומות הקרים, ועפ"י זה יש סברה להקל בענינו כיון שיש אנשים שיכולים לסבול בלי מזגן. אם המקום ראוי אלא שהאדם מצטער קצת (מגן אברהם ס' תרלט סק"ה, ע"ז י"ל גם במש"ב ס' תרמ סק"ז), ולפי"ז לגבי מזגן ג"כ צריך להיות במצב שאינו ראוי ממש ולא שמצטער בלבד. אם אי אפשר בענין אחר וממילא מקרי שם כעין תדור (מש"ב תרמ סק"ה לגבי השינה במקומות הקרים). מקרי ראוי לשינה אם היה לו כרים וכסתות כראוי (שם) וסברות אלו אפשר לומר גם לגבי מזגן בעת החום.

אין חיוב לטרוח להכניס תנור חימום

יש ללמוד בנידון דידן מהא שדנו הפוסקים לגבי מקומות הקרים שאי אפשר לישון שם מחמת זה, האם יש חיוב להכניס תנור חימום לסוכה.

בפרי מגדים (משבצות זהב ס' תרלט ס"ק ג') כתב: 'ואשרי מי שיש לו סוכה מיוחדת עם התנור ויוכל ללמוד שם ולישן כדרך שעושה בדירה'. וכן בביכורי יעקב (ס' תרמ סק"ט) כתב שאם אפשר בלי טורח יש להכניס תנור המחמם. וכן מבאר בהליכות שלמה (פ"ט דבר הלכה סעיף לו) שאין חיוב מדינא להכניס תנור לסוכה, ענין שם. [ובספר הסוכה (פרק לא הערה 4) מביא שחפץ חיים והגר"ח הכניסו תנור חימום בסוכה].

ומבאר במועדים וזמנים (ח"ח השמטות לח"ב ס' קז) הטעם שאינו חיוב מדינא, משום

ובפרט לפי מה שנתבאר לעיל שאינו נחשבת דירה בלי מזגן, א"כ הו' חלק בלתי נפרד מעצם בניית הסוכה שבזה בודאי מחויב האדם לטרוח לבנות, וכמ"ש משנה ברורה (סי' תרמ"ט כד) וז"ל: 'אבל פשיטא אפילו מי שאין לו מקום בחצירו לבנות לו סוכה, שצריך להמציא לו מקום לבנות לו סוכה ואז שם ביתו, כדרך שגם כל השנה רגילים לפנות מבית לבית ואז שם ביתו' עכ"ל.

אמנם יש לעיין בגמ' (סוכה כו.) לגבי שומרי גנות ופרדסים שלא הטריחו אותו להביא מטותיו וכלי תשמישו ומצעותיו אל הסוכה עיין שם, ובמגן אברהם (סי' תרל"ט ס"ג) מביא ראיה מגמ' זו דפטור לטרוח להביא צרכיו לסוכה, עיין שם. ויש לעיין אם הפטור הוא בתוך החג או אפי' קודם החג.

ובשו"ע הרב (סי' תרל"ט ס"ח) וביאור הלכה (סי' תרמ"ד ד"ה מפני) כתבו, דבמקומות הקרים אם יש לו מקום בסוכה להניח שם הכרים וכסות לכל ימי החג, אינו פטור מסוכה מחמת הטעם דצינה. וכ"כ במשנה ברורה (סי' תרל"ט סק"ט) לגבי הבאת הרבה ספרים ללמוד בסוכה, שאם יש לו מקום להניחם שם כל החג חייב משום דאין זה טורח. וי"ל ג"כ לגבי מזגן שאם אפשר בלי טורח חייב בזה.

לבנות סוכה במקום הריח

איתא בשו"ע (סי' תרמ"ט ס"ד) שאסרו חכמים לסכך לכתחילה בדבר שריחו רע, דחיישין שמא יצטער ויצא מן הסוכה. ע"כ. וכן כתב הרמ"א (סי' תרל"ט ס"א) לגבי הדפנות, ובמשנה ברורה (סק"ד) לגבי בניית סוכה במקום ריח רע של ביה"כ.

אולם אין מזה ראיה לענינו לגבי מזגן, כי שם האדם יכול לבנות סוכתו בכל מקום ובוחר לבנותו במקום הריח, משא"כ לגבי מזגן, בכל מקום חם, ומאן יימר דמחויב להביא פתרון מבחוץ כדי להצילו ולהבריח את החום הטבעי. ובפרט לפי מש"כ משנה ברורה שם (תרמ"ט סק"ד) שאם עבר וסיכך בהם כשרה לישב בה, ואף שיש להם סכך אחר אינו מחויב לסכך מחדש. הרי שאינו חייב גמור המעכב כלל.

ומה שכתב במשנ"ב שאם היה ריח רע כ"כ שאין דעת האדם סובלתו, יש לומר דפסול מן התורה, דבעינן 'תשבו כעין תדורו'. אין לפסול מטעם זה סוכה בלי מזגן, כי אפי' אם נחוץ לו לאדם המזגן מ"מ אינו כמו ריח רע מאוד שאין האדם יכול לשהות שם אפי' רגע.

עוד יש להדגיש, שהגם אם נאמר שאין חייב מדינא לעשות מיזוג בסוכה, מ"מ בכלל הידור מצוה עכ"פ בודאי איכא בזה, וגם משום שמחת החג וקיום המצוה בשמחה. וכל המוסיף בהוצאות על דבר זה מוסיפין לו מן השמים. צא ולמד מדברי הדרכי משה (סי' תרל"ט סק"ג) שכתב: 'אך החרד אל דבר ה' ישתדל לו מקום שיוכל לישן שם בלא צער, ויישן שם ויעבוד את ה' בשמחה, וכן נוהגין המדקדקים' ע"כ.

העולה לדינא:

בימים חמים ביותר שקשה מאוד בלי מיזוג, יתכן שהסוכה פסולה משום שאינה ראויה לדירה בנחת בלי צער.

אם בתוך החג מצטער לישב בסוכה מחמת החום הכבד, הריהו פטור מן הסוכה והיושב שם נקרא הדיור וברכתו לבטלה. ואם יכול לסדר מיזוג בלי טירחא מרובה [כגון להכניס מאוורר או מצנן אויר וכדו'] חייב לעשות כן ואינו פטור מן הסוכה. ואם מצטער רק בשעת האכילה או רק בשעת השינה, חייב מאידך בסוכה.

יש לעיין אם חייב מדינא לסדר מיזוג קודם החג כדי שלא יצטער בחג מחמת החום ויפטר מן המצוה, ובפשטות אינו מחויב בהוצאה מרובה לכך. (נ"ב. נכתב רק לעורר על הענין).

המאחר לתקיעות והגיע רק אחרי הברכות מה תקנתו

ראש השנה בבית המדרש. אחד המתפללים התעכב בהכוונתו, וכשנכנס לבית המדרש, כבר עמדו אחרי הברכות, ומיד החל התוקע לתקוע. נבון האיש ולא ידע מה עליו לעשות. ובאין מוצא בשעה זו, מיהר לברך בעצמו את הברכות בלחש בעיצומן של התקיעות. ועתה בא לשאול האם יצא ידי חובה בתקיעות ששמע בשעה שבירך את ברכות השופר:

תשובה:

ידועה מחלוקת הראשונים בענין שומע כעונה, האם זה רק כשאדם יכול לענות בפועל וראוי לכך. ובהגהות אשרי (ריש חולין) כתב, דבאילם לא מהני שומע כעונה, דאינו ראוי לענות בפיו, וכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו. ולשיטתו, יתכן דלא יצא בנידון שלפנינו, דכיון שבשעה שמברך ברכה בפיו אינו ראוי לתקוע לא יצא ידי"ח. אך כיון דלא קיי"ל כדעה זו אלא אף אילם יוצא בשמיעה, ולא בעינן שיהא ראוי לעניה (שאגת אריה סי' ו), יוצא ידי"ח בנדוננו.

ובאמת נראה, דאף לשיטת ההג"א יוצא בכה"ג, דבתקיעות אין צריך כלל לדין שומע כעונה, דהלא המצוה היא השמיעה, והשומע קול שופר יוצא בעצם שמיעתו ולא בתקיעת חבירו, וכמ"ש הרמב"ם ריש הלכות שופר, וכ"כ בטור ושו"ע (תקפ"ח א). ואע"פ שגם בשופר צריך לשמוע מבר חיובא (תקפ"ח א, ב), וכונת שומע ומשמיע (שם סעיף ט), וא"כ פשוט שדין שמיעת קול שופר כדיון כל שומע כעונה, וכבר כתב כן החזו"א (סי' טז אות ד), מ"מ נראה דאין לדמות אילם שבעצם אינו ראוי לענות, למי שמברך ורק במקרה אינו יכול לענות. ולכן נראה דאין לדמות מהג"א הנ"ל לשאלתנו.

אלא דלכאורה לא יצא, כי א"א לצאת ידי"ח שמיעה בשעה שמדבר, ויש להביא ראיה דלא יצא, מדברי המשנ"ב (סי' קס"ז סק"מ) דאם בירך ענט"י בשעה שהבוצע הוציא בברכה המוציא לא יצא, כי צריך להבין ולשמוע מה שאומר המברך ואל להפסיק בדברים אחרים. וראה בשער הציון (שם סק"מ) דאפילו אומר שהקשיב וכיון לברכת הבוצע לא יצא, דהו' הפסק. ולכאורה ה"ה כאן, דהו' הפסק באמצע התקיעה.

אבל יש לדחות הראיה הנ"ל ולומר דיצא בדיעבד, שהרי לכאורה סותר המשנ"ב דבריו, כי בסי' קכ"ד (סק"א) הסיק דאם ענה ברוך הוא וברוך שמו בברכה, בדיעבד יוצא ידי חובתו (והביא שהחיי"א נסתפק בזה), וכך כתוב במגן גבורים. ולכאורה סותר לדבריו בסימן קס"ז, דמה בין זה למי שבירך ענט"י ושמע ברכת המוציא.

וחייבים לחלק, דאמירת ב"ה וב"ש שייכת לברכה ואינה דבר זר ולפיכך אינה הפסק, ואף דבסי' קס"ז כתב המשנ"ב סברא נוספת, שכיון שאומר דבר אחר אינו שומע, אין זה עיקר טעמו, כמבואר בשעה"צ הנ"ל דאם אמר ששמע וכיון לבו, לא יצא רק מטעם הפסק, ודבר השייך לענין הברכה כמו ב"ה וב"ש אינו הפסק, משא"כ בברכת ענט"י והמוציא.

ולפי זה נראה לבאר, דברכת השופר ג"כ אינו הפסק בתקיעה דהלא ברכת השופר בירך ולא גרע מזה"ב וב"ש, ועוד דבתק"ש שמצותה בשמיעה ול"צ לומר בה שומע כעונה אפשר שיצא בדיעבד אפילו הפסיק בדיבור, אם התכוין לשמוע, דמ"מ שמע קול שופר, וכמבואר להדיא בשו"ע (תקפ"ח ב) דאין הדיבור הפסק בין תקיעה לתרועה וכדו', ולכאורה אינו הפסק גם באמצע התקיעה אם שמע עכ"פ את כל התקיעה. ולא שייך בשופר גם מש"כ המשנ"ב (סי' קס"ז) שצריך להבין, דאין בו אלא שמיעת קול ולא שמיעת דברים. ולפיכך נראה, דבדיעבד יצא ידי"ח

מפיהם ומפי כתבם

הרה"ג יהודה מרקסון

כשבירך באמצע התקיעות. ופשוט דלכתחלה אין להפסיק באמצע התקיעות (כמבואר בסי' תקפ"ח שם).

ואכתי' יש לעיין מתי ראוי לברך לכתחלה כאשר אחר ולא שמע ברכות התוקע, ולכאורה אם יברך לפני תפלת הלחש (להנהיגם לתקוע בלחש) או בתחלת חזרת הש"צ (להנהיגם לתקוע רק בחזרת הש"צ) יש הפסק גדול בין הברכה לתקיעות. ובמנחת אשר כתב, דנראה לומר שבירך באמצע תפלת העמידה אחר שגמר פסוקי וברכת המלכות סמוך לתקיעות, ואין הברכה הפסק אפילו באמצע תפלת הלחש דכיון דהתקיעות אינם הפסק, דכך תיקנו ושייך לתפלה, גם הברכה אינה הפסק.

אלא שלכאורה לא יברך כלל, דכיון דכבר יצא ידי"ח בתקיעות דמיושב אלא שלא בירך עליהם, שוב אין זה עובר לעשייתו. אך יש לומר, דכיון שעדיין לא תקעו תקיעות דמעומד הו' עדיין עובר לעשייתו וכעין שכתבו התוס' (פסחים ז', סוכה לט.). דכל זמן שלא נענע בהלל הו' עדיין עו"ל במצות לולב, ולא גרע תקיעות דמעומד מנענועים בלולב.

ולכאורה יש להעיר, דלא יוכל לברך על תקיעות דמעומד מטעם דכתב בעל המאור (סוף ר"ה) שיטה מחודשת בתקיעות דמיושב ודמעומד, ועיקר דבריו דהתקיעות שגלען סדר התפילה ומלכות וז"ש הן התקיעות דמיושב, ואחרי גמר התפילה היו תוקעין שוב כשהיו הולכין לביתם, ואלה היו תקיעות דמעומד, והתקיעות שאנו תוקעין לפני מוסף הן תקנה שנתחדשה לאחר חתימת התלמוד משום החולים וכדו' שאין בידם להיות בביה"כ בשעת חזרת הש"צ, וכתב דבימי חז"ל לא היו מברכין כלל על השופר, דלעולם לא תקעו שני עיני ברכות במצוה אחת וכיון שמברכין ברכות מוז"ש לא תיקנו ברכת המצוה, ורק כשנהגו לתקוע לפני תפלת המוסף בירכו ברכת השופר. ולדבריו אין לברך כלל על תקיעות דמעומד כיון שמברכין עליהם ברכות מוז"ש.

אך למעשה נראה דכל זה אינו, דבאמת יש לחקור בגדר זה דכ"ז שלא נגמר המצוה חשוב עובר לעשייתו ועדיין יש לברך, אם פירושו שמברך על חלק המצוה שעדיין לא קיים או שמא פירושו דכיון שעדיין לא נגמרה המצוה חלה ברכתו גם על העבר, דהיינו על עיקר המצוה ותחילתה, דאף דקיי"ל שגם בדיעבד א"א לברך אלא עובר לעשייתו ולא לאחר המצוה, כ"ז שלא נגמר מעשה המצוה חלה הברכה על כולה גם על מה שעשה כבר, ולפי צד זה פשוט שגם אם א"א לברך על תקיעות דמעומד, כל זמן שלא גמר מצותו יכול לברך, דהלא ברכתו אינה רק על תקיעות דמעומד אלא על כל התקיעות, וגם על אלה דמיושב שכבר שמע. ולפי זה י"ל, דאף אם לא מברכים על תקיעות דמעומד לשיטת המאור משום ברכות מלכויות זכרונות ושופרות, מ"מ הו' עדיין עובר לעשייתו ויכול לברך על תקיעות דמיושב אף לאחר שמיעתו. [וגם יש להעיר שדעת בעל המאור היא דעת יחיד, והרמב"ן ועוד ראשונים חולקים עליו, והרמב"ן כתב שבדאי מתחילה - שתקעו רק בתוך התפילה, היו מברכין באמצע התפילה לפני התקיעות].

העולה לדינא:

א. אם עדיין לא בירך, לכתחילה ימתין עם הברכה, ויברך בין הסדרים בתקיעות דמיושב, דבכה"ג אין כל חשש.

ב. בדיעבד, אם בירך באמצע התקיעות יצא ידי"ח.

ג. אם לא בירך עד לאחר גמר תקיעות דמיושב, יכול לברך לפני התקיעות דמעומד. אך לברך באמצע תפלת שמו"ע שבלחש, יש להסתפק, כי לא תיקנו ברכה זו באמצע התפלה אלא לפני תקיעות דמיושב (ולשיטת המאור לא תיקנו ברכה כלל). ולכן ראוי לברך אחר שמו"ע בלחש, לפני תקיעות המלכויות בחזרת הש"צ, דעיקר תקיעות מלכויות זכרונות ושופרות, בחזרת הש"צ הן (וכנ"ל).